Skogen och sjön : Berättelser

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har digitaliserats i mars 2011 av Toronto University Library och anpassats för Projekt Runeberg i augusti 2013 av Ralph E.

SKOGEN OCH SJÖN

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAMEn tysk upplaga utkommer hos S. Fischer i Berlin. — Författaren förbehåller sig rätten att föranstalta om öfversätt-ningar till andra främmande språk.SKOGEN OCH SJÖN

BERÄTTELSER

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAGSTOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1908.KÄRLEKENBördig var icke trakten. Där växte mest skog, och den skog, som fanns, var icke den bästa. Därtill var jordmånen för stenig, och de, som bodde på egen torfva i Furumon, fingo slita hårdt för födan, om de skulle få säden att gifva skörd.

Midt igenom Furumon gick med stridt flöde en å. I sitt nedre lopp blef ån älf och gaf rikt laxfiske. De, som bodde utmed dess stränder, fingo god behållning både af gårdar och laxnot. Älfven var där bredare, landskapet omkring blef yppigare med ängar och bokskogar, åkrarna voro stenfria och buro ymniga skördar. Men uppe i Furumon var ån smal och grund, genom det mörkporlande vattnet skymtade en stenig sandbotten, åkrarna rundtorn voro fyllda med sten, därför växte säden glest, och skörden blef knapp. Där åkrarna slutade, slöt sig skogen kring ån snårig och tät, och sträckte sig milsvidt bort med bärgklintar och backar.Där skogen slöt sig kring åkrarna lågo två gamla bondgårdar med blott några minuters gång från den enas port till den andras. De lågo på hvar sin åbrädd, där ån drog sig samman, och på det smalaste stället var byggd en bro, som underhölls af båda hemmanen gemensamt. Afskild från hela Sundbo socken, liksom från byn omkring kyrkan låg Furumon, och kom man en mörk vinterafton öfver gärdena på vägen, som ledde ditupp, då skymtade mot den hvita snön ån som ett mörkt band, och på båda sidor därom glimmade de vänliga ljusen från tvillinggårdarnas fönster, medan skogsranden låg som en mörk skugga därbakom under den kallgnistrande stjärnhimmelen.

Om de båda tvillinggårdarna berättade sagan, att de byggts af två bröder, hvilka varit de första, som brutit bygd i Furumon, och ättlingar af dessa bröder var det, som ännu rådde öfver jorden och gårdarna med uthus, ladulängor och stall. De, som hade lätt för att spåra likheter, sade, att hos alla dem, hvilka föddes på något af dessa hemman, kunde man ännu se, att de hörde till samma ätt. Men många hundra år hade förgått, sedan sagans båda bröder lefde, och de anteckningar, som fyllde första sidorna i gårdarnas gamla biblar, gåfvo endast halfva och ofullständiga upplysningar.

Hur nära de båda familjerna egentligen vorosläkt, visste därför ingen med säkerhet, och under det sista århundradet hade männen städse hemfört hustrur från gårdarna bortom skogen eller söderifrån.

Sagan berättade vidare, att de båda stamfäderna först lefvat i god vänskap med hvarandra, så god, att ingen

kunde säga sig hafva sett två bröder, hvilka älskat hvarandra mer. Den ena af dessa bröder hade varit gift och den andre ogift. När nu den gifte for upp i ödemarken för att bryta bygd och bygga ett hem, följde den ogifte med, emedan han icke kunde umbära sin broder, och så länge han lefde ogift, varade vänskapen mellan bröderna obruten. Ty den gifte broderns hustru var en god och mild kvinna, som icke kunde lefva i ofrid. Men när den ogifte tröttnade på att lefva ensam och gifte sig äfven han, då slutade också vänskapen mellan de båda bröderna, som förut varit oskiljaktiga. Ty den nya hustrun sådde ofrid omkring sig, och mellan de båda bröderna kom en fiendskap, hvilken hvarken lifvet eller döden kunde försona. Den gick igenom andra och tredje led, och när den ändtligen upphörde, visste ingen längre, hvaraf den uppstått.

Alldagliga hade deras öden icke varit, hvilka bodde i Furumon på de gamla gårdarna i backsluttningen nedanför älfven, och särskildt var deten sägen, som länge gick i bygden. Det sades nämligen, att hvar och en, som bodde där, skulle antingen blifva olycklig i kärlek eller ock mycket lycklig. Men äfven självfva sägnen om detta var nu mera så godt som glömd. Ty lycka och olycka växlar i lifvet, och ingen vet gärna om en annan, hvem som däraf fått mindre eller mer.

Den, som i midten af adertonhundratalet bodde i den nedre gården på vänstersidan af älfven, tänkte icke heller därpå, och när han som barn hörde sägnen berättas, var den så gammal, att ingen längre tog den på allvar. Bonden, som nu bodde på Furumon söder om ån, eller södra Furumon, som gården nämndes i bygden, var, när denna berättelse börjar, ännu ung, knappt trettio år gammal, och dock satt han en söndagsmorgon vid skördetiden och grubblade öfver, hur tyst det redan blifvit i hans hus. Förra söndagen hade han begraft sin unga hustru, nu hörde han genom den öppna dörren, hur kvinnorna därinne försökte trösta den lille nyfödde, som skrek. Hans hustru hade dött i barnsäng, och nu satt Anders Johan ung och ensam och grubblade öfver, hur han skulle ställa med sitt hus.

»En bonde skall vara gift», hade Anders Johan sagt, när han sökte sig en hustru. »Annars förfaller hans hus, och han själf får gå och passa påkäringar.» Detsamma sade han, när han funnit en hustru och fått hennes ja. Nu hade hon bott i hans hus och födt honom två barn. Sedan hade hon gått och lämnat honom mera ensam än förut.

Anders Johan satt länge på sin förstugukvist, hörde på barnets skrik och såg ut öfver klöfver-vallen, som doftade i solskenet. Arbetet hvilade för helgdagens skull, sakta blåste sommarvinden öfver fälten. Inne i kammaren somnade till sist barnet, och Anders Johan hörde ingenting annat än åns brus från backen bortom ängarna.

Länge satt han i tankar, och när han ändt-ligen steg upp, befallde han pigan att ta fram hans helgdagskläder. Pigan lydde med den tysta försynthet, hvarmed en sörjande husbonde blir betjänad af sitt folk.

Anders Johan var liten till växten, men ingen tänkte egentligen därpå, när han såg mannen. Ty den unge bonden var kraftigt byggd, och hans hufvud var välbildadt. Håret var brunt och skägget ljusare än håret. När han log, kom det något varmt i hans ögon, och den kvinna, som fått syn på detta, ville gärna, när hon mött detta varma och blåa en gång, få återse det ofta. Det blef henne som ett behof att framkalla det. Nu var Anders Johan tungsint, där han gick i sin helg-dagsstass, och han tänkte på, hur hårdt det trycktehonom att vara ensam med sina barn och få tänka för dem.

Anders Johan gick fram mot norra Furumon, granngården, som låg på andra sidan om ån, men när han skulle gå öfver bron, stannade han, stod där länge, lutad öfver broräcket, och såg ned i vattnet.

— Aldrig vill jag gifta mig mer, tänkte han. Stridt och svart går vattnet härnere, och stridt och svart är hela lifvet. Det går fram som vattnet öfver bara sten, och botten är öfverallt så nära, så att den syns.

Som han stod där, kom han att tänka på sin döda hustru, och en önskan vaknade inom honom att gå till hennes graf, där han ej varit sedan be-grafningen, och dit han visste, att han för veckans arbetes skull inte kunde komma förrän nästa söndag. Som han tänkte på detta, stack tanken på barnen som en knif genom hans bröst, och den unge mannen suckade. Han kände sig svettig i pannan och tog af mössan. Hvarför han var ute, tyckte han sig icke längre komma ihåg. Som en olycka syntes det honom, att skörden i den vecka, som förestod, skulle börja. Han ville helst ha fått gå omkring utan att behöfva arbeta, tänka på döden och på Gud och, fördjupande sig i sin egen

sorg, glömma världen.Som han då stod där, hörde han, att någon, som kom på bron, sade goddag åt honom. Han besvarade hälsningen och såg upp. Framför sig såg Anders Johan en mjuk flickgestalt, klädd i en hemväfd bomullsklädning och med en hvit duk på hufvudet. Flickan var nyss utvuxen, och hennes kropp var spenslig och späd. När hon stannade och såg upp mot Anders Johan, höjde hon sig på tåspetsarna. Ty hon kände till det varma i hans blick, och det bedröfvade henne att se honom så kall, tungsint och sluten inom sig själf. Blicken kom ur ett par djupa blåa ögon, och hennes lilla mun, som försökte att le, fick ett så allvarligt gam-malklokt leende i hennes skära, hvithylta ansikte, där blodet kom och gick, att Anders Johan måste lägga märke därtill.

— Hvad hon är vacker! tänkte Anders Johan ovillkorligen. Och hans ansikte ljusnade upp. Han kunde inte taga sina ögon från flickans ansikte. För första gången såg han, hur det mjuka håret i små fina vågor smög sig efter hennes rena panna.

— Är Magnus hemma? sade Anders Johan för att säga något.

— Far och mor är i kyrkan, svarade flickan. Tänkte du gå till oss?

— Jag tänkte det, svarade mannen. Jag hade något, jag ville fråga dem till råds om.Flickan vände om, och stillatigande följde henne Anders Johan. Ett underligt lugn kom öfver honom, som om han varit ute och sökt efter hjälp, och den kommit själfmant, hans bön förutan. Oredigt kom det för honom, att han läst i bibeln om en man, som gått ut för att söka något högst hvar-dagligt, men som fann ett konungarike. Anders Johan försökte erinra sig denna berättelse, och på samma gång grubblade han öfver, hvarför han kommit att erinra sig detta. Till sist försvunno alla tankar af sig själfva och lämnade rum för en underlig visshet, att allting nu skulle bli godt igen. Han undrade icke ens, hvarför han kände det så, undrade blott öfver, att han nu såg flickan framför sig för första gången.

— Det är väl, för att jag alltid sett henne, från det hon var barn, tänkte han. Jag har aldrig vetat, att hon blifvit så stor.

Men högt sade han:

— Hvart skulle du gå, när jag mötte dig?

Då svarade flickan:

— Jag ville bara gå öfver och se litet till barnen, som blifvit ensamma.

Äfven detta fann Anders Johan så naturligt, att han icke frågade vidare. Han och flickan hade nu kommit fram till gamle Magnus' gård, och fortfarande gick Anders Johan och lät sig föras frammot något, som han inom sig kände kom allt närmare, och som hade godt med sig. Men när han stigit innanför grannens dörr, erinrade han sig, att han visste något om detta förut. Husfolket hade nämligen berättat honom, att Elsa varit öfver i hans hem hela veckan, lekt med gossen, som var tre år, och sett efter, att den lilla nyfödda, som var en flicka, fick mat.

Anders Johan och flickan togo plats inne i kammaren, och Elsa sade:

— Far och mor kommer nog snart tillbaka. De skulle inte bli länge.

Anders Johan satt och tänkte på, att han borde tacka Elsa, för att hon varit god mot hans barn. Men alltsedan hustrun dog, hade han knappast talat vid någon. Han hade gått i sitt arbete och i sin sorg, och de han träffat, hade ej velat störa honom. Behofvet att få tala med någon om sig själf, och allt det stora, som händt honom, tog därför ut sin rätt, och han sade i stället:

— Det är svårt att bli ensam med en gång, när man aldrig har tänkt det.

Han såg upp för ett ögonblick och mötte ett par stora, undrande ögon, tyckte, att det fanns tårar i dem för hans skull, men vågade icke se efter, utan vände bort blicken igen.

Och så berättade Anders Johan om alltsam-mans, hur det skett, att hustrun dog, hur febern hade kommit, hvad hon sagt, och hur hon tänkt på honom och barnen i det sista. Men underligast af allt det som skett var dock, att

han icke känt sorgen då. Att döden kom och inför hans egna ögon tog hans hustru, blef honom till något så underligt och stort, att det kom honom att glömma sorgens brodd och fyllde honom endast med andakt. Han berättade om allt detta, och han undrade ännu mer öfver, att han först icke sörjt hustrun, utan endast tänkt på, hur stort det var att dö.

— När hon lidit slut, sade han, blef det så tyst, att jag tyckte ån därute hade stannat. Anders Erik sof, och ingen mer än jag var inne. Då höljde jag öfver hennes hufvud och tackade Gud.

Anders Johan skalf vid minnet, som var så färskt, att det ännu gjorde ondt i honom. Men det lindrade också att få tala, och icke ett ögonblick tänkte han på, att den, som åhörde honom, var ett barn.

— Sedan kom sorgen, fortfor han, och jag tycker, att den gjort mig gammal i förtid. Gifta mig gör jag nog aldrig mer. Men jag får ha någon, som hjälper mig. Gården ska pojken få efter mig, och utan hjälp kan jag aldrig hålla den så, att jag en gång med heder kan lämna den ifrån mig.Den, som nu hörde Anders Johan tala, log icke, därför att han kallade sig gammal. Därtill var hon själf för ung. Ej heller trodde hon annat, än att Anders Johan alltid skulle tänka som nu. Hela lifvet skulle han arbeta för sina barn, och när han en gång blef gammal, skulle han dö, utan att någonsin ha haft en annan tanke. Just genom att hon kände så, gjorde hon utan att veta det Anders Johan godt. Han fick tala, så länge han ville, och stundom är detta just, hvad sorgen be-höfver. Elsa hvarken afbröt eller störde honom. För första gången fick hon se in i en verklig sorg, och hon var full af tacksamhet och undran som inför en stor och oväntad gåfva. Hela tiden satt hon och tänkte, att just så hade hon drömt sig lifvet, och sådant var det.

Så sutto de, till dess att Magnus kom hem från kyrkan och med honom Brita, hans hustru. De voro gamla båda, och vänner hade de varit med Anders Johans föräldrar, som båda lågo på kyrkogården, ej långt från den plats, där hans hustru nu var begrafven. De bjödo gästen vara välkommen, och Anders Johan stannade där ända till aftonen.

På eftermiddagen satt han ensam med de gamla, och Elsa hade gått för att se till barnen och huset, där husmodern var död. Då hände det, att innan Anders Johan gick, hade det klarnat för honom.Ty de gamla hade gifvit sitt tillstånd, att Elsa skulle få flytta öfver till hans och hjälpa honom. Det var Elsa själf, som så hade velat.

— Akta henne väl, sade Magnus vid afskedet, hon är mitt käraste barn.

Och Anders Johan lofvade.Nu kom en ny tid för Anders Johan, och han förundrade sig ofta öfver, hur stilla och ljudlöst hans lif gled fram. Utan buller gick det, men hvar han såg, fann han, att arbetet vann mark omkring honom, och att allting trifdes. Drömde gjorde han ej längre, och sin sorg tog han stilla och lugnt.

Det var från Elsa trodde mannen, som allt detta kom och han behöfde blott se henne för att känna sig glad och lätt till sinnes. Han följde henne med ögonen, så ofta hon gick förbi, och gladde sig åt hennes lätta gång, utan att tänka där-öfver. Han såg henne gå omkring i köket och ställa fram hans mat, och det gjorde honom godt att se, hur raskt allting gick för henne. Barhufvad och rödkindad gick hon från källaren till köket och från köket till ladugården. Allt, som kom i hennes väg, ordnade hon och gjorde rent, ansade och fick att stå på sin plats. Hon gick upp med solenoch i säng efter den, härskade inne i huset och ute i ladugården. Barnen blefvo som vax i hennes hand, och tjänstfolket gjorde sina sysslor utan knot. Kreaturen trifdes och förökade sig, trädgården bar frukt, och inomhus var allting prydligt och rent som i ett herrskapshus.

Anders Johan hade själf alltid arbetat. Därför blef han väl till mods, när han såg Elsa göra detsamma, och han kom att hålla af henne, emedan han i henne kände sig hafva en hjälp. När han numera tänkte på hustrun, som dött, tyckte han, att allt var ordnadt, så som hon önskat det.

Anders Johan var icke van att tala mycket. Ty invid skogen, där han bodde, hade sådant aldrig varit sed. Så länge han kunde minnas tillbaka, hade han aldrig hört sin mor och far samtala om annat än om sådant, som måste sägas, och som hörde det dagliga till. Ej heller mot Elsa ändrade han i början denna vana. Men han kom ihåg, att han gjort det en gång, när hans hustru nyss dött, och han kände på sig, att var det något, som tryckte, skulle han kunna tala till Elsa alltid, som han kunde då. Medvetandet därom var en lugn tanke, som följde honom, och den dref småningom undan hans sorgbundenhet och kom honom att glömma.

Så gick en tid, och aldrig tänkte Anders Johan, att något af det, som var, skulle ändras. Vinternhade längesedan kommit, och julen var förbi. Nu låg snön högt öfver gärden och diken, i skogen hade vägarna yrt igen, från takskägget hängde is-piggarna ned, och på gården syntes vägarna som upptrampade rännor mellan hufvudbyggningen och uthusen. I kammaren slamrade väfstolen, och ute i lidret var snickarverkstaden i gång. Allt, som förfarits och slitits under sommaren af åkdon och redskap, skulle sättas i stånd och lagas.

Anders Johan kom långsamt öfver gården. Han såg in i kammaren, där Elsa satt i väfstolen, tog en yxa, som han sökt, och gick åter ut till sitt arbete. För första gången kom han att tänka på, hur godt han nu hade det, och en oro, som han icke kunde förklara, fyllde hans själ. Hvarför hade han icke tänkt sådant förr? Hvarför kom detta just nu, fastän ingenting hade händt? Som ett stick for det igenom honom, att detta icke kunde räcka. En gång måste Elsa gifta sig, hon som andra. Hon var vacker och ung, och fast hon hade många syskon, var det nog mer än en, som gärna ville bli måg hos Magnus på norra Furumon.

Under dessa tankar, som aldrig förr uppstigit inom honom, fortsatte Anders Johan sitt arbete. Han högg på en ny tistelstång till dyngvagnen,

2.och han arbetade hårdt, men han kunde ej få den tanken ur sitt hufvud: »En gång måste Elsa gifta sig, och då skall jag bli ensam igen». »Den tid, den sorg,» tänkte han sedan. »Har jag fått hjälp en gång, när det knep, kan jag få det två.» Men åter kom tviflet och hviskade: »ett sådant under sker icke två gånger.»

Det blef skumt ute, och Anders Johan tände taklyktan ute i lidret. Dess sken föll öfver det dunkla rummet och lyste upp mörkret, som tjocknat öfver snön därutanför. Anders Johan arbetade styft som för att hålla tankarna borta. Men de ville icke lämna honom i ro, och han kunde icke finna nöje i arbetet, som han brukade. Som tisslande, tasslande röster ljöd det ur de dunkla vråarna i det långsträckta lidret omkring honom: Hon kommer inte att stanna. Hon kommer inte att stanna.

Anders Johan visste väl, att det kommer stunder, då hvar människa känner sig underlig. Han visste också, att man då icke bör gifva tappt, utan söka bot, där boten finns att få. Därför arbetade han längre än vanligt, ty han kände, att själfva ansträngningen gjorde honom godt, och när han kom in för att äta, var han trött. Han satt länge vid kvällsbordet, så länge, att drängen och de båda pigorna gingo ut för att göra undan de sista kvällssysslorna. Barnen sofvo inne i kammaren. Han var ensammed Elsa. Då kom Anders Johan att erinra sig, att han aldrig tackat henne, för allt livad hon gjort, och han satt en stund och sökte efter, hvilka ord han skulle kunna finna för att säga det. Men han fann inga, som han tyckte passade. Därför sade han i stället:

— Det blir väl ensamt för dig här i längden.

— Nej, svarade Elsa och såg upp med klara ögon. Jag känner mig aldrig ensam. Jag är nöjd.

Anders Johan tyckte först, att han inte be-höfde fråga mer. Så lättad kände han sig. Men för att få riktigt lugn, ville han försöka en gång till.

— Det kommer väl nån, som vill gifta sig med dig också, sade han och försökte ett leende.

Elsa såg upp, och ett gammalt, forskande uttryck kom i hennes ansikte.

— Har någon sagt dig något? frågade hon.

— Mig? Nej. Hvem skulle det vara?

Elsa vände sig ifrån honom och fortsatte med

diskarna, med hvilka hon var sysselsatt. Så sade hon med låg röst:

— Far har varit här i dag och nämnt, att det varit en från kyrkbyn och friat till mig.

Mannen vid bordet sprang upp. Det blef mörkt för hans ögon, och inom honom ringde vissheten som med dödsklockor. »Det var därför, jag kompå detta just i dag,» tänkte han. Och utan att tänka på hvad han sade, frågade han skarpt:

— Hvem var det?

Det låg hot i hans stämma.

— Det kan väl vara dig detsamma, när jag inte tar honom, svarade Elsa och såg förvånad på mannen.

Anders Johan trodde inte sina sinnen. Lyckan att få behålla Elsa syntes honom alltför omöjlig.

— Vill du inte gifta dig då? sade han. Han försökte igen att le, men det ville icke lyckas.

Nu fick Anders Johan vänta på svaret, och när hon såg upp, förundrade han sig öfver, att Elsa hade blifvit alldeles blek. Hon såg förskrämd ut, som om någon velat göra henne illa, och Anders Johan trodde, som hvar och en, hvilken sett henne, måste ha trott, att kärleken till någon, hon icke fått eller icke kunde få, stack bakom denna blekhet.

Men Elsa behärskade sig snart och log emot honom, som hon brukade.

— Det är nog en sorg för föräldrarna, sade hon, att jag inte gifter mig. Men jag har aldrig känt håg för det. Och vill du ha mig kvar, så stannar jag här. För här behöfs jag, och här är jag nöjd.

Anders Johan hade ej tid att grubbla mycket öfver detta samtal. Hvad det nu var eller ickevar, som Elsa innerst tänkte, därom visste han icke besked, och så mycket såg han, att fråga lönade sig icke. Han brydde sig icke heller därom. Öfver en eftermiddags korta oro sänkte sig det lugna medvetandet, att allt fick vara, som det var, och att han icke behöfde frukta att bli lämnad ensam. Han sade godnatt och gick in till sig.

Men Elsa låg länge vaken och hörde på barnens jämna andedräkt. Hos dem kände hon sig alltid lycklig och god, och hon undrade, hvarför andra människor inte kunde låta vara att störa henne.Så gick den första vintern till ända. Snön smälte bort, kälen gick ur jorden, vattnet började rinna som forsar i dikena, och ån brusade som en älf i vårflödet.

Stark och kry som aldrig, gick Anders Johan vid plogen och lät fåra efter fåra glida upp i sina fäders jord. Aldrig kände han sig så nöjd, som när våren kom, och utarbetet började. Då tänkte han på, hur många som gått där före honom, och med sitt arbete skapat allt det goda, som nu var hans. Då var det honom en lust att anstränga sin starka, tunga kropp, och han tog upp kampen med sina steniga tegar, vräkte hela lass af sten på dikesrenarna, därifrån de sedan fördes bort och lades till stenhögarna, som reste sig rundt om på gärdena, högre och högre. Ju högre dessa stenrös blefvo, desto större blef, tyckte Anders Johan, hans egen heder. Och med lust tänkte han, att på Furumon ville han lefva och dö.Så kom såddens tid, och kreaturen släpptes på bet. Ensam gick han med säden i förskinnet och sådde ut kornen i fårorna. Omkring honom spelade lärkorna i den blå luften, och ur jorden steg fuktig lukt som med öfvermått af kraft. Från skogen hördes skälikons ensamma bjällra och korna, som råmade af belåtenhet öfver friskt bete och luft.

— Allt detta är mitt, tänkte Anders Johan. Och han, som nu är liten, ska en gång gå här som jag.

Så gick sommaren, och skördetiden kom. Liarna gingo öfver åker och äng. Fulla rullade lassen, dragna af de ihärdiga oxarna fram till logdörren. Och när åkrarna stodo afmejade och bara i augustisolen, hölls skördegillet. Fiolen sjöng, och dansande par stampade sig varma inne på logen.

Åter kom hösten, och vintern efter den. Anders Johan gick och kände sin kraft växa med hvarje dag. Djupt som det känsliga inom honom satt för-doldt i hans sinne, gömde han på en tacksam hetskänsla öfver att allt gick honom så väl. Mest förnam han den, när han satt i kyrkan och hörde orgeln, eller när han hade tid att taga sin gosse med sig och fick gå ute och hålla honom i hand. Då var det honom, som talade alla de, hvilka förr bott på hans gård, till honom själf och genom honom till barnet. Och det fanns inte en tankeinom honom på, att något kunde blifva annorlunda, än det var.

Så gick år efter år, och Anders Johan räknade dem icke längre. De kommo ett efter ett och för-svunno bakom honom. Han märkte icke, att det var något, han förlorade, och att åldern ryckte honom allt närmare. Därtill var han ännu för ung, yngre än någonsin.

Andra undrade i stället, att allt fick gå så länge, som det gick. Ty när Elsa flyttade öfver till Anders Johans, strax sedan hustrun dött, väntade alla, att när sorgeåret var till ända, skulle bröllopet stå. Detta hade varit det naturliga och det riktiga. När så icke skedde ens efter det andra året, menade folk, att Anders Johan sörjde sin döda hustru för länge. Men när det tredje året hade gått, och ingen förändring hördes af, då kunde ingen fatta, hvad som kom åt två unga människor, hvilka så förtroligt förts tillsammans och ändå icke syntes vilja tänka på äktenskap. Både i kyrkbyn och gårdarna socknen rundt talades mycket om detta.

De enda, som ingenting hörde eller visste om hvad folk talade, voro Anders Johan och Elsa själfva. De blefvo bättre vänner med hvart år, som gick, och intet dem emellan förändrades. 1 allt, som de företogo, hade de ett stöd i hvarandra, och de hjälptes åt med allt, som om de varit syskon.Då hände det en dag, att Anders Johan kom in i köket och fann barnen ensamma. Anders Erik hade gjort en släde af tvättbaljan och satt i den och körde lilla syster, som fått ett snöre i mun och var häst. Barnen lekte så stillsamt, som om de fruktat att störa någon, och när Anders Johan såg sig omkring, märkte han, att elden slocknat i spisen, fastän det var nära middagstid.

— Hvar är Elsa? frågade han barnen.

— Hon är inne i kammaren, svarade gossen och pekade på den stängda dörren. Hon har sagt, att vi ska vara tysta.

Anders Johan blef underlig till mods, och han tyckte sig höra, hur tyst det blifvit omkring honom. Det var, som om i denna tystnad legat något hotfullt, tyckte han, och den stängda dörren väckte hans oro. Emedan han icke ville störa Elsa, satte han sig först vid fönstret och såg ut. Det var höst, och gården låg full af blad från lönnar och björkar.

— Är Elsa sjuk? sade han till sist till barnen.

— Nej, svarade gossen igen. Men hon är visst ledsen.

Då tyckte sig Anders Johan icke längre kunna ansvara för, att han lät Elsa vara ensam, ifall det var något, med hvilket han kunde hjälpa henne.Försiktigt öppnade han dörren, men stängde den efter sig igen, då barnen ville följa efter.

Därinne på soffan satt Elsa och höll händerna för ansiktet. Hennes kropp vaggade sakta fram och åter, men icke ett ljud hördes. Anders Johan förstod ändå, att hon grät. Han kände sig tafatt och ängslig, ovan som han var att trösta kvinnor, och skulle helst velat gå. Men någonting i den stumma förtviflan, som låg öfver den darrande gestalten, band honom kvar, och när han ingenting fann att säga, gick han i stället fram och lade sakta sin hand på flickans axel.

Elsa rörde sig ej och tog icke händerna från ansiktet.

— Har det händt dig något? sade han till sist.

Då såg Elsa långsamt upp, och stilla och naturligt, som Anders Johan en gång talat till henne om sin hustru, som dött, så talade hon nu inför honom, utan att se bort, och utan att hejda tårarna, som runno öfver hennes ansikte.

— Far har varit här, sade hon. Och det är det, att han sagt mig, att det här kan inte gå längre. Nu skall syster min giftas, och då får jag lof att komma hem. Jag kan ju inte gå ifrån dig och allting här. Jag kan inte gå hemma, där mor styr och ställer med allt, och jag inte bär ansvar för något. Jag har haft det så bra dessa år. Ochjag kan inte gå ifrån barnen, som ingen mor ha annat än mig. Då kommer far och vill gifta bort mig igen, som jag aldrig vill, och jag får ingen fred hvarken för honom eller andra.

Anders Johan satte sig ned och försökte att trösta Elsa. Genom hans hjärna flög ett gammalt ord, som han själf visst en gång sagt, fast det nu var så länge sedan, att han tyckte, det måtte ha varit sagdt af en annan. Det ordet lydde så: »En bonde ska vara gift». Det hade han då följt, och han hade aldrig behöft ångra det, förrän hustrun dött. Innan han hunnit tänka däröfver, gingo orden öfver hans läppar:

— Vill du inte gifta dig med mig? Då be-höfver du aldrig komma härifrån, och då får jag behålla dig också.

Men som det var sagdt, såg han, hur det tårade ansiktet framför honom stelnade och blef hvitt, som han sett det

en gång förr.

— Vill du det? frågade Elsa andlöst.

Anders Johan svarade ja och försökte lugnt

och vänligt tala om, hur väl de trifdes samman, och hur ingen då skulle kunna skilja dem åt. Mer sade han icke. Ty han älskade henne ej, hade aldrig tänkt på sådant.

Men Elsa lät honom icke tala till slut. Hon reste sig upp och ställde sig framför honom. Aldrighade Anders Johan trott, att hon kunde se ut så, så viss på sig själf så oåtkomlig och så stark.

— Tala inte om detta Anders Johan, sade hon. Ty om du får mig till det, blir det din och min olycka. Sedan jag var ett barn ha männen varit efter mig, flera än du vet. De ha talat med far, och de ha talat med mig. De ha tiggt och bedt, och jag har haft så svårt att höra på dem. Ty jag har aldrig känt tycke för någon, och jag vet inte, hur sådant är. Men mor för dina barn vill jag vara, och så vill jag hålla mig till Guds ord. Sedan får allting gå, som det kan.

— Vill du lofva att aldrig mera tala om sådant med mig, Anders Johan? tilläde hon och sträckte ut sin hand. Du får mig ändå aldrig.

Anders Johan tog hennes hand, och när han gjorde det, undrade han öfver, hvad som nu skedde med honom. Ty han blef på en gång varm och kall, som om han bränt sig och frusit på samma gång. Han tyckte sig första gången höra sina egna pulsar slå, och inom sig förnam han en ofärds-varslande röst, som varnade för löftet. Men han gaf det ändock. Ty han hade aldrig från början tänkt, att hans lif skulle förändras. Så skildes de åt, och Elsa gick hem för att tala med sina föräldrar.

— Jag kan nog tala dem till rätta, när jag vill, sade hon, innan hon gick.Elsa lyckades också, men föräldrarna sågo dock med oblida ögon, att hon så länge stannade i en mans hem, som icke var hennes. Och från den stunden började fröet till missämja gro mellan dem, som bodde på hvar sin sida om ån uppe i Furumon.Sent vaknar hos många människor den kärlekens brand, som förhärjar. Den kan komma, som när underjordisk eld oförberedt bryter jordskorpan och förbränner allt. Hvem vet, hvad som lurar inom honom själf? Hvem kan säga före döden: jag är, den jag är?

Aldrig hade Anders Johan, när han gaf sitt löfte, tänkt, att det icke skulle kunna hållas. Aldrig hade han läst eller hört om, att en sådan kärlek fanns, hvilken människor icke kunna motstå. Detta fick han i stället erfara med sig själf, och ingen hade han, till hvilken han kunde tala om, hur han led, och hur han kom att frukta sitt nya jag. Det var icke längre en vän han sökte, ett stöd, som han ville behålla. Han tänkte icke på sitt hem, icke på sina barn. Fädernegården fanns icke längre i hans tankar, och hvad han ville arbeta där eller förkofra, hade han glömt, som om det aldrig funnits.Det förbrändes alltsammans i något ovant och hett, som bröt fram inom honom och förbrände hela hans gamla värld till aska.

Tung till sinnes, gick Anders Johan hela denna höst och vintern, som följde. Grubblade och grubblade, gjorde han, och kunde aldrig finna frid. Ty han tänkte på det löfte, han gifvit Elsa, och han undrade öfver, att han, när löftet gafs, ingenting hade förstått. När han låg i sin bädd, och det blifvit mörkt omkring honom, kunde han ligga och föreställa sig, att allting var godt och bra, och att Elsa bara väntade på hans ord för att gifva honom sitt ja och blifva hans hustru. Varmt, ljust och lugnt blef det inom honom. Elsa hjälpte honom själf, drömde han. Ty hon såg, hur han led, och hon hjälpte honom så, att han aldrig behöfde bryta sitt löfte. Själfmant gaf hon honom det tillbaka, och själfmant kom hon i hans famn och svor honom sin kärlek. En annan gång intalade han sig, att han bröt sitt löfte, och att Elsa förlät honom. Han såg och kände det som verklighet, och en obestämd, stor lycka fyllde hans själ och gaf honom hvila. Allt detta kom honom till mötes ur mörkret, som stod tätt kring hans bädd. Och natt efter natt drömde han så vaken.

Tungsint steg han upp, när den grå morgondagern väckte honom ur sömnen, tungsint gick hantill sitt arbete, och hans kärlek blef en värk, som plågade hela hans kropp. Värst var det, när han såg Elsa. Värst var det att gå förbi

henne och tiga, se henne arbeta och icke få taga arbetet ifrån henne, sitta vid hennes sida och ingenting få säga. Nej, värst var det, när han visste, att hon sof, låg med sina hvita lemmar insvepta i täcket, helt nära honom, endast med en dörr, som skilde dem åt. Och veta, att denna dörr aldrig skulle öppnas.

Anders Johan gick med yxan på axeln genom skogen. Drängen hade han gifvit arbete hemma, för att få vara ensam med sitt. Numera sökte han hvarje dag ensamheten, och det var, som om han fått hat till andra människor. De plågade honom genom sin blotta närhet. De gjorde hans onda värre. Och när han hörde någon tala eller såg en annan människa stå bredvid sig, fick han som andnöd, ondskan vaknade inom honom och ville få bryta ut. Anders Johan gick med yxan på axeln och sökte efter den plats, där timret skulle fällas. Lång blef hans väg, och djupt in i skogen kom han. Träden stodo så tätt omkring honom, och mellan deras stammar försvann han själf. Uppe i kronorna öfver hans hufvud bullrade höstblåsten. De stora träden vaggade, och deras grenar slogo mot hvarandra. Som om ett hafs vågor vältat fram öfver hans hufvud, så sjöng det i träden, och sångenvar full af vildhet, kärlek, längtan, olycka och död. Där gick Anders Johan fram, och hans fötter sjönko i den våtdjupa, gröna mossan eller knastrade mot den torra, gråa, när hans väg gick öfver ett berg. Öfver sandåsen kom han, långt bort till Djupmyren, där tranbären rodnade på tufvorna, och han måste taga en omväg för att icke gå ner sig i gungflyn. Aldrig hade han vetat, att skogen kunde sjunga så, eller att en människa kunde lida och längta som han. En enda kvinna fanns för honom i världen, en enda. Med henne skulle allting vara honom lätt. Utan henne fanns intet annat än mörker och sorg. Hur underligt, underligt! Hvar komma vi ifrån? Hvart gå vi? Hvarför bekymrar oss stundom intet och stundom allt?

Plötsligt brakar det i snåren, och en stor älg bryter fram, stannar med vädrande mule, och de ofantliga hornen, som synas tynga hans hufvud, resa sig öfver buskarna vid brädden af mossen, som täckt af småväxta tallar gungar under hans steg. Han ger upp ett läte, som skär genom skogsbruset. Ännu ett prassel hörs. Det är af snår som slitas sönder, grenar som trampas ned. Då tar den väldiga älgen ett språng och försvinner mellan stammarna åt det håll, därifrån det nya bullret höres.

Anders Johan går och ser på allt omkring sig,

3.och han undrar öfver, att allt, hvad han ser, blifvit honom så nytt. Han kommer fram till en krök af ån. Öfver stenar och sand forsar den fram och har gräft sig djupt in under granarnas rötter, som hänga bara ner i vattnet. Där ån skiljer stränderna åt, lyser solen fram, och då tycker Anders Johan, att här ville han bo med Elsa, långt borta, så att ingen behöfde se, hur olycklig han var. Han begär inte att vara lycklig. Han begär bara att få äga henne, veta, att hon är till för honom, om hon så aldrig kan bli hans. Och åter ser han vinden rusa fram, skakande trädens kronor som ett haf i storm. Det gör honom godt att se och känna, och han går vidare, utan att minnas, hvarför han kommit ut. Något timmer att fälla finner han icke, hvarför han tog yxan med sig, när han gick hemifrån, vet han ej heller. Han går i skogen och drömmer och har glömt sig själf.

Anders Johan drömmer bort sina dagar, och han vaknar icke, förrän julen står för dörren och julbestyren börjat.

Då spände han en dag hästarna för stora vagnen och for in till staden för att hämta penningar, som han hade att fordra för råg. Med skarpa, nyvaknade ögon såg han sig omkring och blygdes öfver sig själf. Det var mycket, som fått förfalla, mycket väntande arbete, som lämnats ogjordt. Men resanoch de många människor, han mötte, väckte honom som till lif igen, och han grubblade icke, öfver livad han försummat, satt blott med hopknipen mun och hatten neddragen i pannan, lät hästarna löpa och tänkte öfver, hvar han skulle finna bot. En bot fanns, så mycket visste han, men den boten ville han inte söka, inte än. Anders Johan fick åka i tre timmar, innan han kom in på stengatorna och fick köra långsammare. Då kände Anders Johan, som om det ljusnat inom honom. Han gick in på grosshandlarens kontor och fick sina pengar. Då ljusnade det ännu mer. Rågen hade stigit, och betalningen blef större, än han väntat. Anders Johan gick ut i staden som den, hvilken känner sin makt växa.

När han köpt, hvad han behöfde af vintervaror för hem och gård, gick Anders Johan omkring i butikerna och såg på julgåfvor. Han såg nöjd ut, där han gick, och ju mera penningar han gaf ut, desto lugnare kände han sig. När han slutat, var det så sent, att han måste söka nattkvarter, och först följande morgon återvände han hem med alla sina inköp omsorgsfullt instufvade i bakvagnen.

Dagen före julaftonen gick han själf ut och och högg gran, och på julaftonen hjälpte han barnen att kläda den. På grenarna fastsatte han styckenaf den gula vaxstapeln, och i toppen blänkte en stjärna af gullpapper. På julbordet stodo dubbla grenljus, som Elsa stöpt själf, och rundt om lades alla paketen, försiktigt ombundna, som de kommit från staden.

— God jul, sade Elsa, när ljusen voro tända.

— God jul, svarade Anders Johan, och hans stämma darrade. Men denna gång var det af glädje. Ty ett vansinnigt hopp behärskade honom. Allt hvad han lidit under, plågats af och suckat för, fanns icke längre till. Han skulle vinna henne, som han ville äga, slå ned hennes motstånd. Det var icke möjligt annat, icke möjligt, att en man kunde älska så hejdlöst, endast för att hans kärlek skulle bli föraktad och försmådd. Klarvaken gick bonden i sitt hem och såg de ångestfulla nätternas dröm som ljus verklighet omkring sig. Med starka, lyckliga steg gick Anders Johan omkring i sitt hus, och när barn och tjänare samlats, läste husfadern julpsalmen högt och med klar stämma.

Med de andra satt Anders Johan vid julbordet, skämtade med husfolket och lekte med barnen. Med de andra steg han upp från bordet, och när julgranen tändes, spelade drängen på fiol, så att barnen och kvinnfolken fingo en sväng. Ljus var tändt öfverallt, och på de nyskurade golfven var det barradt. Sist fick hvar och en gå fram ochlösa upp sina paket. Där fanns leksaker åt barnen, klädningstyg åt pigorna, tröja och vadmal åt drängen. Åt Elsa funnos tre paket, och ett af dem var mycket litet. Det innehöll en mycket liten brosch af guld, och i dess midt fanns ett lock, som kunde öppnas.

Anders Johan var med om allt detta, och dock var han icke med. Icke ens när Elsa kom och tackade honom, var han på jorden. Hela tiden såg han Elsa, och dock såg han henne icke. Aldrig tyckte han sig hafva upplefvat en sådan kväll, och dock längtade han efter, att allt skulle vara öfver. Ty då visste han, att barnen måste i säng, och han själf skulle ensam gå öfver med Elsa till de gamla. Så hade de gjort nu hvarje jul, och så skulle de äfven göra denna julafton, hvilken nu snart led mot sitt slut.

Ute lyste stjärnorna klart och kallt, snö hade fallit, så att det var tungt att gå. Vägen var därför också smal, så att de tvingades att gå efter hvarandra. Därför fick Anders Johan ingenting sagdt på vägen till norra Furumon, och ej heller kunde han få tala med Elsa inne hos hennes föräldrar. Ty där var hela släkten samlad med döttrar och mågar, söner och tjänstefolk om hvarandra. Där hölls gille till midnatt, men Anders Johan fann icke tiden lång. Han trodde på sin lycka och kändesig viss, att hon skulle komma. Han satt bara och undrade, hvad det var inom honom, som liksom töjdes och töjdes och kändes, som ville det gå itu.

Ej heller vågade Anders Johan den kvällen smaka något starkt, och många voro de speord, som han af den anledningen fick höra. Men han vågade icke. Ty han kände sig redan därförutan som drucken. Allt som skedde, såg han omkring sig som i en dimma, till dess att vinternattens stjärn-belysta mörker åter slöt sig omkring honom, och han kände Elsas spensliga gestalt följa sig på den smala stigen hem.

Då förbyttes med ens hela hans starka glädjerus till mörk förtviflan, och han kände inom sig stiga ,som en vild våg af mörker, i hvilken allt ljus slocknade. Grundlös som den kommit, försvann hela hans lyckotro. Hans mod var som brutet ned inom honom, han hoppades ingenting, vågade intet, trodde intet, visste icke, hvad han gjorde, eller hvad han var, visste blott, att han åtrådde, hvad han aldrig skulle nå, åtrådde det trots allt, blindt, våldsamt och utan återvändo. Som i sömnen gick han före Elsa in i köket, där det ännu brann ljus. Där satte han sig ned, och utan att få fram ett ord vände han för första gången sitt ansikte emot henne och lät henne se sitt elände.Hans blick fick något på en gång af såradt vilddjur och bedjande barn, och Elsa blef rädd, när hon såg honom, rädd, så att hon vek tillbaka och icke vågade gå in.

— Du ska inte vara rädd för mig, sade Anders Johan. Jag gör dig ingenting.

Då gick Elsa in och satte sig ett stycke ifrån honom. Till sist såg hon på hans ansikte och mötte hans blick. Två gånger förr hade hon mött en sådan blick hos en man, ingenting fruktade hon mera, och hvad den innebar visste hon.

Då kom mörkret också öfver hennes själ, och rådlös vred hon sina händer i ångest.

— Att detta skulle komma, sade hon blott, att detta skulle komma.

Anders Johan hörde hennes ord, men förstod icke hennes smärta. Därtill talade hans egen för högt. Men han kände, hur tomt allting blef, och att från honom till henne fanns ingen väg.

— Hvarför kan du inte tycka om mig? sade han till sist.

Men han visste själf, att hvad han sade, var tomma ljud, ord utan mening.

— Vet jag det? svarade flickan. Vet jag det? Men hvarför skulle du bli sådan emot mig? Nu var ju allting så godt och bra.

Ingen af dem talade på en stund. Fångna somi evig, stum olycka sutto de, ur stånd att lämna hvarandra. Så sade Elsa:

— När kom detta?

Anders Johan stirrade framför sig, som sökte han svaret på sina egna frågor, och trodde, att hon, som satt framför honom, så vek och så stark, så beslutsam och dock så rädd, skulle kunna hjälpa honom. Men när hon teg och bara väntade på hans ord, började han själf, så godt han kunde och visste.

— När? sade han. När? Det har visst alltid varit så, fast jag ingenting vetat. Jag har varit gift en gång, och jag trodde, jag var färdig med sådant. Men det här är annat. Det är som att dö hvar dag och blifva lefvande igen för att plågas. Aldrig trodde jag, att sådan plåga fanns till.

Och ur stånd att behärska sig längre, som han var van, reste han sig upp, och i det han pressade händerna mot hvarandra, nästan skrek han:

— Kan du inte? Kan du inte? Säg, att du kan! Jag begär ingenting, bara, att du vill ta allt mitt och göra med mig, hvad du vill.

Åter såg Elsa på honom, och i sin ångest sade hon:

— Gud kan inte vilja, att du plågar mig så.

— Gud? upprepade Anders Johan tonlöst. Gud!?Detta ord förstod han icke längre, visste blott, att det var något, inför hvilket han skulle böja sig, något, som borde mana den onde anden inom honom bort.

— Gud? upprepade han än en gång. Hjälp mig, Gud!

Den mogne mannens starka förskräckande lidelse skakade hans kropp. Men när han åter mötte flickans förtviflade blick, hvilken rådlös som hans egen stumt bad, då vände han sig tungt om och gick, tog som ett sjukt djur vägen till den bädd, där han plägade sofva. Där sjönk han ned och somnade som efter en lång öfveransträngning.

Sorg låg öfver dem båda efter denna dag, och aldrig fingo de frid. Elsa fruktade sin husbonde, och dock kunde hon icke lämna honom och hans hus. Ty hans hem hade blifvit hennes, och hans barn gåfvo henne den lycka, som en kvinna känner, när hon får gifva allt, hvad hennes natur vill. Och Anders Johan å sin sida både längtade efter Elsa och fruktade hennes närvaro. Ty hans hjärta trånade efter en hustru, och hans kött var i uppror. Nu kunde han icke närma sig Elsa, utan att se hennes skrämsel. Nu kunde hon ej tala till honom, utan att märka, hur något tändes i hans blick, som hon icke ville veta om. Nu blef det tyst emellan dem, hvilka förr haft så mycket att säga hvarandra,och ur tystnaden växte hos honom afvoghet mot denna kvinna, som han älskade, och som för hvar dag plågade honom mer, hos henne ett djupt och stilla svårmod, därför att hon icke förstod sig själf, och därför att bönen och ordet icke längre tröstade henne.

Gud hjälpe den, som skall gå ensam med sin sorg och ingen utväg finner. Gud hjälpe dem, hvilka ödet fört samman till dubbel ofärd.

Som en ond dröm rann vintern bort, och under den blef allt arbete ogjordt. Dag lades till dag, vecka till vecka, månad till månad, men på gården stod allt stilla. Husbondens vilja var icke längre vaken, den sof, bunden i trollsömn, döf för allt utom det enda, som den icke kunde betvinga, och det, som han aldrig skulle nå.

Ej heller tänkte Anders Johan längre på att hålla det löfte, han en gång gifvit Elsa. Allt som förut hållit hans lif samman, de enkla sedebuden, vanan vid arbetet, vördnaden för andra människors dom — mellan allt detta och honom själf hade sammanhanget brustit, och dag för dag kände han med allt större fasa, som om allt ondt inom honom var lössläppt för att slå honom ner. En kväll, när gossen kom och ville leka med honom som förr, stötte han honom hårdt undan, brast så i kväfd gråt och gick ut.Elsa såg allt detta och visste icke sin arma råd. Gång efter annan kom Anders Johan tillbaka till sitt. Gång efter annan bad han Elsa att blifva hans hustru, därför att utan henne fick han aldrig frid. Gång efter annan frågade Elsa sig själf, när hon blef ensam: Hvarför kan du icke? Hvarför? Och hon fann intet svar, fann blott sin egen oryggliga visshet, att gåfve hon efter, skulle hennes och hans olycka bli större, än den var. Elsa pröfvade en gång att säga detta till mannen. Hon sade det lugnt och stilla, som hon kände det.

— Jag förstår icke själf, sade hon, hvarför jag icke kan.

Men när hon sagt det, skalf Anders Johan af glädje och gick fram för att sluta henne i sina armar. Ty han trodde, att i hennes ord låg en bekännelse, att hon älskade honom utan att veta det själf. Då måste Elsa vända sig om och gå ifrån honom. Anders Johan stod förkrossad och såg efter henne. För första gången gick han i vrede ut och for för att döfva sitt eget uppror till kyrkbyn. När han fram på natten kom hem, var han för första gången i sitt lif drucken.

Nu gick Anders Johan sina egna vägar. Nu såg han icke längre åt Elsa. Nu vände han sig bort från allt det, som kunnat hålla honom upprätt. Allt tätare blefvo hans resor till kyrkbyn,och ryktet gick, att i det hus, där Anders Johan kom, där stod flaskan ofta på bordet, och korten kommo fram.

Där bodde en rik bonde, som hette Mathias. Myndig och högmodig var han, fruktad i socknen och illa sedd, men makten ägde han, därför att han vetat binda människor genom att låna dem af sina pengar. Mången hade genom dessa lån fått gå från hus och hem. Men alla sina barn hade Mathias skaffat goda giften, och det sades allmänt, att nu drog han Anders Johan till sitt hus, emedan han ville gifta honom med sin dotter Ida, den enda af syskonen, hvilken ännu gick ogift hemma. Ty i bygden såg man med vördnad på de gamla gårdarna, som lågo sida vid sida vid skogsbrynet i Furumon, och bland alla ansågs det hedersamt att blifva gift in där.

Af detta förstod emellertid Anders Johan intet. I det sinnestillstånd, hvari han var, förstår människan ej gärna, hvad som försiggår omkring henne. Däremot såg han, att Ida, som satte fram mat och dryckjom vid faderns bord, var ung, storväxt och sund, och att hennes blick gärna sökte honom. Han såg, att hennes hals var fyllig och hennes tänder hvita. Hon visade dem också gärna, när hon log, och då sköto hennes ögon glimtar, som tände i männens blod. Stridbart var hennes lynne, ochhon skrattade ofta högt. Ord kunde hon taga emot och gifva svar också, och mer än en gång ställde hon det så, att hon och Anders Johan möttes allena.

Då hände det en gång, att Anders Johan kom till gården, medan Ida stod ute och hängde upp tvätt till tork. Anders Johan gick fram till henne, och innan han visste hvad som händt, höll han den vackra flickan hårdt omfamnad och kände, att hon besvarade hans kyssar. I samma ögonblick tyckte han, att det var något inom honom, som skrek högt och liksom ropade på hjälp. Han kom ihåg Elsa, och med sammanbitna tänder, som om han talat i vrede, frågade han den andra, om hon ville bli hans hustru.

— Jag trodde, du redan hade en — hemma, sade Ida rappt. Hon drog ut det sista ordet, så att det fick en försmädlig klang.

— Nej, sade Anders Johan hårdt. Då frågade jag inte dig.

— Det är bäst, du talar vid far, sade då Ida och vred sig ur hans famn. För min del har jag inte emot att flytta hem till ditt.

Följden häraf var, att Anders Johan redan samma dag talade vid fadern, och gamle Mathias svor högt och dyrt, att något sådant hade han aldrig anat. Aldrig hade han kunnat tro att hans sistadotter skulle gå åt så snart och komma så bra ut. Han ropade på mor, och Johanna hustrun kom in.

— Här ska bli kalas, skrek Mathias. Anders Johan vill ha vår flicka, och kommer han och jag sams om frågorna, så ska han min lif ha henne.

Att komma öfverens med Anders Johan var lättare, än Mathias någonsin väntat. Och detta kom sig af, att som allt nu var ställdt med honom, tänkte Anders Johan icke på annat, än att allting för honom skulle bli nytt, och fick han en hustru i huset, skulle han kunna glömma. Då skulle allt bli som förr och han själf få ro.

På detta satt nu den nye mågen och grubblade, medan svärfadern talade och förklarade för honom, att en hederlig hemgift ville han ge, och ingen gaf han den hellre. Men mer än han hade, kunde han inte ge, och så mycket som folk trodde, hade han inte. Anders Johan sade ja och amen till allt. Vid kvällsbordet satt han därför som fästman bredvid Ida och höll hennes hand under bordet. Den kändes stark och varm, och gamle Mathias sade ord, som dref blodet upp i hennes ansikte. Anders Johan rycktes med af glädjen, och han tyckte, att han nu fått, hvad han längtat efter och arbetat för.

Emellertid tog han tidigt afsked och begaf sig på hemvägen. Aprils lysande fullmåne sken öfverde bara markerna, skimrade genom skogens tunga kronor och speglade sig sist i ån, när Anders Johan gick öfver bron. Där stannade han och tänkte, och utan att han visste det, kom han att stå på samma ställe, där han först mötte Elsa, då han kom för att söka hjälp i sin ensamhet efter den första hustruns död.

Då föll öfver honom en beklämning, som om han gjort mot sig själf det värsta onda, det, som ingen kunnat göra honom mer än han själf. Han stod stilla och bara såg ned i älfven, hvilken kastade liksom bubblande månstrimmor upp öfver de glänsande stenarna, stod och kände vårblåsten svepa kring sina heta kinder, hvilka ännu brände af kyssar och dryckjom, och öfver honom drefvos skyarna fram och fördunklade månen, seglade vidare igen och försvunno bakom skogen. Från skogen hördes det tunga brus, som kommer om natten, då dagens röster tystnat, och allt blir, som funnes inga människor till.

Anders Johan gick bort från bron och kom in på sin egen gård. Hur underligt allting var! Samma sus hörde han här under de gamla lönnarna och björkarna. Han kom att tänka på, att snart skulle han här höra en främmande röst blandas med sin, han kom att tänka på Idas skratt, och han tyckte plötsligt, att häruppe passade det icke.Men Anders Johan fick icke tid att tänka längre. Ty när han såg upp, märkte han, att på trappan framför honom satt en nedböjd kvinnlig skepnad.

— Sitter du här, Elsa? sade han.

Och han förvånade sig öfver, att han tyckte sig icke känna igen sin egen röst.

— Jag sitter här och ser ut, svarade Elsa. Jag gör det ibland, när jag har något att tänka på.

Anders Johan svarade icke, utan satte sig tyst ned bredvid henne. Han hade sina tankar för sig, och han fruktade, för det som nu skulle komma.

— Jag började vara rädd, att det hade händt dig något, sade Elsa till sist.

Anders Johan teg fortfarande och tänkte på, hvad Elsa hade sagt. Hennes ord hade fallit så, som ville hon hjälpa honom att tala.

— Det har så också, sade han till sist. Jag tänker gifta mig.

— När?

Frågan kom andlöst och snabbt.

— Nu till våren.

Ett moln gick bort från månen, och båda sågo klart hvarandras ansikten.

— Då skall väl jag bort? sade Elsa.

— Det blir väl bäst så, kom svaret dröjande.

Ingenting mer sade Anders Johan. Allting blef

honom så underligt och så tungt.Då tog Elsa hans hand, som hon aldrig gjort förr, och klappade den sakta. Mannen bredvid henne darrade i hela sin kropp, men han rörde sig icke. Stilla satt han, undrande, hvarför han skulle sitta, som han gjorde, just nu, när ingenting kunde ändras. Det kom för honom, som hade han suttit så en gång för mycket länge sedan och sett samma månstrimma leka på marken framför trappan.

Då började Elsa att tala.

— Jag trodde nog, att det skulle gå så, sade hon. Du behöfde någon, som kunde ge dig, hvad inte jag kan, och du tycker nog, att jag är en underlig flicka, som nu sitter här med dig, när jag aldrig velat det förr. Men jag vill bara säga dig det, att dessa åren vill jag få tacka dig för. De ha varit de bästa jag har lefvat. Nu får jag gå hem till far och mor igen, och hvad det skall bli af mig, det vet jag inte. Jag finner nog aldrig något ställe, där jag kan stanna, när jag inte kunde få det här. En sak vill jag också gärna, att du nu skall veta, Anders Johan. Och det är, att jag vet inte mer om allt, hvad som varit detta sista år, än du. Detta är sanning inför Gud, och det ska du tro. För jag har aldrig velat dig och ditt annat än det, som var rätt. Men aldrig kunde jag ge dig, hvad du bad om, när jag inte kände det så. Mycket

4.vet jag inte. Ty jag är olärd som du. Men jag vet, att sådant inte är rätt. Och gifva sig själf utan kärlek, det får man inte.

Som om hon talat vid sig själf och glömt, att hon icke var allena, så satt Elsa och såg framför sig, medan orden kommo sakta och lågt. Hela tiden höll hon Anders Johans hand, och hon släppte den icke.

— En sak vill jag gärna veta, fortfor hon, är du nöjd nu, som det är?

Länge famlade mannens tankar efter ett svar. Det, som hade skett, hade ju skett, och det kunde ej ändras. Öfver honom susade träden, och med henne, som satt vid hans sida, kände han sig ensam med sina tankar, som om ingen mer än han suttit där och hört vinden susa. Dock kunde han icke svara, som han ville. I stället föll honom i munnen ett ord, som han trodde sig ha hört en gång förr, ehuru han icke kunde säga när eller af hvem.

— En bonde skall ha en hustru, sade han.

Som han sagt detta, släppte Elsa hans hand,

och Anders Johan kände det, som om något mellan dem bägge skurits af och gjort ondt i honom själf, när det brast.

För att vinna detta outsägliga åter och få det helt igen, pröfvade han att finna något nytt att säga. Men han fann intet annat än detta:— Jag skall aldrig glömma dig, Elsa, hur det än blir.

När Anders Johan sagt det, satt han en stund tyst. Han kunde inte fatta, hvarför han trodde att Elsa satt och ville att han skulle gå. Han trodde blott så, och därför gick han.

Men Elsa satt länge ensam kvar och såg månen lysa i natten.Ett nytt lif började för Anders Johan, när han andra gången blef gift man, och det kom åter fart i hushållet och gårdens drift. Ty Ida var icke den, som lät arbetet hvila, och hennes raskhet hade något smittsamt, som väckte äfven mannens krafter. Alltför länge hade de sofvit.

Och dock återfann Anders Johan icke längre någon af de tankar, hvilka plägat följa honom ute och inne och göra honom mild mot sitt eget lif. Ej heller fann han någon glädje i arbetet. Det var främmande makter, som drefvo honom fram, främmande makter, som fört honom in i detta nya lif, där han aldrig kände sig hemma. Gården växte i värde, och hvad han företog sig lyckades. Men hans egendom var icke längre hans. Det var en annan, som rådde däröfver liksom öfver honom själf.

Det var Ida, som gjorde honom till främling i sitt eget hem. Ty hvar hon gick fram var det buller omkring henne.

Stod hon vid spisen, slam-rade hon med kokkärlen. Hade hon något att tala om, hördes det öfver hela huset. Kom hon ut i ladugården, pratade hon i ett, och hon väckte lif därinne, så att kreaturen råmade, som om de af henne fått oro i båsen. Ropade hon någon på gården, hördes hennes stämma långt öfver gärdena, och bannade hon en eller annan af tjänstfolket eller barnen, skar rösten i med ett gällt skrik, som om elden varit lös. Fart var det i henne, och hvad hon gjorde, gick undan. Men allting, hvad hon förehade, gick med buller och bång.

I början fann Anders Johan sig väl med detta.

— Det är lif i kvinnan, sade han och log, som han icke gjort på länge. Här har varit väl tyst i huset, innan hon kom.

Men lång tid hade icke förgått, innan han också började märka, att den nya hustrun hade ett sinne, som icke var att leka med. När hon blef retad, kom det något af vilddjur öfver henne, och de vackra tänderna blänkte hvasst, som ville de bitas.

Ett par gånger försökte Anders Johan att byta ord med sin hustru, gifva henne svar på tal och häfda sin egen ställning som husets herre och hennes man. Men de uppträden, hvilka då följde, voro sådana, att han för framtiden hellre lät orätt vara rätt, än han såg dem upprepade. Han fogade sig i allt hvad han kunde efter hustrun, och hansglädje blef småningom, när han af Idas uppsyn kunde sluta sig till, att för dagen intet uppträde var att vänta.

På denna väg kom Anders Johans grubbelsjuka tillbaka, och han blef ensam som aldrig i sitt hem eller ute i arbetet. Jämförelsen mellan hvad som varit förr, och det som nu förnedrade mannen, kom af sig själf. Det gick så långt, att Anders Johan kände blygsel inför sina egna barn, när han tänkte på, att den kvinna, som blifvit hans hustru, också skulle vara deras mor.

Hvad var det, som hade snärjt honom? Hur hade han kommit in i allt detta, där han icke längre kunde finna sig själf? Han hade fått ro för sin smärta. Men denna ro äcklade honom. Han hade fått kärlek. Men denna kärlek, som åter och åter tog honom fången, äcklade honom genom öfver-mättnadens tyngd allra mest. Den dag kom, då denne inbundne, tungsinte bonde kunde gå i sitt arbete på åker och äng och längta efter den sorgens pina, som han kastat af sig för att rusa i sitt eget fördärf.

Så långt hade det gått med Anders Johan, och det var förgäfves, att han nu försökte lugna sig själf med sina gamla ord: »En bonde ska ha en hustru». Det var förgäfves. Ty han visste själf, att detta icke var sant. Det var sant, när han varden, han förr var. Men det gamla var förgånget. Allting hade blifvit nytt. Och detta hade skett när han lärde att hålla en annan kär, icke för hvad hon gaf honom, utan för hvad hon var. Länge dröjde det icke, innan Anders Johan kände och förstod, hur sant det var, när han sade Elsa till afsked: »Jag ska aldrig glömma dig».

Nu var allt detta borta, men icke glömdt. Nu var det tomt inom honom på allvar. Nu såg han icke Elsa ens, ty vägen, som gick förbi hennes faders gård, undvek han helst, och om han någon gång mötte henne, hade han intet att säga.

En gång stannade han dock, när de möttes, och såg sig om, ifall någon kunde se dem.

— Hur lefver du nu? sade han.

— Jo tack, svarade Elsa och ville räcka honom sin hand. Och du?

Anders Johan såg icke åt den framräckta handen. Han stödde sig tungt mot grinden, vid hvil-ken han stod och fortfor:

— Hur kan det vara, att en människa kan bli så gammal, som jag var, när jag först fick syn på dig, och aldrig ha vetat något om kärlek? När jag först var gift, visste jag ingenting om sådant, och då hade jag aldrig en svår dag. Nu har du lärt mig det, och sedan dess har jag aldrig varit glad mera. Hur är sådant möjligt?Då såg Elsa på honom med frimodig blick.

— Du skulle bedja till Gud, sade hon.

— Jag har försökt, sade mannen kort. Men han hör mig icke.

Elsa teg en stund, hon blygdes, för hvad hon ville fråga.

— Har du ingen kärlek för din hustru? sade hon till sist.

— Jo, jag har det, kom svaret. Hon har mig i sitt våld. Och därför hatar jag henne också. Men sådant förstår inte du.

Elsa slog förskräckt upp sina ögon vid dessa ord, och för första gången märkte hon, hur förändrad Anders Johan hade blifvit på föga mer än ett år. Han hade magrat, och ansiktet hade fått skarpa linjer. Muskler hade kommit, där allt förr varit jämnt och rundt, och det såg ut, som om de arbetat, äfven när han teg. Anders Johan hade talat hänsynsfullt och lugnt, och Elsa måste tänka länge, innan hon förstod hans ord. När deras mening blef henne klar, bleknade hon, vände sig tyst om och gick ifrån honom.

Båda gingo de hvar sin väg, och ingen kunde räcka sin hand till den andre och gifva den hjälp, som för till stillhet. Men på gården hemma hade Ida stått, och osedd af dem båda, hade hon sett, att mannen talade vid en kvinna och med hvem.När Anders Johan kom hem, stod arbetet i huset stilla, och Ida låg på sängen och grät högt. Hon var sjuk. Och när mannen ville röra vid henne, stötte hon honom tillbaka.

— Jag såg nog, hvem du talade med, ropade den vreda hustrun. Det var hon, som var här före mig, och som jag inte tål för min död.

Plötsligt stod hon upprätt på golfvet och såg Anders Johan rasande in i ögonen.

— Gör det en gång till, sade hon, och jag gör en olycka på henne eller på mig själf.

Anders Johan försökte att lugna henne.

— Elsa har intet ondt gjort dig, började han.

Men hustrun afbröt honom:

— Det kvittar mig, hvilket hon har. Men hon ska inte komma åt att göra mer. Det ska jag bli kvinna för.

Anders Johan teg, därför att det ej nyttade att tala. Men det båtade honom icke stort. Ty från den dagen började hustrun att utfråga honom om Elsa, och hur allt varit mellan dem. Hon frågade honom om allt, från det minsta till det största, och ingen anledning var henne för ringa. Ständigt och jämt kom hon åter till samma sak. Ständigt och jämt pinade och plågade hon mannen. Ett rasande begär efter att pina för plågans egen skull tycktes behärska henne, och hon frågade icke efter,hur hennes ord föllo, eller hvar de träffade. Hon var som ett ondskefullt djur, hvilket suger ett annat djurs blod, njuter af dess dödskamp och aktar sig för att döda. Ida förstod, att mannen led bara af att höra Elsas namn ur hennes mun, och i vild lust att plåga vände hon ständigt åter därtill. Hela hans förflutna väckte hon till lif, och när hon frågat sig trött om Elsa, grep hon efter hans första hustru, gjorde fråga på fråga. Har du älskat henne? Hur har du älskat henne? Älskade du henne mera än mig?

Anders Johan gick som omhvärfd af galenskap och af spöken, och han tyckte länge, att han dragit helvetet in i sitt hus. Ej ens barnen kunde han längre skydda. Slog dem gjorde Ida aldrig, men hon hade ett eget sätt att skrämma dem, så att de aldrig ville vara inne, och bäst blef det, när de kommit så långt, att båda kunde gå i skolan och vara sin mesta tid borta från hemmet.

Numera hann Anders Johan aldrig att tänka. Ty hans hustru gaf honom ingen ro. Fick han ett par dagars lugn, gick han i ängslan, att raseriet åter skulle komma öfver hustrun. Då låg hon på knä för mannen, kallade hans förflutna till lif, smutsade hvad han genomlefvat, innan de båda kommo samman, tiggde och bad, att han af kärlek till henne skulle förneka allt, som förr varit honom heligtoch dyrt. Vid sådana tillfällen lät Ida honom icke ens själf besvara hennes frågor. Det var hon, som förestafvade honom, hvad han skulle säga. Ingen kvinna hade han älskat, innan de båda möttes, icke sin hustru, icke den andra, icke någon på hela jorden. På detta skulle han

svära sin dyraste ed. Och Anders Johan svor på allt och föraktade sig själf. Han svor på allt, hvad denna kvinna, hvil-kens vildhet han fruktade, bad honom om. Han gjorde det för att få andrum, och han såg, att allt som omgaf honom, var galenskap och smuts.

Till sist blef det som en ond dröm alltsammans, och mannen, som vred sig under denna dröm, blef i förtid gammal och trött till sinnet. Det kunde gå dagar, under hvilka han liksom gick och väntade på, att drömmen skulle försvinna, och han själf vakna upp till verklighet. Men sörja kunde han icke, hoppas ännu mindre, blott önska, att han själf fick dö.

Förr hade Anders Johan varit en dålig kyrkobesökare. Kristen var han väl i sitt hjärta, och kärleken till Elsa hade lärt honom att se lifvet i de eviga tingens ljus. Men prästens ord hade han aldrig känt sig på allvar behöfva, och i kyrkan kom han sällan. Ty i Furumon var sådant icke sed. Numera gick han i stället så mycket oftare dit. Därinne var tyst och lugnt, och stundom när prästentalade, träffades den sjuke mannens öra af ett ord, hvilket han tyckte vara sagdt som till honom själf. Helst hörde han dock orgeln och sången. Då domnade oron inom honom för en stund, och han kunde se öfver till Elsa, hvilken satt på sin gifna plats, som hon alltid brukat. Då kunde den tanken stiga upp inom honom, att så eländigt som hans lif varit, kan en människa icke sluta, och han gick hem med tanken att göra allting godt och börja ånyo.

Så födde Ida efter två års äktenskap sitt första barn, och det blef en gosse. Anders Johan stod vid vaggan och såg på den lille. Så främmande föreföll honom allt, att han icke kunde fatta, att detta barn var hans. Men han hoppades på hälsan, som nu skulle komma. Ty han hade hört, att kvinnor, nvilka lidit af öfverretning, kunna blifva lugnare, när de födt ett barn. Att hustrun talade underligt under de första dagarna, ville Anders Johan icke fästa sig vid. Ty sådant, trodde han, kom af sjukdomen.

I dagar och veckor gick Anders Johan och väntade på, att tillståndet skulle förbättras. Doktorn, som efterskickats, föreslog, att den sjuka skulle föras bort. Men den skammen ville Anders Johan icke föra öfver sitt hus. Tåligt gick han och väntade, och för hvar dag som gick, blef han mera viss om,att det värsta lifvet bjuder väntade honom. Ty Idas förstånd återvände icke. Hon blef underligare och underligare, och Anders Johan blef allt mera beklämd. Till sist vågade han icke gå ut längre, emedan han fruktade att lämna den sinnessjuka ensam med barnen. Elsa hade kommit, ifall han skickat henne ett bud, det visste Anders Johan. Men hur skulle han våga det? Åsynen af henne, skulle blott ha förvärrat den sjukas tillstånd.

Det var vinter ute, arbetet på gården hvilade och fick hvila. Anders Johan gick ensam och hjälpte den sjuka, och han grufvade sig för att ånyo sända bud efter läkaren. Ty han delade bondens tro, att när det rätt kniper, kan läkaren intet uträtta, och det syntes honom värre än allt, om han till sist skulle tvingas att sända hustrun bort.

Underligare än någonsin förr, voro de tankar, som nu fyllde honom, och värst var det, när natten kom, och alla utom han sofvo i huset. Då hörde och såg Anders Johan ting, som han länge icke vågade berätta för någon. Ty aldrig hade han trott, att mänskligt lidande kunde blifva så fult. Han höll alla borta, och han sade sig själf, att det, som nu kommit, var Guds straff. Guds straff var öfver honom, det kände och visste han. Men hvar-för Gud slog honom så hårdt, det kunde han aldrig förklara.Till sist kom en natt, då Anders Johan som vanligt satt ensam uppe vid hustruns bädd. Han hade släckt lampan, så att den sjuka skulle få lugn, och då och då lade han ett par vedträn på glöden för att underhålla brasan i kakelugnen. Hela tiden hörde han hustruns röst, som talade, klagande, att hon gifvit sin kärlek till en man, hvilken var henne otrogen. Stygga ord strömmade ur hennes mun och fyllde mörkret omkring henne. För honom, som satt och hörde på detta, hvilket han hört så ofta förr, blef allting svart både utom och inom honom. Så länge och så mycket hade han hört, att orden icke träffade honom längre. De blefvo till ett oredigt buller i allt detta mörker, ur hvilket glödde några eldröda kol. Ute hven snöstormen, och ugglan, som bodde i den ihåliga lönnen, skrek.

I många nätter hade Anders Johan vakat, för att ingen mer än han skulle behöfva se på den nöd, som var. Men till sist blef honom sömnen öfvermäktig, och han somnade tungt på liggsoffan, där han satt, lutande hufvudet mot den hårda karmen.

Hur länge han sofvit, visste han aldrig. Men han vaknade upp vid ett förtvifladt skrik, som tycktes komma utifrån. Yrvaken reste han sig upp, kolen i kakelugnen hade slocknat. Hvar han befann sig, kunde han ej reda ut, visste blott, att han stod ochtrefvade i mörkret, och trodde, att han hört räfven tjuta, därför att det var så kallt inne, att han frös, och därför att han hörde snön piska mot rutan. Men hvarför var det så kallt? Hvarför frös han? Och hvarför tjöt räfven? Anders Johan strök eld på en sticka, och med darrande händer fick han lampan tänd.

Då såg han, att hustruns säng var tom, och att dörren till förstugan stod öppen. Han mindes det skrik, han hört, och nu hörde han med ens, hur tyst allting omkring honom var. Han lyssnade och lyssnade, och tystnaden fyllde honom med en ännu värre fasa. Aldrig hade han känt sig så ensam och rädd. Ty han förstod, tyckte han, förstod i en blink alltsammans, och med händerna öfver hjässan mumlade han: »Gud i himmelen, måtte det vara slut!» Anders Johan begrep icke, att han med dessa ord bad om en människas död, han visste ingenting, allting inom honom var som i bristning.

Men tyst och lugnt för att icke väcka någon gick han ut i snöyran, som slog mot hans ansikte, och försökte i mörkret att se. Trefvande gick han därute, till dess att hans fot snafvade öfver något mjukt. »Jesus», ropade han. »Jesus, hon ligger här.» Framstupa låg hustrun i snön och rörde sig icke. »Hon är död», tänkte Anders Johan, ochhjärtat stannade i hans bröst. Men när mannen rörde vid hennes kropp, vaknade hustrun ur sin dvala och satte sig till motvärn. »Låt mig dö här,» mumlade hon. »Jag vill dö.» Anders Johan fick uppbjuda alla sina krafter, aldrig hade han trott, att en kvinna kunde vara så stark. På lif och död kämpade han med henne för att icke få lida samvetets kval, att han liksom hjälpt hustrun göra slut på sitt eget lif, och när han fått henne i bädden, satte han sig ned bredvid henne och höll henne fast, till dess att hennes lemmar slaknade, och ögonlocken föllo ihop.

Flämtande efter den våldsamma ansträngningen, stod Anders Johan och betraktade henne, som var hans hustru, och ännu en gång ville han bedja till Gud. Men bönen kom icke på hans läppar, innan Ida åter slog upp ögonen och med tjock röst sade:

— Förstår du inte, att jag håller på att kväfvas?

Hon försökte att säga mera. Men en kväfning hindrade henne. Hon föll tillbaka med halfslutna ögon, och rosslingarna begynte.

Då förstod Anders Johan, att det var döden, som kom. Men han vågade icke tro det. Han kunde ej sitta stilla, utan tog af sig stöflarna och gick tyst fram och åter på mattan, för att ingen i huset skulle vakna och störa hans ensamhet dennarysliga natt. Länge gick han så, hörde på de enformiga ljuden af den döendes tunga andedräkt och led af att intet kunna göra. Under dessa timmar samlade sig allt, hvad han lidit och lefvat inför hans blick, och utan att han visste hvarför föreföll det honom, som om det plötsligt börjat att vara mening i alltsammans.

Under dessa tankar blef han lugn, och när den döendes andedräkt upphört, slöt han hustruns ögon. När han så gjort, brast mannen i gråt och fick lindring.

Tyst satt han i rummet, som om han vakat ut sin egen sorg, och lät timmarna gå. Men när gryningen kom och lampan lyste matt mot dagern, då gick han ut i köket, där pigan sof med barnen, väckte henne och sade:

— Det värsta har händt nu. Ida har dött i natt.

Därpå befallde han henne att bädda i det rum, där han själf bodde den tid, då han var änkling, och Elsa styrde hans hus, detta rum, som alltid stått obebodt, därför att Ida velat det så. Där gick han till sängs och somnade öfvertrött och utan tankar.

När han vaknade, var det redan skymning, och nära aftonen. Bedöfvad af det som skett, kläddesig Anders Johan och gick ut. Då såg han i köket Elsa, hvilken stillsam som förr gick där och ordnade med hushållet. Den döda var redan tvättad och svept. Golfvet i hennes rum var barradt, och hvita lakan hängde för fönstret.

Då uthärdade Anders Johan icke längre, utan vände sig om för att gå. Det som nu kom, var han icke man att bära.

Men Elsa gick efter honom och höll honom kvar.

— Det har varit så svårt för mig att inte få komma förr, sade hon. Jag hade nog velat. Men hon tålde det aldrig.

Anders Johan stod länge stilla och såg på Elsa, men han hade ingenting att svara henne. Han kände blott tydligt, att allt, som förut skilt dem båda åt, nu var borta.Länge efter sin andra hustrus död gick Anders Johan som bedöfvad och kunde icke finna sig själf igen. Han var som skygg för andra människor och höll sig mest hemma. Ty det kom honom för, att alla måste se på honom, hvad han lidit, och liksom hålla honom räkning för, att han burit öfver med den döda. Sådant blygdes han öfver att känna och ville icke taga emot, emedan han visste med sig själf, att han icke handlat, som han gjort, af kärlek, och emedan samvetet plågade honom, när han mindes sina egna tankar vid hustruns dödsbädd. Länge dröjde det också, innan han vaknade ur den onda dröm, hvilken räckt i två långa år, allt sedan den dag, då han förde Ida som hustru in i sitt hus. Långsamt vaknade han ur denna dröm, men när detta väl skett, då kände Anders Johan sig till mods som den, hvilken genomgått så mycket, att han ingenting fruktar längre. »Ingenting,» tänktehan, »kan mera göra mig sorg eller slå mig ned. Tyngre kan ingenting bli, än det, som länge varit.» Och dock kom den dag, då han åter skulle få känna, att han icke längre var gammal.

Den dagen vågade Anders Johan gå till Elsa igen, och när han kom, kunde hon ej längre stå emot denne man, som ännu älskade henne. Hon tyckte, att Gud själf tvingade henne, och att det ej kunde vara annorlunda. Därför gaf hon Anders Johan sitt ja, och hon blef både förundrad och lycklig, när hon såg, hur den sorgbundne mannens ögon kunde lysa upp.

— Jag vill bli din hustru, sade hon, därför att jag inte kan lämna dig ensam en gång till. Men då skall du också bära öfver med mig, om du inte får mig, sådan du vill.

Länge sutto de samman på trappan under lönnarna och talade om, hur allt skulle ordnas. Det var en augustiafton, då säden var inbärgad, som detta hände, och på hösten firades bröllopet hos Elsas föräldrar.

Att Elsa till sist beslöt sig för att blifva Anders Johans hustru, berodde till en del nog också på hennes fruktan, att han en gång till skulle kasta bort sig för hennes skull. Ty när hans föregående äktenskaps olycka var öfver honom, hade hon jämt och samt plågat sig själf med den tanken, att där-till var hon själf skuld, och att om hon ej hade nekat honom sin kärlek, hade Anders Johan aldrig behöft komma i sådan nöd. Gud själf hade befallt detta offer, och med någon förhoppning om lycka för sig själf gick Elsa icke in i sitt äktenskap.

Lyckan fann Elsa ej heller, och mest af allt plågades hon, när hon märkte, att det ej låg i hennes makt att gifva mannen den lycka, hon efter allt hvad han lidit, unnade honom. Det värsta var, att hon alls icke förstod sig på mannen. Han, som förr varit mild och lätt att umgås, blef efter giftermålet misstänksam, retlig och tvär. Och midt under allt detta visste Elsa, att han för henne gick och bar på en kärlek utan mått.

Också var det mest under mannens kärlek, som Elsa led. Så länge hade nämligen Anders Johan sträfvat och stridt för att få det enda, han någonsin önskat sig af lifvet, att han när han nått det liksom icke unnade någon annan att se hans hustru eller vara i hennes närhet. Elsa var ännu skygg emot sin man, och när han nalkades henne, kunde han ofta se, att hon blef orolig. Då blef han underlig till mods och började som under sin olyckas dagar att söka ensamheten. Elsa led af detta, men hon kunde icke förändra sitt eget jag, och hur noga hon än gaf akt på sig själf, fann hon intet, som hon tyckte sig kunna ändra. Endast hennesfader, moder eller någon af syskonen kom på besök, kunde Anders Johan blifva orolig. Tyst satt han för sig själf och gaf akt på de andra, som hörde han icke till deras krets. Elsa märkte då, att hon blef mera otvungen i sällskap med dem, än hon kunde vara, när mannen och hon voro allena. Och hon anade, att Anders Johan satt och grubblade öfver, hvarför hon liksom var gladare åt dem än åt honom. På samma sätt var det, när Elsa satt inne med hans egna barn. Kom han då in, kunde han stanna i dörren, som om han tvekade och var rädd för att störa. Att Elsa arbetade från morgon till kväll, mer än hon, som aldrig varit stark, egentligen tålde, därtill syntes han aldrig lägga märke. Blott en sak var det, som sysselsatte hans tankar, så ofta han blef ensam. Och dessa tankar följde honom så väl i arbete som i hvila. »Hvar och en,» tänkte han, »som kommer henne nära, ger hon mera än mig.» Det gick så långt, att han kunde vända sig bort af obehag, när han såg henne smeka lammen eller stryka en ko öfver mulen.

Anders Johan såg, att Elsa blifvit hans hustru, utan att dock kunna vara det helt. Närmare än han varit henne, kom han ej genom giftermålet. Hos Elsa fanns ständigt något, som kylde honom själf, när han blef varm, och talade han om den storakärlek, han hyste för henne, kunde hon aldrig svara. Ville han leka och smekas med sin hustru, drog hon sig undan, stundom med en blick af ångest, som pinade Anders Johan mera, än några ord kunnat göra.

— Jag har icke något sinne i den vägen, sade Elsa en gång, som hon gjort, långt innan hon blef Anders Johans hustru. Jag har aldrig känt till den där stora, heta, brinnande kärleken, de talar om, fast så många har haft den för mig. Det har alltid varit så svårt, och jag har haft så ondt af det. Hvad det kommer af, vet jag inte. Men det kommer väl af, att jag alltid mest har sökt min glädje i Gud.

Anders Johan hörde noga på dessa ord, och länge tänkte han öfver, hvad han hört.

— Är det jag, som är olik andra människor? sade han till sist. Eller är det du?

— Det är nog jag, svarade Elsa dröjande.

— Kanske du också, fast inte så mycket, till-lade hon om en stund.

Från den stunden steg en ny tanke upp i Anders Johan, en tanke, hvilken var honom så ny, att han i början nästan svindlade inför det oerhörda den innebar. Skulle han för alltid behöfva stanna i Furumon? Gömde icke världen en vrå, där också han kunde bli lycklig? Så mycket ondt hade hanutstått där, att själfva väggarna ibland tycktes få tunga för att påminna honom om, hur nära han varit den natt, hvarur ingen vaknar. Hoppets röster började hviska till mannen, som längesedan passerat ungdomens gräns, hoppet, att finge han flytta bort med Elsa, skulle allting för dem båda bli som nytt. Kanske fick han då öfver henne den makt, hvar-efter han trånade, och som ingen haft. Tungt syntes det honom att lämna den gamla gården, där han var född, och trakten, där han kände alla, och ingen ville honom annat än godt. Men tyngre syntes det honom att ha fått den enda lycka, som blommade för honom, i sin famn och aldrig få njuta henne. Fullt och visst trodde han, att när Elsa ingen hade att gå till mer än honom, då skulle hennes kärlek, som sof, vakna till lif, och utan den blef honom allt annat ringa.

I ungdomen skulle Anders Johan aldrig kunnat fatta ett sådant beslut, som han nu gjorde. Då var han fäst vid så mycket af det, som lefde omkring honom. Då var han obruten och stark, och något förflutet, hvilkets röster kunde nå honom, ägde han icke. Nu hade lifvet slagit honom hårdt och förändrat honom, från den han en gång var, och själf hade han kämpat med lifvet och tvungit sig till det, som icke godvilligt föll i hans hand. Nu ville han af lifvet endast ett och ingenting annatband honom. Ju längre han nu gick med sina tankar, desto säkrare visste han, att sin gård ville han sälja, och någonstans fanns väl också för honom en vrå, där han kunde lefva. När han sade Elsa sin vilja, märkte han, att hon förstod, och att hon blef skrämd af, att han ville kämpa så hårdt för att vinna henne för sig själf. Men hennes skrämsel gladde honom, och när hon efter många samtal böjde sig under hans vilja, trodde Anders Johan, att hon gjorde så, emedan hon hyste samma hopp som han själf.

Lätt blef det honom icke att få allting ordnadt, och fort gick det ej heller. Många människor talade däremot, och hos gamle Magnus var stor sorg öfver, att Elsa skulle flytta bort. Alla i släkten funno, att denne man varit henne till olycka. Men Anders Johan satte sin vilja igenom, ty han bars af något, som står öfver människors klokskap, och som ingen kan stå emot. Men när han stängde dörren till fädernegården, som icke längre var hans, och sista gången såg de gamla lönnarna och björkarna, hvilkas blad gulnat och rodnat i höstsolen, då blef honom alltsammans svårt och tungt, och inom honom ropade som röster från alla dem, som bott där före honom, och hvilkas blod brann i hans ådror. Men han yppade ingenting, af hvad han kände, utan steg upp till Elsa, som väntade i vagnen, och hansåg sig icke tillbaka, när han åkte bort från Furu-mon. Ty återkomma ville han aldrig.

Anders Johan och Elsa stannade till sin död i det hem, som de utbytt mot det gamla. Det låg vid landsvägen söderut, i den trakt af landet, där ån blifvit en bred flod, där ängarna voro frodigare och åkern icke var full af sten. Omkring deras ägor växte som en krans af hassel och ek, floden, som skar genom markerna var fiskrik och djup, och om sommarnätterna drillade näktergalen i hagtornsbuskarna utanför förstukvisten. Inomhus gjordes allting nytt, och Anders Johan visste icke, hur väl, han ville Elsa. Han anlade trädgård och planterade den med

fruktträd, bärbuskar och blommor. Nya träd planterade han, och en syrenhäck fick han att gå till rundt omkring täppan. Han sökte läsa sig till hustruns önskningar i allt, och var hon trött af sitt arbete, hjälpte han henne och tog stark och leende hennes sysslor på sig.

Åren gingo, och länge dröjde det, innan Anders Johan ville medgifva för sig själf, att hvad han hoppats att vinna, hade han icke nått. Sent ville han öppna sina ögon för att se, att mellan honom och Elsa hade ingenting förändrats, och som gift man gick han ännu och längtade efter hennes kärlek, som han gjort den långa tiden, innan hon ännu var hans.Då blef Anders Johan hård i hjärtat mot Elsa och hård mot allt, som bildat hans eget lif. Till ingens nytta hade han kämpat och stridt, till ingens glädje tyckte han sig hafva lefvat. Barnen blefvo stora, en efter annan ville ha sitt, fick sin vilja fram, gifte sig och flyttade bort. Alla togo från Anders Johan, men ingen gaf. Tomt och fattigt blef honom lifvet, fullt af irringar och fullt af drömmar, hvilka aldrig höllo ord.

Så hämndfull kände sig Anders Johan mot Elsa, att när det var något han gick och tänkte på, eller en sak, hvari han behöfde råd, vände han sig ofta till dottern i första giftet, Marta, hvilken ännu gick ogift hemma och hjälpte Elsa i hushållet. Men han gjorde icke detta, därför att han kände glädje däraf, utan emedan han ville visa Elsa, att han kunde umbära henne. Olyckligare än han varit, blef han genom att känna sig själf elak, och mer än en gång önskade han, att Elsa gjort honom något ondt, som han finge förlåta. Men något sådant fanns aldrig. Stilla och tålig gick Elsa i hemmet, som hon städse hade gjort. Och blott ett inom sig var det, som Anders Johan höll uppe under denna tid. Aldrig ångrade han, att han sålt sin gård och flyttat bort. Aldrig längtade han tillbaka till jorden, hvilken han en gång velat bruka väl för att förkofrad kunna lämna den åt sin äldsteson. Han var tvärtom glad, att ingen, som sett honom, sådan han förr var, behöfde se honom nu och jämföra. I den känslan fann Anders Johan ett stort lugn.

Sista gången han och Elsa talade om allt det som varit dem emellan, voro de båda gamla, och den spänning, i hvilken de lefvat, hade börjat vika.

Då sade Elsa en gång:

— Jag har aldrig kunnat ta det sinnet, som du ville, jag skulle ha. Och därmed har jag gjort dig mycket ondt. Gud skapar inte alla människor lika, och jag tror ibland, att jag varit lycklig, som intet vet om kärleken på det där heta viset som du. Men ibland har jag nog också velat, att jag kunnat vara dig i lag. Jag tror också, jag är glad, för att vi aldrig fått några barn. Ty jag hade aldrig mäktat med det.

— Det är öfver nu, svarade mannen, och vi äro gamla.

Underligt för oss lifvet, olika för hvar och en. Långt står den ena från den andra, och hvad en människa i hela sitt lif vill säga en annan, når ofta icke fram. Mycket veta vi ej heller om hvarandra, och det vi tro oss veta, är ofta falskt. Men samman kunna människor gå äfven i undran. Så gick det med Anders Johan och Elsa, hur olika de än kände det, och annat än vänner i undran blefvode båda i längden aldrig. Anders Johan blef den, som dog först af dem två. Det var en vårafton just vid den tid, då de första lärkorna kommit. Men när han lefde sina sista timmar, då det säges, att allt hvad människan lefvat, går hennes inre syn förbi, då hände med honom det underliga, att det såg ut, som om han icke kom ihåg det, som han lefvat, utan bara det han drömt. Hela lifvet blef för honom förbytt, blef så, som det aldrig hade varit. Ingen annan talade han om, än om Elsa, och ingen annan kom han ihåg. All sorg, bitterhet, missräkning och tungsinne, som han burit på i hela sitt lif, var, som om det aldrig funnits. Han, som alltid varit underlig och otillfreds inför lifvet, blef inför döden tålig under plågorna och stilla som ett barn, och ingen kunde förstå, hvar han tog de ord ifrån, i hvilka han klädde dikten om Elsa och sig själf.

— Du har gjort mig lycklig genom hela lifvet, sade han, men du tror inte, hvad jag är glad att få dö.

Elsa satt och hörde på allt detta och när Anders Johan tystnade, såg hon på honom, som låg där hvithårig och skrynklig med magra händer, hvilka fingrade på täcket. Då tyckte hon sig återse honom, sådan hon mindes honom från den dag, då de först möttes, och han var sorgsen och ung, menkallade sig själf gammal. Därefter hade han fått kraft och ungdom tillbaka två gånger, men sorgen hade icke släppt sitt tag. Som nu Elsa satt där, och dödens lugn kom henne allt närmare, tyckte hon, att den värsta sorg, Anders Johan burit, hade han fått

genom henne, och dock visste Elsa, att hon aldrig velat honom annat än väl.

Stilla låg den döende, och han talade icke längre. »Hans själ är redan på väg,» tänkte Elsa. »Ingen kan mera göra honom någon sorg.» Och som hon tänkte så, steg inom henne en sorg, för hvil-ken hon icke visste något namn, och i sin nöd hämtade hon bibeln från hyllan, den gamla boken, i hvilken hon läst så ofta, och som var full med bokmärken och minnesblad, hvilka hon där gömt. Hon slog upp boken efter ett språk som hon mindes, och när hon funnit det, läste hon halfhögt för sig själf:

»Om jag talade med människors och änglars tungor, men hade icke kärleken, då vore jag en ljudande malm och en klingande bjällra. Och om jag hade profetia och visste alla hemligheter och all kunskap och om jag hade all tro, så att jag kunde försätta berg, men icke hade kärlek, så vore jag intet. Och om jag gåfve alla mina ägodelar och läte min lekamen brinna, men hade icke kärleken, så vore det mig intet nyttigt.»Längre kunde Elsa icke läsa. Ty tårarna skymde hennes ögon och droppade ned på den gamla bokens blad. Då slog Anders Johan upp ögonen och gjorde en rörelse, som om han ville säga något. Elsa lutade sig öfver hans mun, och andlöst väntade hon på hans ord. Ty hon såg, att det var något, hvilket han kämpade för att få säga, och det kom för henne, att fick han dessa ord sagda, skulle de följa henne som en tröst genom hela lifvet.

Men Anders Johan förmådde icke säga dessa ord, som han sträfvade efter att hviska fram. Midt under det läpparna rörde sig, brusto hans ögon, och ansiktet blef med ens orörligt och stelt.

En undran flög genom den ensamma kvinnan, hvarför Gud velat neka henne denna tröst, och tyst lutade hon sig ned öfver den döde. Hur be-dröfvad hon än var, fann hon dock inga tårar.

Men som hon satt där, förstod hon, att intet af hvad som skett, kunnat vara annorlunda. Sakta smög sig denna visshet öfver hennes själ, om och om tänkte hon igenom detta, och tanken gaf henne tröst. Så långt som Elsa såg nu, tyckte hon sig aldrig hafva sett förr. Ej ens det störde henne, att hon icke kunnat höra mannens sista ord. Det kom henne för, som visste hon dem, utan att han talat. Som hon tänkte detta, blef allt lättare inomhenne, tårarna runno ur hennes ögon, och tårarna löste hennes sorg. Det att intet kunnat ske annorlunda, än som skett, fyllde Elsa med något sällsamt och nytt, som förde henne den döde närmare, än hon någonsin varit sin man i lifvet.

I denna stund klarnade allt för henne, och hon såg plötsligt, att allt emellan dem båda alltid varit vackert och godt. »Det har kanske icke varit, hvad människor kalla lycka,» sade hon till sig själf. »Men det har varit mer.»

Och som om den dödes tankar ännu kunnat nå henne, hörde hon något hviska inom sig:

— Detta var, hvad han ville säga, men icke kunde.

Sakta och full af undran gick Elsa ur döds-rummet och ut på trappan. Där hörde hon, hur floden, som kom från skogen, i hvilkens bryn de gamla gårdarna i Furumon lågo, brusade i vårflödet och sjöng.

Då blef allt lugnt inom Elsa, och hon kände inom sig, att för allt hvad hon nu visste, hade hon frågat slut.SKOGENS HEMLIGHETLång väg var det fram till Vassträsket. Först fick man gå genom djupa skogen på en smal stig, som slingrade fram mellan de höga furorna och styckvis gick öfver nakna bärghällar. Där bärg-hällarna sänkte sig, tog Hvitmossen vid. På tuf-vorna reste sig de små dvärgtallarna, och när porssen blommade, var luften full af kryddlukten, som lockade insekterna dit. En bra bit var det också att gå öfver mossen, och när bärgen höjde sig igen, och man från deras kam såg skogen glesna, och vattnet ligga spegelklart och lugnt mellan de gran-klädda stränderna, då var man ändå icke framme. Ty på andra sidan vattnet, var det som stugan låg. Ville man gå dit till fots, hade man ännu lång väg kvar. Men stannade man på stranden, där stugan syntes med sina små tegar och barrskogen i krans kring den lutande ladugården och det låga boningshuset, ropade man då tillräckligt högt, och gaf man sig tid att vänta, då kom på andra sidanen liten, krokig gubbe med röd topplufva och ulltröja, gick försiktigt utför stenbacken och sköt ut en rankig ekstock för att ro den ropande öfver.

Roddes man så öfver den lilla sjön, måste man förundra sig öfver, att den hette Vassträsket. Ty något träsk kunde man icke upptäcka, endast en liten sjö, hvilken verkade ljust och vänligt efter den långa promenaden i skogsskymningen under de täta granarna, som hängde fulla af långa, grå, tofviga lafvar. Icke heller blef man

genast varse någon vass. Stränderna bestodo nämligen af hårda klippor, under hvilka granarna, som växte i myllan öfver deras kammar, speglade sig i den lugna sjön. Blott längst in i viken, där sjön gjorde en krok bakom bärgen, tätnade på sensommaren en grön vassbänk, i hvilken hvarje vår ett par änder byggde bo, och när ungarna blifvit utkläckta, ostörda summo omkring på den lugna vattenspegeln.

Jakob, som sitter nedkrupen vid årorna och ror den kommande öfver, har nämligen aldrig kunnat med det att skjuta med bössa. Åtminstone säger han så själf, men därför behöfver ju det som så mycket annat för ingen del vara sant. »När jag var ung,» säger han, »försökte jag nog. Men jag kunde aldrig komma så långt. Ty jag hade liksom ett lyte. Jag kunde aldrig lära mig blunda med ena ögat. Därför vardt det ingenting af medskyttet. Nu kan jag nog blunda med både ett öga och två. Men nu är jag för gammal att lära det. Och därför får det vara, som det vill, med den saken.» Änderna veta också, att ingen ofredar dem. Obekymrade om båten, som ror fram, simmar honan och hennes flygfärdiga ungar fram till bryggan. Där söka de efter afskräde af fisk och potatisskal, snattra, dyka, samtala med hvarandra och uppföra sig som husdjur. Jakob får sjasa undan de djärfvaste, när han vill lägga i land.

På så sätt har Jakob rott mången kommande öfver sjön, och om antalet till sist blifvit stort, är det ej att undra öfver. Så länge har han nämligen bott i stugan vid Vassträsket, att ingen längre kan säga, när han flyttade dit, knappt nog han själf. Eljest kommer där inte ofta någon främmande. Därtill är vägen för lång, och den, som bor vid Vassträsket, har ej mycket att bjuda. Eller rättare — när han lefde, hade han det icke. Ty nu är Jakob längesedan död och hans hustru med honom. Huset är också förfallet numera, åkern håller på att växas öfver med ogräs och blifva vildmark igen. Ty så långt bort och ensamt i skogsbygden, som Vassträsket ligger, flyttar numera ingen, hvilken själf kan välja. Förr i världen fanns det mera godt om ensamhetskära människor, hvilka icke fruktade ödemarken.Jakob och hans hustru voro två underliga enstöringar, sådana man ännu ibland finner dem långt inne i skogen, fjärran från andras boningar, och hade de velat berätta allt om sina öden, skulle de nog haft underliga ting att förtälja. Ty Martina var af dem, som sett både skogsfrun och necken, hvad irrblossen, som lyste öfver Hvitmossen betydde, kunde hon också berätta om, när hon ville, och för allt som tisslade och tasslade i skogen, eller jämrade och suckade, när vinternatten låg stjärnklar och kall öfver den frusna insjön, hade hon både öga och öra. Martina kände sådant mycket väl och kunde tolka allt trolltyg vida mera redigt och klart än något annat, som händt under hennes enformiga lif. Men bäst förstod hon dock de små väsen, som pysslade och sysslade rundt om i buskar och snår, ledde henne på rätt väg i skogen och skildes från henne, först när hon tog ned nyckeln från dess mångåriga plats i springan under fönstret. Då tassade de alla bort på lätta fötter, glada att ha fått följa så långt. Och tjöt då vargen långt bort under de snöiga granarna, då visste Martina, hvem hon hade att tacka för, att hon sluppit helskinnad hem. Jakob hörde alltid tyst på, när hustrun berättade sådant, och ibland hände det, att han nickade bekräftande, som för att gifva hennes ord det understöd, hvilket de förtjänade och måhändabehöfde. Men oftast låtsade han om ingenting, satt blott och stirrade framför sig, som såg han, hvad ingen annan kunde se, och vid sådana tillfällen hände det, att hans ansikte fick ett strängt, nästan förbittradt uttryck, som ville han säga: »Hvar-för talar du om sådant för människor, som själfva ingenting sett? Hvad veta sådana om skogen?»

I ungdomen hade Jakob varit kolare, och då hade han alltid förtjänat så pass, att han inte behöfde ligga andra till last. Martina hade plockat bär, sålt spånkorgar, hjälpt till i husen nere i bygden vid jul eller påsk, och hon hade varit väl känd vida omkring. Ty alltid gaf hon fullt mått, alltid voro hennes bär friska och nyss plockade, aldrig behöfde någon med henne frukta, att sedan man vändt på korgen finna karten på botten. Välgjorda och hållbara voro hennes korgar, och både i bak-ning och slakt var Martina kunnig, så långt bort från bebodda trakter hon än bodde. Aldrig blef henne heller vägen för lång, och visste hon ej mycket om det, som stod i böcker, så hade hon i stället så mycket mera af annat slag, hvilket hon gärna berättade, för hvem som ville höra på.

För resten var Jakob ej heller den man, som hvar och en kunde finna, där han släppt honom. Snarat skogens djur hade Jakob gjort och skjutit dem också, sina egna ord till trots. De funnos,som ville veta, att medan han var ung, fanns ingen, som tog säkrare korn och var kvickare på handen än Jakob som skytt. Sin gamla mynningsladdare höll han gömd bakom sängen, och historien om, att han i ungdomen icke kunnat blunda på ena ögat, var troligen

uppfunnen, emedan Jakob ville välja tiden för sin jakt själf och aldrig kunde finna sig i de inskränkningar, som en småaktig jaktstadga pålade medborgaren. Jakob hade med ett ord sagdt i gamla tider redt sig bra, och tre söner hade gått ut ur det lilla hemmet vid Vassträsket och blifvit arbetare i bygder, där det fanns mera att förtjäna, och där ingen längre hörde, hvad skogen hviska-de om.

Om dessa barn talade Jakob och Martina i början under de långa vinteraftnarna, då det blef så tyst omkring dem, och ingen någonsin kom på besök. Men åren gingo sin gång, Hvitmossen och sjön under deras fönster fröso många gånger till, och många somrar kommo och flyttade änderna. Men omkring de båda gamla var det så tyst, som om inga barn någonsin lekt på sluttningen ned emot sjön, och ju längre denna tystnad varade, desto mera slöto Jakob och Martina sig till hvarandra, glömde, att världen utom dem fanns till, och funno det endast i sin ordning, att ingen mindes dem, hvilka längesedan nästan glömt alla andra.Skogen sjöng sin sång för de båda gamla, och det lilla de kräfde af lifvet, fingo de också, ända till dess att Jakob en dag måste stanna i sängen. Hvilken sjuka det var, han led af, visste ingen af dem båda, men det hade börjat så, att när han gick en lång väg eller stod länge, kom en sådan underlig värk i benen öfver honom, och en morgon när han vaknade, kunde han ej stödja på benen längre, utan måste hålla sängen.

— Du får väl sörja för vårt nu, Martina, sade Jakob. När jag kommer upp igen, får du hvila dig.

Det var mycket, som kom att fattas nu, medan Jakob låg. Inte kom något vildt hem från skogen, och ingen fisk blef tagen ur sjön. Veden gick heller icke hem af sig själf, och någon karlhjälp för att få hål på isen fanns heller icke. Men det värsta var med fodret åt kon. Martina släpade med skäran, skar och bar hem, allt hvad hon kunde. Men det blef henne för tungt allt detta. Mer än en gång satt hon långa stunder ute i skogen och grät, därför att hon ej ville gråta hemma. Jakob låg, där han låg, och det gick an med det, att han alltid var tålig och snäll. Annars hade Martina aldrig hållit ut.

Till sist hände deras största olycka, att kon en vinter dog af brist, och då hade Martina ingen annan utväg kvar än att gå på bygden och tigga.Hårdt kändes detta för henne, hon, som aldrig bedt en människa om något förr. Liten och hop-krympt såg hon ut, fort gick hon, och där hon kom, stannade hon, så kort hon gärna kunde för höflighets skull. Ty aldrig gaf sig Martina någon ro, så länge hon var ute. Hemma låg Jakob och kunde inte så mycket som gå öfver golfvet för att göra upp eld åt sig själf, ifall det blef kallt om kvällen. Och mer att äta än det lilla, hon hade satt fram åt honom, när hon gick, det hade han inte. Förgrämd och bekymrad såg Martina ut, där hon gick, mjölkflaskan höll hon i handen, och på ryggen bar hon tiggarpåsen, så att hundarna flögo fram genom grindarna utmed vägen och skällde, där hon gick fram.

I två år gick Martina så, och under hela denna tid blef det icke bättre med Jakob. Sämre blef det icke heller. Till sist blef det ingen skillnad på dag eller natt, sommar eller vinter, solsken eller regn. Det blef bara en enda lång dag af elände, som inte syntes ha något slut.

— Kunde jag bara få dö, brukade Jakob säga. Då blefve det alltid bättre för dig.

Då blef Martina så svag, att hon inte kunde hålla tårarna tillbaka, så gärna hon än ville.

— Hvad skulle det bli af mig, om du dog? sade hon.Inom sig kände hon, att så illa som det nu var, kunde det aldrig bli. Men säga det åt honom, som låg där och inte kunde hjälpa sig själf, det förmådde hon inte.

Så var det en sommardag, som Martina kom från bygden och skulle gå hem. Mycket hade hon icke med sig. Ty människor tröttna att gifva åt den, som ofta måste bedja om hjälp. Och att tigga är ett tungt yrke för den, som icke är glad åt lifvet. Påsen, som hon bar på ryggen, var därför lätt att bära, och mjölkflaskan som den lilla gumman höll i sin ena hand, var heller inte tung. Solen stekte hett, när Martina skulle gå öfver Hvitmossen. Där stodo hjortronen och mognade på tufvorna, och långt borta i granarna hvisslade spilkråkan. När hon kom längre bort, måste Martina böja sig ned för att se på lingonkarten. Rundt om sina kända ställen gick hon, böjde sig ned öfver tufvorna, bara såg och såg. Å, så mycket kart det fanns! Och så godt om mogna blåbär! Det var bara hon, som inte kunde få plocka dem och sälja som förr, hon, som gick bygden rundt och tiggde, därför att hon inte hann på samma gång vårda en sjuk man och arbeta för dem båda. Så tyst här var, och så ensamt. Martina lät påsen falla,

ställde från sig krukan och satte sig ned. Så trött hon var, trött på hela lifvet. Om skogsfrun nu ville kom-ma och bjuda henne något! Eller han, som hon inte ens ville tänka vid namn, han, som alltid var till reds, när en människa var i riktig nöd! Hvar-för kom han inte nu? Hvarför såg hon intet? Hon, som sett så mycket? Hvarför hörde hon nu inte ens småfolket pyssla i snåren, hon, som hört så mycket förr? Hvarför teg skogen? Och hvarför fanns det inte en människa, som ville följa henne hem och se, hur hon hade det, hjälpa i nöden och lätta något af det, som en gammal gumma inte mäktar bära allena?

Men skogen teg rundt omkring Martina. Hon hörde tjädern bullra långt borta i skogen och slå vingarna mot furornas grenar för att komma upp. Hon hörde dufvorna kuttra med sina skarpa, knarrande läten, och den underliga fågeln, hvilkens namn hon aldrig hört, skrika som en människa i nöd. Men eljest var allt omkring henne tyst. Skogen teg, intet såg hon, annat än träd, barr, solsken, flugor, mossa och grå lafva. Luften darrade af hetta, och allting stod så stilla omkring henne, att hon blef rädd.

Martina, som bott hela sitt lif i skogen, som hört räfven skrika om vinternätterna och sett vargen smyga som en grå hamn i den smällkalla, stjärn-klara vinternatten kring den stängda ladugården, blef för första gången i sitt lif rädd att vara ensami skogen. Det var, som om träden stått henne för nära, som om det blifvit för tyst omkring henne, för tomt, för öde, för lugnt. Darrande reste hon sig upp för att gå. Darrande hängde hon påsen på sina axlar och tog mjölkflaskan i hand. Darrande stod hon stilla och lyddes på denna djupa tystnad, hvilken lät som en enda tung, af intet annat ljud afbruten suck. Osäker på sina egna steg gick hon vidare och stannade icke, förrän hon nått stranden, där den ranka ekstocken låg. Brådskande steg hon ned i den och sköt ut ifrån land. Men Martina tyckte, att det var som händer, hvilka ville gripa efter henne, så fort hon vände sig om. Stubbarna i skogen, trädrötterna, stenarna, de gamla, fallfärdiga träden, stenarna med mossa öfver och enarna, som runda och risiga växte ytterst på hällen, alla hade de lif, och alla tego de, tego så, att de fyllde luften med sin tystnad och förvandlades till afskyvärda beläten, hvilka i stenhård tystnad grinade åt hennes nöd. Snabbt rodde Martina öfver den långa, smala sjön. Hon hörde änderna, som ropade sitt knarr, knarr efter henne, änderna, som Jakob aldrig nänts skjuta. Men hon vände sig icke om för att se på dem, drog bara ekstocken upp i land och sprang mera än gick förbi alarna vid stranden och upp mot stugan. Det var, somom skogens tystnad skrikit efter henne och jagat henne fram.

Inne i stugan låg Jakob, som han legat de två sista åren, i sin säng. När Martina kom in, slog han icke ens upp ögonen, och ännu darrande i hela kroppen efter skogsskrämseln, gick hustrun fram till spiseln, plockade den full med grenar och ris och tände elden. Den sken upp i det skumma rummet, där de små fönstren släppte in så litet dager. Men bort till vrån, där Jakobs ansikte låg, nådde icke eldskenet, och där hon satt, kunde Martina icke varsna, om den sjuke fortfarande sof eller vaknat.

— Är det du, Martina? ljöd plötsligt Jakobs röst från hörnet bakom fönstret. Du har dröjt länge.

— Jag var trött och satt och hvilade i skogen, genmälde hustrun. Hur har du haft det i dag?

— Som alla dagar, kom svaret.

Jakobs röst lät så klar och mild, att Martina måste gå närmare för att se på honom.

— Jag har visst sofvit en stund nu, sade den gamle. Det kommer af, att jag så länge legat ensam och tänkt.

— Hvad har du tänkt på? frågade Martina.

Besynnerligt! Det var, som om skogen följt

henne ända in i stugan och tagit skrämseln med sig.Jakob flyttade hufvudet för att se bättre. Nu föll dagern öfver hans ansikte. Magert och grått var det som på den, hvilken länge icke sett solens ljus. Men de gamla ögonen lyste.

— Jag ville gärna se solen en gång till, innan jag dör, sade han. Solen har jag alltid tyckt om och den lugna sjön med skogen härute. Tror du, du skulle orka bära mig så långt, om jag hjälper till själf, så godt jag kan?

Martina gick fram och satte sig på sängkanten.

— Hvad vill du därute? sade hon.

Jakob såg på henne med ögon, hvilka med ens blefvo så underligt klara.

— Jag vill dö, sade han. Och du ska hjälpa mig. Du ska inte vara rädd, för att jag ber dig. Det kan inte vara svårt att dö. Lefva orkar jag inte längre. Och när jag är borta, behöfver du inte gå bygden rundt för att tigga lif i mig.

Åter tyckte Martina, att skrämseln från skogen följt henne in i stugan. Hon knäppte hop sina händer. Torra, gamla och skrumpna voro de, hon förstod, hvad den sjuke mannen ville; länge innan det blef sagdt, tyckte Martina, att hon hört Jakob bedja som nu, och genom fönstret såg hon, hur solen sken, och hur stilla Vassträsket låg.

— Du ska hjälpa mig ned i ekstocken, sadeden gamle, och skjuta den ut i sjön. Sedan ska du gå upp hit igen och inte se mera.

Jakobs ögon sökte hustruns lika oroligt som ett barns, när det ber att få sin högsta önskan uppfylld. Och som Martina satt där, kom det henne för, att det kunde ej vara annorlunda. Det var det, som skogen skrämt henne med, det hade hon suttit och tänkt på, där Hvitmossen tog slut, och bärgväggen höjde sig under granarna.

— När vill du det? sade hon, och tårarna droppade ur hennes gamla ögon.

— Nu skiner solen, sade Jakob.

Och hans röst lät åter otålig som ett barns, hvilket icke vill vänta.

— I två år har jag legat här och bara tänkt på detta.

Då satte sig Martina ned vid fönstret och tänkte, så godt hennes förstånd tillät henne det. Mycket hade hon aldrig läst i bok, och mycket visste hon ej heller. Länge satt hon så, Jakob låg stilla och störde icke hennes tankar.

Till sist reste sig Martina upp och såg, att solen ännu var uppe. Då tog hon, utan att säga mera, sin gamle man, med hvilken hon lefvat samman i mer än en människoålder, och reste honom upp i bädden. Därefter bar hon honom ut ur stugan och satte honom ned på trappan. Mageroch tunn hade han blifvit, och tung var han icke att bära. Där satt Jakob nu och såg på solen, skogen och sjön och allt det, som en gång varit hans.

— Orkar du nu, så hjälp mig längre, sade han till sist.

Då bar Martina den ofärdige mannen ned till stranden och satte honom i ekstocken. Men när hon det gjort, sjönk hon ihop, tog Jakobs hand och kunde icke tala.

— Skjut nu ut ekstocken, sade Jakob lågt, och när du det gjort, så gå upp i stugan igen och stanna inte här. Tag där fram boken och läs i den. Gud förstår nog det här, han, som vet, hur du och jag haft det.

Då tog Martina Jakobs hand och tryckte den till farväl. Sedan sköt hon ut ekstocken från land och väntade på stranden, till dess att den kom ut på djupt vatten. Därefter gick hon ensam uppför backen, och när hon kom in i stugan, tog hon fram en gammal bok och försökte läsa i den. Det var icke bibeln, hon läste i. Det var Thomas a Kempis. Men för Martina voro dessa båda böcker ett, och några andra hade hon aldrig ägt.

Halfhögt läste den gamla kvinnan bokens ofattbara ord. Trögt och stapplande gick det, men främmande voro henne de välbekanta ord, somhon fann. På hennes tid lärde man ej mycket i skolorna, och det mesta af hvad Martina lärt, hade hon längesedan glömt. Bort från orden gingo hennes tankar, och dock fann Martina ett slags tröst i dessa främmande ord, kanske just därför att hon af dem så föga förstod. När hon läst, så långt hon ville, ställde hon försiktigt boken tillbaka på hyllan. Därefter gick hon utför backen igen och såg, att ekstocken flöt tom på vattnet. Då satte sig Martina ned på stranden, och hvad hon då tänkte och såg, var mer, än hon kunde reda. Men Martina trodde, att hon tänkte på Jakobs själ, på sig själf och på allt, hvad de två lefvat tillsammans. Fromt och enfaldigt läste hon »Fader vår» öfver det lugna vattnet, i hvilket skogen speglade sig. Och när hon det gjort, gick hon upp till stugan igen, hängde rena lakan för fönsterna och strödde granris på vägen, som gick mellan

trappan och sjön.

Därefter gick hon till sängs och sof för första gången ensam i stugan vid Vassträsket.

När Martina sedan kom ned till bygden för att få hjälp med att finna Jakobs kropp och be-grafningen, berättade hon enfaldigt allt, som det verkligen tillgått. Men alla trodde, att hon berättade en saga. Först när de som följde henne, funno lakanen för fönstren och sågo, att det var barradt från stugans trappa och ned till sjön, kundede tro, att det sällsamma, hon berättat, var verklighet. Och när Jakobs döda kropp till sist låg svept i den säng, där Jakob själf så många år legat sjuk, då stodo många omkring honom, flera än som förr någonsin samlats i den låga stugan.

Då förstodo alla, att hvad som här skett, skulle ingen veta. Det som skett, var skogens hemlighet, och ingen af dem, som visste den, finge röja, hvad de sett och hört, eller berätta det ut öfver bygden. Ty hvad Martina gjort, hade hon gjort af enfald och af nöd. Och sådant passade att ses endast här, där skogen sträckte sig milsvidt, och där den tysta sjön speglade skogen.KRISTINS MYRTENKristin tjänade som ladugårdspiga på Dalby-boda, och när hon tog emot platsen, var det första gången, hon var ute i tjänst. Kristin kom från ett torp vid Smålandskusten, där fadern nyss hade dött, och syskonen voro många, och när hon visade sig på kommissionskontoret i Stockholm, iförd en brun halmhatt med sammetsband och storrutig bomullsklänning, som satt hårdt åt kring hennes fasta och fylliga former, då taxerade frun henne genast som olämplig för hufvudstaden och föreställde henne fördelarna af en bra och säker plats på landet. Och när Kristin sett kungliga slottet, vaktparaden och Berns salong, där folk rökte, skrek och drack, och musiken skrällde, så att hon blef yr, medan tobaksmoln välte omkring henne, så att ögonen runno, då tyckte Kristin, att hon sett Stockholm och fått nog af den stan. Och för att inte behöfvavända hem igen på obetalad fördäcksbiljett när pengarna tagit slut, och bli sjösjuk en gång till, så tog Kristin hvad kommissionskontoret bjöd henne, betalade sin dryga afgift och kom en lördagskväll till Norrtelje, där stalldrängen hämtade henne med mjölkvagnen.

När Kristin vaknade på söndagsmorgonen och kom ut, kände hon sig först en smula beklämd af alla de stora träden och skogen, som gick ända ned till insjön, där utsikten tog slut som genom ett trolleri. Kristin var nämligen van att se öster-sjön för sig, antingen blå och vidsträckt eller med svart sjö och vågor, som gingo höga. Kristin var med ett ord van att se horisont, och därför kände hon sig liten och klämd, när hon inte såg längre än till trädgårdens staket eller slutet på åkrarna. Sjön, som låg lätt krusad af höstvinden, tyckte Kristin var rakt ingenting, och de gamla träden syntes henne så stora och yfviga, att de skrämde.

Men när Kristin kom in i ladugården, visste hon, att här skulle hon komma att trifvas. Aldrig hade Kristin trott att det kunde vara så rent och snyggt i en ladugård, eller att det öfverhufvud fanns så många kor på ett ställe. Allting därinne var svart, hvitt och rödt, och golfvet var som en vägg att gå på, stenhårdt och jämnt, rent och slätstruket. Aldrig kunde hon nog förvåna sig öfver de mångakreaturen, deras färg och utseende, och skulle en människa trifvas nå'nstans, så måste det vara här, så fint och förnämt som allting var. I början tyckte hon bara, att korna var herrskap, som hon skulle passa upp. Så fint hade de.

Småningom blef emellertid allting vant och bra, och Kristin trifdes också. Arbetet var så passande för henne, och allt hvad kreatur hette, hade hon alltid haft hand med och tyckt om. Djur och barn, det var Kristins lif, och de hyllade sig också till henne, hvar hon kom. Kristin var en smula tungsint och trög och tyckte inte om att tala mycket. Just därför passade det henne så bra att ha korna omkring sig. Ty när hon satt och mjölkade eller gick omkring i båsen, ställde med ett och annat och gjorde rent, då behöfde hon inte säga, mer än hon ville. Korna förstodo henne ändå, och hvad som hände eller rörde dem, gick för sig, utan att någon behöfde tala dem till. Det värsta var, när baron kom ner i ladugården. Han kom med cigarr i mun, käpp med silfverkrycka och uppvikta byxor, och stora gula hund följde honom alltid i hälarna. Utan att säga ett ord, gick han där och plirade på allting genom de svarta hornbågarna på näsglasen. Och Kristin blef alltid vettskrämd och svettig på ryggen, när hon såg honom.

Men till sist vande hon sig vid honom också,och det var ju väl det, att han sällan sade något åt henne. Därigenom slapp Kristin att svara. Men de få gånger hon bytt ord med baron, dem kom Kristin ihåg i hela sitt lif, och när

som helst skulle hon kunnat berätta, hvad han sade till henne, och hvad hon fick fram till svar. Nej, då var det annat slag, när friherrinnan kom. Hon kunde då prata och säga ifrån om allt möjligt, så att det sjöng om henne, och en annan behöfde bara höra på och svara ja och amen, så gick det som en dans.

Allra bäst trifdes ändå Kristin i sitt rum i vänstra flygeln, och aldrig skulle hon ha velat byta det mot ett annat, hade det också varit aldrig så fint. Rummet var litet förstås, och man skulle gå igenom brygghuset för att komma ditin. När det var tvätt och byk, och imman stod tjock genom fönsterna ända ut på gården, då kom ju liksom litet skurlukt in äfven i Kristins kammare, hur väl hon än försökte att hålla dörren igen. Men storbyk var det bara två gånger om året, och annars var stora bryggkitteln inte i gång oftare, än när det var slakt, eller när julölet skulle bryggas. Annars hade Kristin det så fredligt i sitt ensamma rum, där ingen behöfde störa henne, och hon skulle för ingen del ha velat byta hvarken med köksan eller husan, som inte tordes röra sig, därför att då var mamsell öfver dem som en uf, ja inte ens med själfvakammarjungfrun, som bodde på vind rätt öfver herrskapets sängkammare, där det skulle vara så tyst, så att inte en katt fick nysa. Nej, Kristins rum var litet, men det var ensamt och i fred, och snyggt hade hon gjort åt sig med det hvita täcket, som hon haft med sig hemifrån, bordduken på bordet, fotografiramarna kring spegeln på byrån och pelargonierna i fönstret.

Skulle det vara någon rolighet en afton, när man inte kunde hållas ute, och mamsell hade släckt i köket, då kommo de också öfver till Kristin i flygelbyggnaden, både flickorna, som tjänte på herrgården, stalldrängen och ladugårdsdrängen, fördrängen och de, som bodde i statbyggningen. Kusken kom också med ibland. Ty så gift han var, hittade han ändå till flickorna, utan att hustrun behöfde ha reda på det, och den tid herrskapet lefde så stort, så att de höll sig med betjänt, kom han också. Då var det lif och munterhet i det lilla rummet, och plats fanns där till många. Togo stolarna slut, sutto flickorna efter många vridningar och krumbukter till sist dock alltid i gossarnas knän. Fördrängen, som var kunnig i musik, spelade fiol, och betjänten sjöng visor, som han hört i Stockholm, när baron och friherrinnan ibland bodde där om vintrarna.

Under dessa samkväm var det egentligen ingen,som brydde sig värst om Kristin. Hvar och en af de andra flickorna hade sin fästman, om de höllo sig väl med Kristin, så var det egentligen, därför att de ville få lof att roa sig i hennes rum, OGh de höllo till godo med det i all dess tarflighet, emedan det icke passade sig att gå upp till karlarna. Och någon annan utväg till umgänge könen emellan hade de icke, utom när det var sommar förstås. Den enda af dem alla, som ingen gosse hade, det var Kristin. Och det kom sig af många orsaker. Vacker var hon ju icke, det hade varit synd att säga, med sitt runda ansikte, sina små ögon och det blackgula håret, hvilket aldrig ville ligga, som det skulle. Men mången har fått fästman, fast hon var ful. Så däri låg nog heller icke orsaken. Ej heller berodde det på, att Kristin var så fåmäld af sig. Ty i det tysta vattnet, simma de största fiskarna. Sådant bruka männen ha instinkt på. Och Kristin var icke den, som skulle ha sagt nej. Ty när det var månsken om kvällarna, eller våren kom, och kalfvarna släpptes lösa, då flögo hennes tankar vida, där hon gick mellan ladugården och köket, mellan köket och flygelbyggnaden, och hade en friare kommit i den rätta momangen, då skulle Kristins ansikte ha skinit som en sol, och hennes hjärta stått på vid gafvel. Ty Kristins hjärta var öppet för kärleken, och hon visste med sig,att längtat efter en vän hade hon, så länge hon kunde minnas.

Men just därför att hon längtat så mycket, fick Kristin aldrig det lag i sig, som vill till, om en kvinna skall få en man att känna sig fast. När någon försökte tala henne till, satt Kristin som oftast surmulen och tvär, om så hjärtat hoppade i hennes bröst af idel lust och glädje, och kom en man och ville göra sig älskvärd, då blef Kristin så säll, att hon af idel belåtenhet bara såg purken ut, och inte kunde svara ett ord. Sådant var inte godt att förstå sig på, och därför fick Kristin länge gå där och sucka.

En gång fanns det emellertid en ung man, som inte gick Kristin förbi. Han kom från Småland som hon och fick plats i stallet, alldeles som hon hade fått det i ladugården, och att han inte lät sig narras af Kristin frånstötande manér och trumpna miner, kom måhända däraf, att de voro barn af samma landsända och därför hade lättare att förstå hvarandra. Visst är emellertid, att han hade den rätta instinkten på den tröga ladugårdspigan, som gick stram och tvär vid sitt arbete och aldrig sken upp, annat än när hon lekte med småbarn. Han tog Kristin om axlarna och hviskade henne i örat, hvad han inte tordes säga högt, och Kristin trakterade honom med såstången

och hår-dragning och det värsta ovett, så att mellan dem var förhållandet redan från början det bästa och allting i ordning och som det skulle vara. Kristin gick omkring våt i ögonen och bytte bomullshals-duk för hvar dag i en hel månad. Men ändå hade det nog aldrig blifvit någon kärlek af, om inte Blomkvist själf gjort slag i saken och lyft af fönstret till hennes kammare en vacker vårnatt, när Kristin sof. Och när han fått af fönstret, klef karlen in, utan att säga ett ord, satte fast fönstret igen och lade på haken.

När Kristin då ändtligen vaknade, och yrvaken fått för sig, hvad som skett, då slogs hon inte längre, ej heller hade hon några öknamn till hands, utan hon gaf sig öfver, för det hon inte kunde hjälpa, och grät gjorde hon af idel skrämsel och rörelse, både när hon först fick se Blomkvist, och när han gick. Ty nu hade Kristin fått sin högsta önskan i lifvet uppfylld. Utan att hon behöft genera sig med att säga ett enda ord, om allt det som sprängde och brann i hennes unga lif, och som hon för sin död aldrig kunde tala om för bara blygsel och rodnad, hade hon fått en vän, som hon alltid längtat efter, och nu behöfde hon icke heller gå och se snedt på de andra flickorna. Ty nu visste Kristin, hvad hon visste, och nu varhon lika så god som de, fast de gingo i finare kläder och hade finare arbete.

Våren gick och sommaren kom efter den. Sommaren gick den också. Det blef höst igen med månsken och vinter med snö. Hela tiden hade Kristin sin vän kvar, och om det var någon, som visste det eller ej, det kvittade den älskande flickan. Ty hon gick inte i vägen för någon, det visste hon då, och arbetet skötte hon lika bra som förut, snarast bättre. Ty nu hade hon ingenting längre att gå och vänta på eller grubbla öfver. Om dagarna såg hon just inte till Blomkvist, och möttes de, visste Kristin aldrig, hvad hon skulle säga honom. Kom han och sade något, så var det inte fritt, att hon inte tog till med hårluggarna och såstången som den tiden, hon behöfde försvara sig. Men Blomkvist missförstod henne aldrig, och så ofta han ville komma, så kom han. Nu behöfde han inte heller lyfta af fönstret längre. Ty Kristin var kvick som en fisk, vaken och framme för att öppna, så fort som han knackade, hon, som annars sof som en sten.

Kristin blef så van vid Blomkvist och var så säker på honom, som om prästen länge sedan hade läst öfver dem, och aldrig föll det henne in, att Blomkvist skulle gå ifrån henne. Hon som ville honom så väl och aldrig skulle ha nänts att görahonom annat ondt, än det som nu en gång skulle så vara, och som för resten bara var välmening.

Men när vintern började lida till sitt slut, kom Blomkvist en afton tidigare än vanligt. Och den gången steg han in genom dörren.

Aldrig i sitt lif hade Kristin blifvit så förlägen. I sin förvirring kunde hon inte hitta på annat, än att hon torkade af en stol med förklädet och bad Blomkvist sitta ner.

Blomkvist fann också situationen besvärlig. Han satte sig på stolen, men hatten lade han inte ifrån sig. Han satt där och vred och vred på den och tog sig i det röda bockskägget. Allt mera förlägen blef Kristin, och till sist blef hon så rädd, så det var inte långt ifrån, att hon hade sagt något.

Till sist började Blomkvist med stor ansträngning:

— Jag har kommit in, för jag tyckte, jag skulle säga dig adjö. Jag har sagt opp mig hos baron. Och nu ska jag flytta i nästa vecka.

— När har du gjort det? tyckte Kristin.

— Det var för nå'n tid sedan, menade Blomkvist. Men jag tyckte inte, det var värdt att säga något, förrän det kom.

Där satt Kristin och undrade på, hur i fridens dar sådant var möjligt. Men hon var inte bland det slagets flickor, som det är svårt och besvärligtatt komma ifrån. När nu Blomkvist ville gå, så kunde Kristin inte hindra honom. Om hon aldrig så gärna ville, så kunde hon inte. Och tvärt börja gråta och ge sig öfver, det låg inte för hennes röst. Men att en människa kunde bli, så olycklig som hon nu var, det trodde hon inte, och hon visste, att hon gärna skulle velat hugga af sig sitt ena ben, bara Blomkvist stannat.

Blomkvist satt inte heller så säker där han satt, på sin stol, och rädd var han, att Kristin skulle göra några

invändningar och vilja tvinga honom att stanna. Men när hon det inte gjorde, blef han lättare till sinnes och modigare. Något skulle han ändå säga, tyckte han, och därför räckte han fram handen sägande:

— Tack ska du ha, Kristin, för den här tiden.

— Tack, svarade Kristin och famlade efter handen.

Men hon fann den inte. Ty hon såg inte luften framför sig för bara gråt, och därför tog hon upp förklädet i stället och grät i det.

Då kunde Blomkvist inte sitta stilla längre, utan reste sig upp och gick. När han kom ut, kände han sig lugn. Ty han hade aldrig menat något med den här kärleken, och hade han inte varit rädd att bli fast för Kristin, hade han nog inteflyttat. Nu tyckte han i alla fall, att det var synd om henne, fast ju ingen människa kunde begära, att han skulle stanna för hennes skull, han, som var ung och rask och kunde få bättre. Men sista lördagskvällen, innan han flyttade, kom han till Kristins fönster bakom syrenbusken och knackade på. Ty ovänlig ville Blomkvist inte vara. Det skulle ingen säga om honom. Och Kristin öppnade prompt och till reds, som hon alltid gjort. Nog visste hon, att inte Blomkvist var den, som for, utan att säga ajö.

Men dagen därpå, när Blomkvist var borta, då började Kristins nya lif. I början gick hon och väntade på, att hennes vän skulle skrifva, och första månaden kom också ett bref. Mycket stod inte i det. Men det var undertecknadt med »din ömt älskande vän», och de orden gjorde Kristin glad för en lång tid framåt. Hon gömde hvad hon fått underst i sin öfversta byrålåda, och när längtan blef henne för svår, tog hon fram brefvet och läste i det.

Sedan fick Kristin inte mer något bref, och inte visste hon heller, hvart hon skulle skrifva, ty därom stod intet i brefvet, ingenting hade Blomkvist heller sagt, när han gick ifrån henne den sista lördagsnatten, och då hade hon också glömt att fråga. Inte hade han heller lofvat, att han skulle komma tillbaka, eller att det någonsin skulle bli något meramellan dem. Men i många år trodde Kristin att så skulle ske, och starkast var hennes tro, när det blef mörkt ute, eller när göken gol i hagen tidigt om våren. Det finns många människor, tänkte Kristin, som ingenting lofva men ändå hålla ord. Sådan hade Blomkvist alltid varit mot henne, och Kristin trodde, att han skulle blifva sig lik, som han alltid varit. Och skref han efter henne, när han en gång fått sitt, så skulle hon då säkert komma, hvart det så bar.

Så mycket visste då Kristin säkert. Men Blomkvist kom aldrig, och till sist upphörde Kristin att vänta honom. Tyst och stadigt gick hon som alltid omkring i ladugården. Korna råmade, när de hörde hennes steg, och fåren bräkte. Med åren blef Kristin allt mera satt och bastant, och hon kände sig så hemma, där hon var, att hon aldrig ens kom att tänka på, att hon kunde byta plats eller flytta till andra. Hela trakten kände henne, och därför att hon varit så länge på samma ställe, kallades hon för gamla Kristin, innan hon fyllt fyrtio år. Och Kristin tog emot namnet. Ty ungdomen hade icke gagnat henne. Någon ny vän hade hon aldrig fått, och aldrig längtade hon heller att få någon.

Kristins stolthet var, att så fort något skulle göras, där inte hvem som helst kunde användas,då sade både baron och friherrinnan och mamsell också för resten: »Säg åt Kristin.» Och kom något bort, som ingen visste, hvar det fanns, då sade de lika säkert: »Fråga Kristin.» På så sätt kom mycket till rätta, och mycket blef gjordt. Och däraf fick Kristin självkänsla, så att numera blef hon hvarken vettskrämd eller svettig, när baron kom i ladugården. Hon hälsade på honom som på hvem som helst och krusade ingen. Kristin hade fått sparbanksbok, och allt finare blef det också i hennes rum. En ren trasmatta blänkte på golfvet, och i fönstret hade pelargonierna ökat på sig genom väl skötta sticklingar och blifvit flera. Och midt ibland dem reste sig en jättemyrten, som var Kristins ögonsten, och som hon blifvit bjuden pengar för många gånger, men aldrig sålt. Den blef satt i liten kruka under ett immigt glas just det år, då Blomkvist och hon hade sina möten. Och nu hade den växt stor som ett litet träd, därför att ingen behöft skära den.

*

Långt bort i skogen, där vägen tog slut, bodde på en liten ensam gård en storväxt ensam bonde, som hette Jan

Karlsson. Jan Karlsson hade ärft byggningen med potatisland, ladugård, en häst, kallad Blacken, två kor, några små vretar, uppröjdainne i skogen och skogen, som växte däromkring, af sin far, hvilken i sin tid flyttade dit, köpte och bröt upp marken och på så sätt blef sin egen.

Gården hette Tån, och den hade kanske fått sitt namn däraf, att där tån slutar, där slutar också människan. På den gården hade Jan Karlsson bott i hela sitt lif. Fast han aldrig kunde förlika sig med, att det var nära en mil till närmaste landsväg, och att jorden var svårskött och betet skralt, så fick han ändå lof att bo där. Ty lämna sitt det kunde han inte och få någon, som ville köpa där uppe i skogen, det var inte tänkbart. Så länge modern lefde, gick det väl ändå an. Ty hon styrde och ställde med maten åt honom, och så länge hon orkade, mjölkade hon korna och hjälpte till ute på åkerlapparna. Jan Karlsson var öfver fyrtio år, när modern dog, men ändå hade han inte gift sig, och de, som kände honom, kallade honom alla för Janne. Ty alla mindes fadern, som hette Karlsson, och sonen kunde ju aldrig gå under samma namn.

Janne fick det ensamt, när modern dog, och det var nog hans eget fel, att han fick det så. Ty lika väl som han födde en piga, hvilken ändå skulle ha sin lön, kunde han ha gift sig, och mer än en gång hade modern talat om det. Men Janne ville aldrig med på det förslaget, och hvem modernföreslog, alltid var det något, som han inte gillade. Modern förstod nog, att sonen inte ville dra på sig det bekymret att få en hustru i huset, som han aldrig kunde bli kvitt. Men när hon låg och dog, var det ändå hennes största bekymmer, att Janne aldrig velat däran, och in i det sista låg hon och ordnade med allt, hur det skulle ställas.

Sedan gick Janne där ensam och grubblade öfver, hur han skulle ställa för sig, och han var både misslynt och förtretad öfver, att han inte såg sig någon annan råd än att fara till Kallvik, som låg två mil bort, och fria till en flicka, hvilken hade ord om sig att kunna sköta ett hus. Ja fick Jan Karlsson, sedan flickan betänkt sig en smula, och gift blef han också. Men det var Jannes olycka, att han ständigt och jämt skulle gå och fundera öfver, hur i allan tid han skulle bära sig åt, ifall hustrun och han inte kunde dra jämt. Då var det inte värdt att komma och försöka göra om affären. Då skulle prästen lägga sig i saken, käringen skulle hålla sig till prästen, och då var mannen fast. Men hur han gick och funderade, så gick det till sist, som det skulle gå. Janne höll som sagdt bröllop borta i Källvik, och den första, han friade till, fick han. Ty det var godt om ogifta kvinnfolk i socknen, och allihop stridde de och kämpade för att få en man, som kunde försörja dem.Janne var stor och grof, stark till att arbeta, långsam och säflig i talet. Svart skägg hade han, och bruna voro ögonen. Hustrun däremot var liten och späd, kvick i mun, blåögd och ljushårig. Ung var hon inte precis, och det skulle Janne också ha varit rädd för. Ty unga jäntor tänka på så mycket annat, och här var inte fråga om käresta-Iek, utan om knog och arbete. Janne var emellertid nöjd med hustrun, som hon var. Ta i hvad som helst kunde hon, aldrig var hon ängslig för att arbeta, och aldrig tog hon humör för småsaker. En sådan hustru hade Janne aldrig trott, att han skulle kunna få, och i det hela ångrade han icke sitt äktenskap. Det såg rent af ut, som om hans sinne hade lättat, sedan han blef gift, och inte hade han det så ensamt i skogen heller. Men två barn fick hustrun inom tre år. Det tyckte Janne blef väl mycket, och han lät också hustrun höra af det. Hon vek undan för mannen och höll sitt lynne uppe, så godt hon kunde. Men så bröt hon sig i ryggen, hon var ute i skogen och skulle hjälpa mannen bära ved. Efter den dagen låg hon till sängs i öfver ett år, utan att någon kunde säga, hvilken sjuka det var. Så dog hon, och Janne satt ensam igen, men denna gången med två barn, och af dem var det yngsta inte mer än årsgammalt.

Inte hade Janne varit så mild mot hustrunalltid, den tid hon låg sjuk, och bara var till tunga, men när hon var död, sörjde han henne. Ty nu märkte han, att han inte kunde reda sig själf. Och nu var det tio gånger värre uppe i skogen, än det någonsin hade varit. Janne försökte med den ena pigan efter den andra. Men med ingen ville det lyckas. Antingen ville pigan inte stanna, eller också kunde Janne inte behålla henne. Snart blef det beryktadt, att i Jannes hus kunde ingen hålla ut. Och Janne gick numera dag ut och dag in och tänkte inte på annat än det, att om han låtit vara med att gifta sig, hade han aldrig behöft råka så illa ut. Så att han var nog inte lätt att ha till husbonde heller.

Janne gick där mellan ladugården och bygg-ningen, där barnen sprungo omkring trasiga och utan tillsyn. Han såg tydligt, att på något sätt måste allt detta få en ända. Ty den han nu fått i huset, hon gick bara och slog dank och

stal tiden från vår herre. Men aldrig vågade Jan Karlsson säga något åt henne. Ty gjorde han det, så gick hon också, och då stod det inte till att få en ny, långt lidet på hösten, som det redan var.

Då kom en dag en torpare från en af byarna, som skulle köpa ett får, och när handeln var af-slutad, och de båda gubbarna sutto samman vid en kaffekask, då sade Lars Anders:— Du har det allt svårt nu för tiden du, Janne, sedan gumman dog.

— Jag har så, ja, medgaf Janne.

— Kvinnfolken är inte lätta att komma omsams med, menade Lars Anders.

— De är inte det, nej, medgaf Janne.

— Det går ju an, om det är en hustru, påstod Lars Anders. Hon flyttar inte så lätt, och så ser hon till, att inte det, som hennes är, går i pipen.

— Det är olika med det med, invände Janne.

— Det är så ja, medgaf Lars Anders. Men pigorna är stört omöjliga. Och det säger jag alltid till Brita Stina. Te hustru kan du gå an, säger jag. Men gu, om jag ville ha dig till piga. För aldrig toge du vara på mitt, men väl på ditt.

— Pigorna är inte nu som förr i världen, insköt Janne.

— Gu är de ej, sade Lars Anders. De ska springa efter kaffekoppen och dragspelet och brännvinet med, om det kniper. Min lif, känner jag inte jäntor, som tar kaskar värre än den värsta karl.

— Men arbetet skyr de, tyckte Janne.

— Du sa' ordet, svarade Lars Anders. Men då finns det ett knep. Man gifter sig med dem. Ta en kvinna som piga först och sätt'na på prof.Vill hon sen gå, så ryck fram med giftermålet, då ska du se, hon stannar.

Det tyckte Janne var bra sagdt, och eftersom brännvinet nu var slut, satte han korken i flaskan.

— Vet du om nå'n då, som vill flytta till mitt? frågade han.

— Jag vet det, genmälde Lars Anders. Det är just Kristin på herrgården. Hon är mer än förtie år, och hon har varit, där hon är, i tjuge. Vacker är hon inte, men stor och stark, och det finns inte ett arbete, som hon skyr för. Hon kommer, om du talar vid henne, det sätter jag mig på. För någon gång vill en kvinna ha sitt, och något tillbud har hon aldrig haft. Det vet jag. Och jag vet med, att hon har pengar på sparbanken.

Janne funderade länge öfver detta. Men innan de skildes, blef det aftaladt så, att när Lars Anders kom att gå förbi vid herrgården, skulle han se inom i ladugården på en titt och liksom i förbigående låta falla ett ord till Kristin om Janne och hans önskningar för att se, hvilken verkan det skulle göra. Det var bara en sak, som talade emot förslaget, och det var, att Kristin var skrifven i grannsocknen.

— Se här går en sån gröda med kvinnfolk ogifta, menade Lars Anders, och det finns nogde, som har räknat med dig, nu se'n du är änkling. Gifter du dig med Kristin, så kan både hon och du få ett helvete.

Det medgaf Janne, men han fann ändå, att om fördelen att få Kristin var så stor, som den andre påstod, så var den svårigheten något, med hvilket man fick försöka att lirka.

— Här bort i skogen hörs inte, hvad de pratar i byarna, sade Janne.

— Nej, nej, men fram kommer det ändå, svarade Lars Anders.

Därmed tog han sin ägande tacka, som han köpt och betalt, med sig och gick.

*

Aldrig hade det händt Kristin något snarlikt med det, att hon fick veta om en man, som gick och tänkte på att gifta sig med henne, ifall hon passade. Det kom öfver henne så hastigt, att hon aldrig kom sig för att svara

hvarken hi eller ha, bara stod och suckade och knöt på halsduken och gick från sitt arbete på blanka förmiddagen och direkt in i sitt rum. Där satt hon och sturade vid fönstret bakom pelargonierna och myrten och tänkte inte på något riktigt, ända till dess att rättarn ringde i vällingsklockan, och folket kom öfver går-den för att äta middag. Då vaknade hon upp och följde efter de andra. Men hon kunde knappt svälja, där hon satt. Maten ville oupphörligt fastna i halsen på henne. Bara hon tänkte på, hvad som händt, blef hon alldeles förvirrad inför de andra, och så fort någon talade henne till, skvatt hon upp, som om hon gjort något ondt.

Hur hon kom ut i ladugården den eftermiddagen, det visste Kristin aldrig. Och en lycka var, att hon genast fick så mycket att sköta. Eljest hade det aldrig gått väl. Men allt som stod öfver sedan förmiddagen, det skulle göras nu, så att ingen fick något att säga. Och Kristin fäktade med ämbar och mjölkkannor, sträfvade och slet, så att hennes ansikte brände. Men ändå kunde hon inte glömma de nya tankarna, hvilka hamrade och bultade i hufvudet, så det susade för hennes öron. Ut och in i båsen gick hon, strök sig mot kreaturen, mjölkade och ansade dem. Inne hos fåren stannade hon länge, och hon var så darrhändt, när hon tog i något, så att hon trodde, hon skulle tappa, allt hvad hon hade i händerna. Så rädd för allting var Kristin denna kväll, att hon knappt vågade se kräken i ögonen. Ty då kände hon, att gråten satt henne i halsen. Började hon en gång med sådant, då visste Kristin, att det blef rakt slut förhenne med en gång, och för sitt lif ville hon inte, att någon skulle se, hur hon hade det.

Aldrig hade Kristin kunnat tro, att det fanns så många tankar till som alla de, hvilka nu strömmade öfver henne. Litet hade hon alltid varit van att tänka, och något, som tvingade henne till det, hade aldrig händt henne förr. Det var en gång förstås, då, när Blomkvist for. Men det var så länge sedan nu, som om det aldrig hade varit, och så var Kristin ung då. Och det var en skillnad. Det visste hon nu, fastän hon aldrig tänkt mycket på det heller.

Den tid var nu länge sedan förfluten, då Kristin längtade efter en vän. Ty det hade hon lärt sig af lifvet, och det visste hon, att ungdomen förgår, och kärlekens fröjder äro korta. Lita på en mansperson, som vill ha sin vilja fram, det kan man göra, när man är ung och dum, och det ännu är roligt att leka. Men när man lärt sig, att karlarna komma och gå, som de vilja, och ingen kan hålla dem kvar, då är man glad att få sitta ensam på sitt rum med sina möbler och blommor och veta, att där får man sitta till döddagar, och där stör en ingen.

Men det var just, hvad Kristin inte kunde veta, och med hvart år hade den tanken ryckt henne närmare: »Hvem ska se om mig, när jag en gångblir gammal och inte längre kan arbeta?» När hon var ledig från arbetet, och kärlekstankarna inte ville komma som förr och skingra det trumpna allvaret på hennes runda ansikte, då hade denna tanke börjat komma i stället: »Hvad ska det bli af mig, när jag inte kan arbeta? Mor och far är döda, och den släkt, jag har, är så långt borta, så den vet inte, om jag lefver eller är död, lika litet som jag vet något om den. Här i socknen är jag skrifven, och går det mig väl, så kommer jag på fattighuset.» Kristin hade varit inne på fattighuset och sett, hur där var, trångt och många i ett rum, ville det sig väl, gubbar och gummor om hvarandra, gummor, som trätte, och gubbar, som voro oanständiga. Kristin blef hemsk till mods, bara hon tänkte på hvad hon då sett, hon, som aldrig kunnat lida annat än att vara ensam och åtminstone ha det snyggt. Och fanns det icke plats på fattighuset, då blef det ingen annan råd, än att hon fick komma på socknen som så många andra, skickas ur gård i gård, om det var varmt eller kallt, sommar eller vinter, fösas socknen rundt med ett bylte kläder och en byrå, om hon då hade nån kvar, och höra folk tacka Gud, när de blef henne kvitt.

Så var lifvet, det visste Kristin, och så hade hon ofta tänkt att det till sist måste gå henne.Men allt detta hade varit så långt borta. Det hade varit som döden, något, som skulle komma, men som hon inte behöfde tänka på, så länge hon var frisk och stark och gick i sitt arbete. Nu hade allt detta kommit henne så besynnerligt nära, nu när hon fått höra, att det dock fanns en, som ville gifta sig med henne, så att hon fick sitt eget och slapp dö i främmande säng.

Det gick veckor, och det gick månader, och under denna tid började Kristin att tänka vidare på sig själf och höra sig för. Det hon fick höra, var inte roligt. Ty på Dalbyboda gick folket och väntade, att baron skulle sälja gården och flytta till stan, och gjorde han det, var ingen längre säker om sitt. Hvarför han skulle behöfva göra det, visste ingen med säkerhet. Men nu för tiden fanns det ju så många, som var tvungna att sälja, och farligt mycket med

pengar gick det åt förstås med hästar och vagnar och fin mat och vin för hvarenda dag, främmande från Stockholm och utrikes resor. Och kom det då en bonde och köpte gården — sådant hade man hört förr — då fanns ingen nåd. För tjäna hos herrskap gick väl an, fast det också kunde vara svårt nog. Men den som tjänade hos en storbonde och inte orkade släpa från morgon till kväll eller var något till åren, den kunde gärna packa in. Det visste Kristin. Och kom det bara en främ-mande, han måtte sen vara, hvilken han ville, så hade hon ändå inte tjänat honom i mer än tjugu år, och han behöfde inte bry sig om, hur länge hon tjänat hos en annan.

Allt det där tänkte Kristin inte en gång, utan hvar dag, som gick, kom alltid med någon ny fundering i släptåg, och tankarna, som väckts af möjligheten att få sitt eget, kommo så nya och underliga upp ur hennes oordnade inre, därför att aldrig skulle hon vågat tänka på detta, som hon gjorde, ifall inte möjligheten att komma ifrån alltsammans plötsligt lyst fram som ett ljus i natten och låtit henne se alltsammans, som det var.

Aldrig hade Kristin förr styrt för sig själf. När hon först for upp till Stockholm, då var det modern, som sade, att hon skulle resa. Och så reste hon. När hon sedan kom i ladugården på Dalbyboda, var det frun på kommissionskontoret, som skickade henne i väg. Ingenting hade hon någonsin bestämt själf, och när hon nu skulle försöka, var det så ovant alltihop, så Kristin visste inte, hvar hon skulle börja eller sluta.

Hon gick bara och väntade på, att Janne skulle låta höra af sig, och hvar kväll undrade hon öfver, att han inte kom. Kristin hade inte svarat Lars Anders något bestämdt, bara stått där och fubblat. Men det visste hon inte själf, hon trodde,att den andre måste ha sett på henne, att hon gärna ville, och hon förstod inte, att hon i stället för att bara stå där och mena, borde ha nappat tvärt och sagt ifrån, att så och så ville hon ha det. Men vecka efter vecka gick, och en vacker dag, när Kristin skulle gå ut på gården, där det var mörkt på vintermorgonen, steg hon i snön till långt upp på benen. Yrvädret rasade omkring henne, de gamla träden på gården rasslade med sina bara grenar, och endast ur köksfönstret lyste ett ensamt darrande ljus ut öfver det hvita på marken.

Då förstod Kristin på ett vis, att något måste hon göra. Rådlös var hon, och ingen hade hon att fråga sig för hos eller bedja om hjälp. Hon gick bara ensam med sig själf, och aldrig hade hon trott, att hon skulle kunna få mod till det, som hon nu gjorde. Kristin gick nämligen alldeles på eget bevåg rätt in till baron själf och knackade på hans dörr, som hon inte gjort under alla de år, hon mjölkat hans kor och ansat om fåren, och när hon kom in, och husbonden förvånad frågade, hvad Kristin ville, tyckte hon, att hon kunde skämmas ögonen ur sig. Aldrig för sitt lif skulle hon kunnat säga honom, hvad det var, hon egentligen ville. Hon bad bara, att hon skulle få ledigt för två dagar, och hon ljög, atthon hade en släkting, som var sjuk, och som hon ville få hälsa på.

Kristin fick lof att gå, och tidigt nästa morgon gaf hon sig i väg. Mycket snö hade fallit, och någon väg fanns inte i skogen. Mången häst skulle tvekat att gå fram med en släde, där Kristin nu gick. Men Kristin tvekade icke. Hon gick den väg, hon måste gå. Ty hon visste, att det gällde lifvet, och hon hade fått skräcken i blodet, den, som fattigt folk talar om, och som drifver människan att göra det omöjliga. För hvart steg hon tog, sjönk hon ned till knäna, och den väg, hon hade att gå, var lång och svår och gick mest genom skogen. Efter snöfallet hade kylan kommit, och där hon klef fram, låg snön tät öfver granarna. Som ett hvitt täcke sträckte den sig ren och tjock in under trädens böjda grenar, så långt ögat kunde nå, och ur dunklet mellan snåren hördes ljud som af suckar och prassel, snön föll med tunga fall och gjorde gropar i det hvita täcket, blåsten hven genom furorna, och de små enarna krökte sig under det tunga hvita, som böjde dem ner.

En enda tanke dref Kristin fram, tanken att göra hvad som helst, hellre än att komma på socknen. Så tungt var det att gå, och så hårdt fick hon arbeta för att komma fram, att hon nu hade glömt skammen att komma i en mans hus, hvil-kens hustru hade dött, och som nu begärde henne för en tid, därför att han ville se, om han hade lust att behålla henne. »Det slutar med elände,» tänkte Kristin, där hon gick. »Ung är jag inte längre, och hålla honom kvar hos mig kan jag inte, om han inte själf vill. Han tar mig för en tid, och så finner han en annan, som är honom bättre i lag. Så många finns det, som vill ifrån det värsta i lifvet, att en annan får han alltid. Då kastar han mig bort och tar henne, och jag får gå igen, skämd och föraktad inför alla människor.» Så tänkte Kristin. Men ändå gick hon. Ty hoppet dref henne fram, hoppet, att Janne ändå skulle behålla henne och inte göra henne olycklig, hon, som i hela sin tid lefvat ett ärbart lif.

Timme efter timme gick Kristin så. Hennes fötter började värka af kölden, för hvarje steg hon tog, kom hon långt ner i snön, våt var hon in på bara kroppen, frös gjorde hon också, och dock dröp hennes panna af svett. Men ändå gick hon vidare, och det var skräcken, som dref henne, den skräck, hvilken kommer i blodet, och hvarom hon ingenting vetat förr, men som blef vaken den dag, då hon varsnade möjligheten att få något bättre. Det var ej längre tankar, som gingo genom hennes hjärna. Det var stumpar af tankar, lösryckta ord af allt det, hon hade försökt hålla samman i helasitt lif, men icke kunnat. I hennes hjärna spökade fattighuset, och på samma gång såg hon sockenkärran, hvilken släpade henne själf, och hvad hennes var, från dörr till dörr. En skam syntes det henne också, att hon, som var till åren ren, skulle gifva sig utan kärlek åt en man. Kanske var det synd också? Katekesen kom upp i minnet, där hon gick, och hvad prästen sagt för länge sedan, när hon var ung och svartklädd och stod på gången i kyrkan hemma. Så kom tröttheten på hela lifvet och allt, som fanns, och dränkte minnena. Åter tänkte hon icke på annat än snön, som gaf vika under hennes steg. Ljudet af fen ensam fågels vingar, som prasslade genom granskogen, kom henne att spritta till. Hon såg sig själf som gammal och tyckte, att hon snart skulle dö. Men på nytt arbetade sig fruktan upp inom henne, fruktan för att komma hem igen och ingenting ha uträttat, hon tänkte på Janne och hans, och undrade hur allting där var. Fram genom skogen gick Kristin, och till sist tänkte hon på ingenting annat, än att hon skulle komma fram, ja, inte ens på det.

Då såg Kristin genom skogen, som glesnade, en trång, öppen plats. På den platsen skymtade två byggnader, och ur den enas fönster lyste ljus, som kastade strimmor ut öfver snön. Den andra låg mörk och liten bakom skogskanten, öfver hvil-ken lyste som ett band af gult och rödt. »Där är ladugården,» tänkte Kristin; hon suckade, när hon såg, hur liten den var, och att vägen dit var trampad upp och icke skottad. Kristin stod och såg på detta ute i skymningen. När hon steg upp på trappan och trampade af sig den värsta snön, satt det kvar i henne som en känsla af agg öfver, hur liten ladugården var, och hur dålig vägen. Och ännu när hon öppnade dörren och steg in, följde henne samma tanke.

Eldskenet och värmen från stugan slog emot Kristin, så att hon kände sig matt, och när hon blinkat med ljuset, så att ögonen klarnat, såg hon Janne stor och bred [sitta som en mörk skugga' nedlutad öfver något, som han arbetade på, bredvid spisen. Hvad han höll på med, såg inte Kristin, ty hennes ögon voro för trötta att se. Men objuden gick hon fram och slog sig ned, och mannen, som satt vid spisen, bjöd henne inte vara välkommen. Han såg bara ned på sitt, och det var, som om han ingen väntat.

Till sist lade Janne undan det han hade för händer och satte sig att se stint på den väntande kvinnan.

— Det är Kristin, kan jag tro, som har kommit, sade han till sist.

Kristin kom sig inte för att svara annat änja. Olycklig satt hon och såg sig omkring i det halfskumma rummet. Allting därinne var i oordning, möblerna stodo snedt, och skuradt hade det nog inte varit på länge. Längst bort i vrån mellan fönstren stod en oredd bädd utan lakan, i hvilken något rörde sig. Dit bort stirrade Kristin länge, och när hennes ögon vant sig vid skymningen, såg hon, att det var två sofvande barn, som lågo under ett gammalt täcke.

— Här ser inte mycket ut, anmärkte Janne, som följt hennes blick.

— Här skall skuras, sade Kristin.

— Ja, svarade Janne. Det skulle så. Men det är inte mitt göra. Det skulle bli ditt, det. Och lagården. Och barna. Och maten. Mat finns här. Men det är ingen, som kan kokan.

— Har du ingen piga? fick Kristin fram.

— Nej, hon gick i går, sade Janne. De vet inte, hur de vill hat nu för tiden.

Det var som en befrielse, tyckte Kristin, att pigan hade gått, så att inte något kvinnfolk mer än hon fanns i huset. Ledt var det ändå. Men var hon ensam med Janne, var det alltid så mycket, att ingen behöfde gå och höra på, hvad de två talade om. Hon drog en djup suck af lättnad, och Janne, som hörde den, förstod henne. Men han tänkte på samma gång: »Nu tror hon att jagär rådlös, och därefter tänker hon morska upp sig.» Men så såg han på

Kristin igen och märkte, att hon såg menlös och beskedlig ut. Men som han ändå fruktade att liksom gifva henne något öfvertag, ville han i början inte säga något be-stämdt för att inte förhasta sig.

— Du har väl gått långt, kan jag förstå, sade han i stället.

— Jag har gått hela vägen, kom svaret.

Hm! Jaså! tänkte Janne. Har hon gått hela

vägen? Janne hade tänkt, att hon hade haft skjuts åtminstone så långt, som byvägen räckte.

— Har de så ondt om hästar på herrgårn? tyckte han därför.

— Jag ville inte tala om, hvart jag skulle gå, svarade Kristin och såg ned.

— Inte det. Nenej, sade Janne.

Men inom sig tänkte han: »Har hon gått den långa vägen i snön, då är hon allt angelägen, och då är det jag, som har öfvertaget.»

— Kanske Kristin tänker stanna här nu med detsamma? sade han därför tvärt.

— Nej, tyckte Kristin. En ska väl se sig för först, tänkte jag.

Janne satt och såg på Kristin, och ju mer han såg på hennes bastanta kropp, de stora, grofva händerna, hvilka blifvit mjuka af arbetet med mjöl-ken, det runda, fylliga ansiktet och hakan med sin lilla påse, desto mera fann han, att Kristin var en kvinna efter hans sinne. Men ännu ville han intet afgörande säga. Först tog han fram mat och bjöd henne. Det var potatis och bröd. Något annat hade han inte. Kaffe fick Kristin koka sig själf.

Och som hon nu gick där och ställde med sin egen mat, kom det öfver henne så underligt tungt, att här skulle hon gå i alla sina lifsdagar. Och dock försökte hon se allt i en så bra dager som möjligt. Janne såg beskedlig ut, tyckte hon. Det var säkert intet ondt med honom. När han talade, lät han inte elak, och själf var hon inte svår att komma öfverens med, det visste hon då.

När hon ätit, öppnade Janne dörren till kammaren och visade henne, hvar hon skulle ligga.

— Annars ligger ingen där, sade han kort.

Kristin gick in i kammaren och började göra i ordning. Därinne var snyggt och rent, och det syntes, att ingen varit där på länge. Möbler fanns där också och en väggklocka, som gick. När hon sett det, kände sig Kristin lättare om hjärtat, och hela tiden såg hon Janne som en stor mörk skugga sitta vid spisen, där elden brann. Ingenting sade han, och ingenting sade Kristin. Båda kände de med sig, att i hufvudsak var allt ordnadt, och bådahade den känsla, som kommer öfver människor, hvilka behöfva hvarandra. De voro blidt och vänligt stämda, och hvar och en ville gå den andre till mötes, så långt som möjligt var.

Men när Kristin kommit ned i sin bädd, och allt blifvit tyst, så att hon inte hörde annat än pickandet af väggklockan, som gick, då for det igenom henne en kall tanke:

— Om han inte gifter sig med mig till sist, utan låter mig gå, då kommer jag ä n d å på socknen.

Så trött hon var, höll henne den tanken vaken, hela natten plågade den henne i sömnen, och när hon vaknade, satt den ännu fast i hennes hjärna, borrade och pinade. Som om hon redan varit hemma där, steg Kristin upp före Janne, gjorde upp eld i spisen och satte på kaffepannan. När så dagern kom, och hon såg, hur allting såg ut, blef hon rent förtviflad. Men det värsta måste hon ändock ha bort. Hon tog barnen, ett efter ett, tvättade dem och hjälpte dem med deras kläder. Därefter lade hon sig utan att bli ombedd ned och skurade golfvet.

Hela tiden som hon gjorde detta, tänkte Kristin: »Han ska väl se, att jag vill göra, så godt jag kan. Då kanske han ger med sig till sist och behåller mig.» En dunkel känsla af att ställa sig in kom för första gången i hennes lif öfver Kristin, och det var nöden, som dref instinkten fram. Ty isådan nöd visste hon sig aldrig ha varit förr, och den hade hon kommit i, utan att någonting hade händt, bara för att hon, så godt hon kunde och förstod, hade

börjat att tänka.

Janne gick hela tiden ut och in och såg på allt detta, och han kunde ju inte neka för sig själf, att Kristin såg ut att vara af annat slag än de kvinnfolk, han på sista tiden haft i huset. Därför blef han mild i hjärtat och försökte rent af att visa sig vänlig. Han skulle ändå ned ett ärende till Källvik och därför måste han spänna för hästen. Då kunde ju Kristin få åka med honom, så långt de hade samma väg; alltid blef vägen på det viset lindrigare för henne. Och Kristin satt med Janne i pinnskrindan, och fot för fot gick hästen fram genom snön samma väg, som hon förut hade gått. Hela tiden satt hon med hjärtat i halsgropen och väntade på, att Janne skulle säga något om just det, som hon ville höra. Men Janne satt där stor och bred och ryckte i tömmarna. Då och då sade han ett ord, om korna och vattenbärningen och veden och hushållet. Men hur de båda skulle ha det sinsemellan, därom sade han inte ett ord. Bara en gång frågade han om något, och då föllo hans ord så:

— Det finns ingen fästman inte?

— Nej, svarade Kristin.— Och ingen har det varit heller?

— Det är så länge sen nu, så det är nog glömdt, svarade Kristin och bet ihop tänderna.

Då slutade frågorna, och Blacken gick vidare med skjutsen genom skogen.

Till sist höll Janne stilla vid byvägen och sade:

— Nu är vi framme vid din väg. Min går åt höger.

Då var det inte något annat för Kristin att göra än stiga ur och tacka för skjutsen. Det gjorde hon också. Men hon såg så olycklig och förvirrad ut, där hon stod, att till och med Janne måste se det. Och som om han plötsligt erinrat sig något, hvilket han förut glömt, sade han betänksamt:

— Ja, det där andra får vi väl tala mera om, när du kommer.

Därmed ryckte han i tömmarna och lät hästen lunka vidare. Glad var Janne, att han sluppit säga mer. Hela tiden hade han fruktat, att Kristin skulle komma med fordringar, och då hade han väl fått bita i det sura äpplet och låta lysa för dem med detsamma. Ty det såg han, att Kristin var inte en sådan flicka, som man låter gå. Men fick han vänta, så var detta bättre, och Janne körde till byn med godt mod och nöjd med sin tillvaro.

Men Kristin såg på skjutsen och bondens skinnmössa, som försvunno bakom den snöiga talldungen.Där åkte nu Janne ifrån henne och tog med sig svaret, som hon aldrig fått, på frågan, som hon aldrig kommit fram med. Det blef oredigt för henne, allt hvad hon tänkt och gjort, och där hon nu gick, visste hon egentligen lika litet som förut. Men så mycket var det alltid, så att hon hade sett Janne, och då hade hon ju ändå inte alldeles köpt grisen i säcken.

Det blef svårt för Kristin att skiljas från Dalby-boda, som hon blifvit så van vid, och där hon lefvat så länge. Svårt var det att komma ifrån allting, det var visst och säkert. Korna, fåren, kalf-varna, barnen och alla, som hyllat sig till henne, dem, som hon gått och pysslat och talat med i alla sina dar. Men värre var det med den lilla kammaren, som låg innanför bryggstugan. Så i fred och för sig, som hon där haft det, det fick hon då aldrig mer, det visste Kristin. Det gick an ändå, att byrån och golfmattorna, pelargonierna och annat smått, som hon hade, det fick hon ta med sig. För det var ärligen hennes. Kanske skulle också herrskapet ge henne något, när hon for, så länge som hon hade tjänat på gården. Och Kristin tänkte också på det, att hade hon något med sig när hon kom, så alltid kunde det göra sitt till i självfva hufvudfrågan. Besynnerligast af allt var det ändå, att hon kom med en myrten, och att honsparat den så länge, fastän hon varit bjuden pengar för den. Något skulle väl det också betyda.

Tänkte gjorde Kristin inte längre, ty det var hon inte van vid, och med sådant stod hon inte ut. Nu var det ändå gjordt, som gjordt var, och dit hon skulle, dit skulle hon. Men det värsta Kristin hade att utstå, var ändå, när hon skulle tala vid baron. Det gick inte att huttla med det längre. Ty Janne hade sagt, att skulle hon komma, skulle hon komma snart. »Det fanns flere bud» hade han sagt, »och platsen kunde bli upptagen.» Om det var sant eller inte, det visste inte Kristin, men möjligt var det alltid, och så mycket förstod hon, att här var det bättre att hoppa i

än att krypa.

Därför kom Kristin in till baron, utan att veta, hvad hon riktigt skulle säga honom. Så rödmosig i ansiktet och varm öfver allt, som Kristin nu var, när baron nu stod där och såg på henne genom näsglasen med hornbågarna, hade Kristin aldrig känt sig i hela sitt lif. Nu gick det inte att komma med undanflykter längre. Nu fick hon lof att säga allting, som det var, med rena ord. Vänlig var baron nog, och bra att tala med, Kristin kunde aldrig säga annat. Men så han frågade om allting, och så han lade ut det! Kristin förstod inte mycket af, hvad hon nu fick höra. Det var nätt och jämt, att hon hörde, hvad han sa. Så skämdes hon,där hon stod, skämdes för sig själf och hela sitt fattiga lif, så att hon fick ta tag i stolen, där hon satt, med båda händerna. Men hon höll på sitt hela tiden. »Annars vet ingen, hur det går. Jag kan komma på socknen till sist annars.» Det höll hon fast vid som det hälleberg, på hvilket hon byggt sin tro. Och till sist kom hon ut och hade fått löfte att bli fri till den första mars, fast det var före flyttningen.

Men då var Kristin också, som om de hade dragit henne ur sjön. Och när hon den kvällen, satt i sitt rum, då kände hon, att nu när hon sagt upp sig, nu hörde hon inte längre gården till, nu hade hon på hela jorden ingen annan än Janne. Hon skulle velat skrifva till honom och tala om, hur det var. Men hon kunde inte det heller. För hon visste ju inte hans tillnamn. I stället satt hon och försökte tänka så smått på honom. Men inte heller det ville lyckas. Hon kunde inte komma ihåg, om han hade skägg.

Så kom Kristin från fattigdomen i Småland till kommissionskontoret i Stockholm, från kommissionskontoret till herrgården och från herrgården till Janne, som bodde längst bort i skogen på Tån. Hos honom stannade Kristin i alla sina lifs dagar, skötte honom, hans barn och hans hus, och hon flyttade aldrig. En gång fick hon lof att slå påden strängen, och det var, när hon tyckte, att Janne dröjde för länge med bröllopet. Kristin hade knappt trott sig själf om att våga säga ifrån så pass, soni hon gjorde. Men när hon såg, att det tog skruf, blef hon glad. Ty då behöfde ingen ha något att säga, och då visste hon, att Janne inte ville bli af med henne heller.

Det blef bröllop i kyrkan, och Kristin klippte sönder sin myrten till högtiden. En tjockare och reelare brudkrona hade inte många haft, det såg Kristin tydligt, och det var hon nöjd åt. Hela kyrkan var full med folk, klockaren spelade och sjöng, och prästen talade så innerligt vackert. Eldröd i ansiktet hörde Kristin på hans ord och tänkte på sin myrten, och att hon nu stod här inför hela församlingen och blef ärligt vigd vid en hederlig man. Hela tiden runno tårarna utför Kristins kinder, och när hon skulle säga efter prästens ord »härmed tager jag dig Jan Karlsson till min äkta man», var hon så öfverväldigad af stolthet och rörelse, att hon knappast orkade få fram orden.

I det hela var hon så nöjd både den dagen och efteråt, som någon människa gärna kan vara i lifvet, och när hon kom hem från kyrkan och fått af sig brudstassen, skulle hon ha velat tacka Janne, för att han handlat redligt mot henne i alla fall. Men hon kom sig inte för med det, ty mångaord hade inte varit Kristins starka sida. I stället tänkte hon på sin ungdom och på Blomkvist, på hur underligt allt hade gått henne, och hur bra allting blifvit till sist. Det hon nu hade fått, kunde ingen taga ifrån henne, och vid ensamheten i skogen var hon så väl van, att hon aldrig ens lade märke till den.ANDERSPETTERS

PENGARPå ett dåligt hemman långt ut i hafsbandet satt en bonde och grubblade öfver, hur han skulle kunna skaffa sig pengar. Hemmanet var inte så dåligt, som bonden trodde. Ty där växte bra skog. Men bonden hade aldrig kommit att tänka på, att skogen kunde vara värd så mycket, ej heller att den kunde huggas ned och förvandlas till pengar. Bonden hette Anders Petter, och på de sista åren hade allt, hvad han företagit sig, gått käpprätt emot, hvad han önskat och trott. Skörden hade slagit fel, garnen blefvo förstörda en stormnatt, och hans son for till Amerika, när han inte såg sig någon råd att slippa från att excersera beväring hemma i Sverige.

Men i trots af att han var femtiofem år fyllda, gick ändå Anders Petter och tänkte sig, att en vacker dag kunde bladet vända sig för honom så väl som för många andra. Hans hustru var äldre än han, gammal och skraltig efter många barnsängar. Kunde inte hon dö? Och kunde inte han gifta om sig?Kunde han inte få nya barn, i stället för alla dem, som dött, och honom, som farit till Amerika? Och om också inte gumman dog, så kunde han väl lefva lycklig för det, och allting kunde bli förbytt och bättre, än hvad det nånsin hade varit.

Anders Petter gick nämligen och hoppades på bättre dagar. Det gjorde hans hustru också, och hade inte båda två gjort det, då hade de aldrig stått ut med lefnadsbördan. Ty som det nu var, så hade de det tråkigt, och riktigt sams i hvardagslag voro de inte heller, om sanningen skall fram.

Midt emot Anders Petter bodde på andra sidan fjärden en annan bonde, som hette Johan Agust. Han var nämndeman i sin by och en ganske tät karl. Han bodde inte längre bort, än att hela vintern och på våren, innan löfven spruckit ut, kunde man från Anders Petters se taket af boningshuset på Johan Agusts gård och en skymt af glasverandan, som var tillbyggd för sommargästernas skull. Johan Agust hade nämligen haft det bra under alla de år, då Anders Petter haft det dåligt. Både skörden och fisket hade slagit till, och hans son hade aldrig fallit på att resa till Amerika. Därför var det heller inte fritt, att både Anders Petter och hans käring tittade snedt, när de sågo öfver till Johan Agust och afundades honom, kännande agg mot hans lycka i sina hjärtan.Men Johan Agust, som hade det bra, tyckte för sin del, att han gärna kunde ha det litet bättre, och detta kom af, att Johan Agust hade läst i bladen, där han fått lära sig, hur folk kunde tjäna pengar som gräs i en handvändning. I synnerhet hade han läst brandartiklarna om det olyckliga Norrland, där befolkningen utsuges genom oblyga spekulationer, bch skogarna säljas för en spottstyfver, medan köparna, som sälja i andra hand, sitta och bli miljonärer. Nu hade moralen i dessa artiklar, hvilka allesammans gingo ut på att visa, hur orätt sådant är, gått Johan Agust totalt förbi. Dels förstod han kanske icke riktigt allt det vackra och uppbyggliga, som artiklarna innehöllo, dels var han måhända icke funtad så, att detta vackra och uppbyggliga passade honom. Ty aldrig hade det ens i drömmen fallit Johan Agust in, att han för sin del skulle kunna känna några skrupler, när det gällde att förtjäna pengar. Därför gick moralen i brandartiklarna honom förbi, Johan Agust tog egentligen mest intryck af det faktum, att så grofva pengar kunde tjänas på skog, och mer än en gång tänkte han för sig själf:

— Vore jag bara i Norrland, så vore det väl raggen, om inte jag också skulle kunna hålla mig framme.

Men nu var Johan Agust inte i Norrland, intetänkte han heller att någonsin fara dit. Som en klok karl började han i stället att spekulera på den skog, han kunde komma åt, och mer än en gång satt han nere vid skötboden och tittade öfver till Anders Petters, innan han kom sig för med att en vårmorgon taga ökan och ro öfver sundet, där skogen stod våt i majsolen.

Johan Agust rodde förstås förbi hos Anders Petter, utan att så mycket som titta uppåt fönsterna, och han var långt på andra sidan om udden, innan han vågade sig på att gå i land. När han väl kommit så långt, gick han skogen rundt och tvärsigenom, mätte och räknade, så godt han kunde. Och när han gjort det arbetet ifrån sig, vände han om hem och sade inte ett ord åt någon människa.

Men när han väl varit där en gång, kunde han inte hålla sig ifrån att komma dit flere. Johan Agust hörde till dem, hvilka behöfva se och tänka på samma sak flera gånger, innan de fatta ett beslut, och för hvar gång han kommit hem igen, var det nästan, som om man undrat, ifall det kunde vara säkert, att skogen stod där likadan, som när han sist såg honom. Därför gjorde Johan Agust många resor öfver till Anders Petters skog, för hvar gång tog han allt längre och längre lofvar i sjön, för att icke uppsåtet skulle märkas, och när sommarenkom, lät han gäddraget släpa efter båten för att ingen skulle kunna misstänka annat, än att nämndeman roade sig med litet oskyldigt fiske. Men hur det var, började Anders Petter ändå att undra, hvarför Johan Agust så tidt rodde förbi åt samma håll, och en dag, när han sett honom som vanligt ro fram öfver fjärden och försvinna bakom udden, begaf sig Anders Petter ut på spaning, och för säkerhets skull tog han en omväg genom skogen för att på så sätt komma under fund med, hvart den andre skulle hän.

Emellertid bar det sig inte bättre, än att Anders Petter kom till synes öfver ett bärg, just som Johan Agust höll på att göra fast ökan. Glad öfver sitt lyckade knep med ginvägen genom skogen, blef han stående och tittade ned, och just som den andre började gå in mellan granarna, hojade Anders Petter till, så att Johan Agust blef tvungen vända sig om.

Anders Petter var tindrande arg. Hvad skulle den andre i hans skog att göra? Johan Agust var skamsen, att den andre kommit på honom, och han kom sig knappt för med att hälsa. Därför blef det i början inte mycket sagdt,

när de båda möttes.

— Det är ingen liten skog, du har, sade JohanAgust till sist och såg ut, som om ingenting var i vägen.

— Är det den, du far och tittar på nu om dagarna? genmälde Anders Petter.

Han förstod ingenting, och därför blef han ändå argare.

Nu kunde Johan Agust ha klämt till. Men det ingick inte i hans vanor att gå rakt på saken. Därför svarade han i stället:

— Jag får väl gå, hvar jag vill.

Härigenom var uppslaget, gifvet till ett stort

gräl, hvarefter gubbarna skildes som fiender. Johan Agust sköt sin öka från land och rodde rasande hem igen.

I två månader gick Anders Petter och grubblade öfver, hvad nämndeman Johan Agust menade med att gå omkring i hans skog och sedan inte vilja tala om, hvad han gjorde där. Det blef höst, sommargästerna flyttade in, björkarna skiftade i gult och rödt, det blåste svart öfver fjärden. Men ännu visste Anders Petter inte, hvad den andre hade velat i skogen. Och när nu kvällarna blifvit mörkare, hade han god tid att grubbla sig till en ilska, som skulle komma att räcka.

Då kom en dag, när blåsten stillnat af, Johan Agust roende öfver fjärden. Denna gång rodde han inte förbi, utan lade i land vid Anders Pettersbrygga, och sedan han fastgjort ökan, gick han rätt uppför backen, öppnade förstugudörren och steg in. Och denna gång hade han med sig ett stort fullskrifvet papper, som han lade framför sig på bordet, när han satte sig ned.

Anders Petter hade sina tankar för sig och var full af sin stora förargelse, hvilken legat till sig under sommaren. Därför bjöd han inte Johan Agust på någon välfägnad, utan såg stint på honom, väntande på, hvad komma skulle.

— Det var länge sen, vi båda taltes vid, menade Johan Agust.

— Det var så, ja, tyckte Anders Petter. Och när det sist hände, var du inte så fogliger, som du är nu.

— Jag var inte det, nej, medgaf den andre. Men då visste jag inte, hur jag ville ha det, och därför sa jag inget.

— Jaså, du vet det nu, sade Anders Petter. Men för sig själf tänkte han: »Mig lurar du inte.»

Då hostade Johan Agust ett långt tag och sträckte fram handen.

— Vi båda ha väl alltid varit goda vänner, sade han.

Anders Petter tog emot den utsträckta handen.

— Det har vi, svarade han. Men i hjärtat undrade han: »Jojo, din räf, hvad är det nu du vill?»Det lät alldeles, som om Johan Agust kunnat höra den andres tankar, och det är också mycket möjligt, att han kunde. Ty denna gång gjorde han inga vidare undanflykter, utan gick rätt på saken och började:

— Jag har tänkt, att det kunde vara bra för dig, om du finge sälja din skog.

— Ville du köpan då? sade Anders Petter.

Hjärtat satt honom i halsgropen, och allt hvad

han hade tänkt och drömt om pengar och möjligheter och bättre dagar sköt upp inom honom, så att han tyckte, han var nära att kväfvas. Men Anders Petter visste också, att visade han sig nu angelägen, skulle han bara förlora på, hvad han lät den andre se. Och därför satt han där och stirrade, som om han ingenting hört, och lät Johan Agust tala.

Men Johan Agust visste också, att ord ibland kosta pengar. Därför lät han det han ville säga, komma långsamt och besvärligt, som om han släpat timmer på barmark.

— Vill du inte sälja då? frågade han och gjorde min af att stoppa in papperet.

— Det kommer an på, hvad du bjuder.

— Ne-ej. Det är väl du, som rår om skogen, som ska säga, hvad du vill ha.— Jag har aldrig sålt nån skog och aldrig bedt nån om att köpa.

Slutet blef, att Anders Petters Eva kom in och satte på kaffepannan, och Anders Petter hämtade fram tillbehöret ur skåpet. Sedan vecklade Johan Agust upp sitt papper, och Anders Petter fick fram glasögonen. Han såg illa på nära håll.

Men medan Anders Petter läste, fick han klart för sig, att den andre nog ville köpa skogen, men att han själf inga pengar skulle få. Han läste om och om igen, och hans läppar rörde sig, som om han suttit i kyrkan. Han förstod inte affären. Och det harmade honom.

— Hvem har satt upp det här? sade han till sist.

— Det har Bertil i byn, svarade Johan Agust.

— Har I blifvit så fina vänner? sade Anders Petter.

Det var en gammal historia, att nämndeman Johan Agust en gång för många år tillbaka hade lurat på Bertil, som var kyrkvärd en häst, och det egna med den hästen var, att han var blind. Denna affär uppgjordes på marknaden i Norrtelje, och Bertil hade väl sett litet illa den gången, han också. Ty det var sent på kvällen, när han köpte, och han stod inte stadigt på bena. Men i diket körde han, när han åkte hem, och som det blef dager, blef han varse, att hästen stod still, närman hytte åt honom med knytnäfven. Då for Bertil med hästen in på Johan Agusts gård och bad att få tala med nämndeman. När denne kom ut, ställde han sig framför hästen, fäktade med knyt-näfvarna och skrek:

— Du har lurat mig, Johan Agust. Hästen är stenblind. Behåll du ditt djur och ge mig igen mina pengar.

— Åkomman är hästens, men pengarna är mina, svarade Johan Agust och flinade bredt.

Med det beskedet fick Bertil fara hem igen, till någon annan uppgörelse kunde han inte komma. Däraf blef ovänskap mellan Bertil och Johan Agust, och sådan ovänskap varar länge.

Därför var det inte underligt, om Anders Petter blef betänksam, öfver att Bertil skrifvit papperet. Han trodde förstås, att Bertil gjorde inte något för intet, och att det, som Bertil fick för sitt knåp, det skulle hans skog betala. Johan Agust påstod förstås, att om det inte stod något om betalningen, så kom det sig af, att Anders Petter skulle bestämma själf, hvad han ville ha, och han visade grannen stället i köpebrefvet, där summan skulle inskrifvas, när öfverenskommelse var träffad. Den förklaringen lät nog bra, men Anders Petter kände sig icke nöjd med den. Inte blef han heller nöjdare, när han fick veta, att inga pengar skulle betalas kontant.Detta förklarade också Johan Agust på sitt vis så, att när han hade fått sitt för skogen, som han tänkte afverka och sälja, då skulle också Anders Petter få sitt, och det var lika säkert, när han nu hade papper på det. Det var precis som att ha pengar på banken eller i näfven. Nu var det bara summan, hvarpå allting kom an, och den skulle han själf nämna. Nog kunde de båda komma omsams.

Allt detta satt Anders Petter och hörde på. Men på den kroken bet han inte så lätt. Han tog af sig glasögonen och sköt dem in i fodralet. Papperet gaf han tillbaka till Johan Agust.

— Det här tål allt att fundera på både en gång och två, förklarade han.

Därmed fick Johan Agust gå.

Men Anders Petter ropade in Eva och tog sig en ny kaffekopp med stadigt tillbehör midt på förmiddagen.

— Nu ska du höra, tyckte han. Johan Agust vill köpa skogen. Vi har jäklar i mig varit rika, fast vi inte har vetat det, du. Nu kommer goddagarna. Har jag inte alltid sagt, att en gång skulle de komma? Då ska vi fara åt stan. Och så ska vi måla och rusta snyggt. Häst ska vi köpa och två kor. Och flera får ska vi ha. De kan gå och beta därute, när skogen kommer undan. Kyrk-vagn kan vi också skaffa oss. Och så ska vi skrifva till pojken, så

kanske han kommer hem igen.

Anders Petter gick på, så att Eva fick inte ett ord med på en lång stund. Men när han till sist måste tystna för att byta om snus, då tog Eva undan flaskan och ställde in henne.

— Hvad får du för skogen? frågade hon. Det ska vi allt veta först.

Det visste inte Anders Petter så noga. Men att han såg paradiset öppet, det var han viss på. Gaf man sig bara till tåls, tyckte han, kunde man nog komma dit. Nu gällde det bara att inte visa sig angelägen eller låta Johan Agust ana, att man var med på den. Han skulle själf få komma fram med budet, det skulle han, och ju längre man väntade, desto högre kunde det bli.

Men så var alls icke Johan Agusts tanke om saken. Han hade för ingen del låtit lura sig af Anders Petters omedgörlighet, utan när det bar sig, kom han igen. Men Anders Petter ville inte säga, hvad han skulle ha, och Johan Agust inte hvad han ville ge. Tre gånger till träffades gubbarna, och tre gånger skildes de åt, utan att den ene kunnat förmå den andre att nämna något be-stämdt om priset. Fjärde gången måste dock Johan Agust däran, ty han ville förstås helst börja hugga och såga i tid, så att körslorna kunde börja undervintern. Men när han ändtligen beslutit sig för att taga bladet från munnen, drog han till med ett så lågt bud, att Anders Petter for upp och svor vid sin eviga salighet, att förr skulle han hugga ner skogen själf och sälja den också.

Det visste nu Johan Agust, att den andre inte kunde. Ty därtill saknade han både folk och för-lagskapital. Därför blef det nödvändigt, att sammankomsterna började ånyo, och den gången var det Anders Petter, som rodde öfver till nämndemans. Där blef god traktering, och innan de skildes åt, hade allt Johan Agust fått öka på med ett par tusen eller så. Anders Petter hade hört sig för begrip-ligtvis. Han hade varit hos prästen och länsman och farit ända upp till Norrtelje för den här affärens skull. Där hade de räknat ut kubiken åt honom, så att nu visste han, hvad han hade att hålla sig till. Och han gaf sig fasen på, att han skulle inte släppa sin skog under femton tusen kronor. För den var värd tjugu eller tjugufem. Därför satt han och lirkade och lirkade och drack kaffe med brännvin i och rökte cigarrer, som Johan Agust köpte hem ifrån handelsbon, och han svettades för de här pengarna, så att han blef mager och blek, och det slog sig inåt. Hvar natt han somnade, såg han riksbankens största sedlar, som det stod 1000 på i hvarje hörn, och medan han sof, räk-nade han pengar högt, så att Eva måtte sätta sig upp i sängen och se efter, att han inte var vaken och låg och talade sig galen. Hon var liksom litet rädd för gubben, ty han var inte af dem, som tog hvar sak, som den skulle tas, och hände det något, som han tog vid sig för, gick det inte öfver lika lätt nu, som det hade gjort i ungdomen. Anders Petter led nämligen af den sjukan, att allting slog sig inåt på honom. Han blef som förbi för lång tid, när han fick något att grubbla öfver, och grubbla gjorde han öfver allting, både med det som hände och inte hände.

Nu hade emellertid tiden gått, så att det led fram mot jul, och bägge gubbarna började till sist tröttna på det här nya arbetet, för hvilket de aldrig fingo frid. Då ökade Johan Agust en bister decemberkväll sitt bud, så att det gick upp ända till fjorton tusen kronor. Men när han det gjort, svor han vid jordens äldsta och så många till, som han kände, att längre gick han inte. Förr fick skogen stå där och ruttna ner. Då veknade också Anders Petter och slog till; och det skrefs till in på sena kvällen. Bertil blef också efterskickad. Och när allt var öfverstökadt, blef det kalas och aftonmåltid, och tusenkronsedlarna hvirflade som stora läderlappsvingar kring gubbarnas ögon. Rusets skymning föll välgörande öfver deras upphetsadesinnen, och ur skymningen sågo de stjärnor, hvilka blänkte som rödaste gull.

Men när Anders Petter for hem, var han be-dröfvad.

— Tusen kronor har den gamle räfven lurat mig på, sade han, när han steg in i stugan.

— Tusen kronor har han knorfvat mig på, jäklar honom anagga.

Med den aftonbönen somnade han.

— Tusen kronor fick jag ändå för litet.

Med den morgonbönen vaknade Anders Petter.

Och när han fått kläderna på sig, gick han utanför stugan, ställde sig och såg på skogen, som han sålt ifrån sig, och svor sorgmodigt.

*

Nu stod det inte länge på, innan det kom folk i skogen. Allesammans var Johan Agusts folk, och när hans egna inte räckte, lejde han flera utsocknes. De kommo med yxor och bilor, sågar och stora matsäckar, höggo ned träden, mätte och kvistade. De stora träden fälldes till timmer, och' de smärre höggos till ved eller props. Vid middagsrasten gick kuttingen rundt, och det blef väsen i hela skogen, som när tattare hålla gille.

11.Först hade nog Johan Agust velat vara fri från besväret med huggningen. Billigt ville han också ha det med allting, som naturligt var. Därför kom han en dag till Anders Petter och föreslog honom, att han skulle åtaga sig alltsammans.

— Det blir mer förtjänst, förstår du, sade Johan Agust. Tar du huggningen och nedforslingen och hela kalaset på dig, så blir det stora pengar.

Därmed nämnde Johan Agust en rund summa, som Anders Petter fick gå ett par dagar och tugga på. När de sedan som af en händelse träffats, då hade Anders Petter tuggat länge nog. Men först ville han veta, om han skulle svälja eller spotta ut. Därför sade han:

— När skulle allt det vara färdigt?

— På tre år, sade Johan Agust och klippte med ögonen.

— Och om olyckan är framme, så jag inte blir färdig, hur går det då? tog Anders Petter upp igen.

— Visst blir du färdig. Tre år är en lång tid, svarade Johan Agust.

— Ja, men om? envisades Anders Petter.

— Det ska stå en plikt i kontraktet förstås, genmälde Johan Agust långsammare och tittade bort. Den ska vara lika stor, som hvad du annars skulleha. Men det behöfver du ju aldrig betala, så någon risk är det inte.

Då visste Anders Petter, att den tuggan svalde han inte. I stora affärer var han inte klyftig, men i de små var han van att inte låta sig luras. Därför spottade han betänksamt framför sig och skrattade.

— Då skulle jag ha gjort arbetet för intet, och du skulle ändå få betaldt, för hvad jag hade gjort, sade han. Då nöjer jag mig hellre med mina fjorton tusen.

Så gick det till, att Anders Petter afstod från extra förtjänsten med huggning och körning, och att Johan Agust fick sköta afverkningen själf. Anders Petter gick ledig och såg på, hur folket arbetade. »Det är min skog, som går», tänkte han. Och för att ta det säkra för det osäkra, hjälpte Anders Petter själf till med skogen för daglön. På så sätt fick han tiden att gå, och alltid blef det ju något öfver.

Hela tiden gick emellertid Anders Petter och väntade på, att den dag skulle randas, då de efterlängtade pengarna skulle inbetalas. Vänta fick han också. Ty det tar tid att afverka en hel skog, och fort går det inte heller att få den ner till stranden. Men gick gjorde det i alla fall. Hvar vår kom skuta efter skuta, lastades med ved och pitprops och seglade bort. De små kvicka bogserångarna kom-mo också. I långa, järnlänkade rader släpade timreti deras kölvatten in till hufvudstaden eller bort till andra lastageplatser på kusten. Hvar höst började arbetet med skogen på nytt, och aldrig tröttnade Anders Petter att undra öfver, hur det var möjligt, att så mycket ännu fanns kvar.

Till sist kom ändå den dag, då bara stubbe syntes vid stubbe, där den gamla skogen hade stått, och nu började Anders Petter sitta hemma och läsa i sitt papper för att grunda ut, om han inte snart skulle ha rätt att kräfva ut åtminstone något af sina pengar. Johan Agust gick där med stinn plånbok och bara håfvade in. Hvar höst for han till sta'n och satte in pengar på banken. Men Anders Petter, som ändå egentligen rådde om skogen, såg inte ett öre, och mindre och mindre blef han klok på det papper, han fått. Fanns det något knep där, som han inte kunde lista ut? Eller fanns det inte? Anders Petter var rakt olycklig, för att han inte kom underfund med det, och hvar

dag gick han och försökte komma ihåg, hur pass mycket han supit den där decemberkvällen, då han skref under. Fråga andra ville han inte i första brådkastet. Det skämdes han för. Och pengarna skulle väl en gång komma. Inte kunde väl en människa ta hans skog och sälja den midt för hans näsa, utan att han själf fick så mycket som ett öre med.Det fanns väl lag och rätt för honom likaväl som för alla andra.

På vårsnåret jämt tre år efter den dag, då Johan Agust hade rott öfver till Anders Petter, och gubbarna hade mötts i skogen, rodde därför Anders Petter öfver till nämndeman och frågade rent ut, när det var meningen, att han en gång skulle få sitt. Johan Agust bjöd på kaskar och var vänlig och spendersam. Men förr än till hösten kunde det inte bli. Det sa han då bestämdt. Ty förr voro inte affärerna utredda, påstod Johan Agust.

Hvad det svaret egentligen skulle betyda, förstod inte Anders Petter. Men han lät sig nöja med saken sådan den var, och rodde hem. Annat kunde han heller inte göra.

När hösten kom, rodde han öfver till nämndeman igen. Men under detta besök uppförde sig Johan Agust så konstigt, att Anders Petter blef oroligare än någonsin. Johan Agust tog nämligen fram en stor bok, full med siffror och uträkningar, och af den skulle det framgå, att han, nämndeman Johan Agust, ingenting hade förtjänat på hela affären; alltihop hade bara varit möda och arbete, men ingen förtjänst.

Anders Petter satt och grundade på detta. Det gick långsamt för honom att läsa skrifvet. Mentill sist tyckte han, att allting blef så klart, så att han önskade, han kunde få slåss.

— Det betyder, att jag inte ska ha nånting, jag, brast han ut.

— Nej, menade Johan Agust, det betydde det inte. Det betydde bara, att han skulle gifva sig till tåls och vänta — tills det blef bättre tider.

— Jag har väntat i tre år, tyckte Anders Petter. Det är länge nog.

Han var arg, så att han skalf på målet. Johan Agust ville förklara sig. Men Anders Petter tillät det inte och ville inte höra på.

— Gården har du alltid kvar, skrek han. Papperet har jag, och mina pengar ska jag ha, om jag så ska gå till rätten.

Därmed gick Anders Petter sina färde, och hans ben darrade under honom. Ty nu tyckte Anders Petter, att han såg klart som i en syn, hvart pengarna tagit vägen, och att han för sin del aldrig skulle få se röken af ett enda öre. Men ge sig ville han inte ändå, förr skulle de få ta hans hjärteblod, alla de, som nu stodo honom emot.

När han kom ut på trappan, vände han sig om och knöt näfven åt Johan Agust.

— Jag kommer igen om en vecka, sade han. Och då är det bäst, du har pengarna hemma. Annars kommer länsman.Därmed sköt Anders Petter makligt ökan från land och satte sig till årorna, utan att så mycket som titta upp. Han bara rodde hem, så att det stod skum om fören.

Johan Agust blef kvar på sin förstugubro och såg på den andre, som envist stirrade ned mellan sina knän och rodde bort, så att årorna knakade. Han tänkte först ropa Anders Petter tillbaka, men det gjorde han ändå inte. Johan Agust visste nämligen mycket väl, att om han så bjöd förlikning aldrig så, skulle han aldrig få den till stånd för mindre än fjorton tusen kronor, som han var skyldig. Och medan han tänkte på detta, sköt hans underläpp fram, ögonen blefvo mindre, och munnen knep sig ihop, som om han haft pengarna innanför tänderna och inte på villkor velat släppa fram dem eller så mycket som visa någon, hvar de funnos.

Ty så långt hade det nu gått med Johan Agust, att kärleken till de pengar, som icke voro hans, gått honom i blodet. Han erfor en sådan motvilja vid tanken att lämna dem ifrån sig, att det kändes som en af de tunga sorger, hvilka göra människan sjuk. Fattig och utblottad tyckte han sig blifva, om han tvingades att göra Anders Petter rätt. Så fort han pröfvade att tänka sig den stunden, då han tog fram och gaf ifrån sig fjorton stora nya sedlar, som han tagit från sig själf, tyckte hansig alltid se, hur Anders Petter räknade och tummade dem, stoppade dem på sig och gick.

Johan Agust ryste vid blotta tanken. Hvems voro de pengar, som nu stodo på banken? Voro de icke hans? Undan

för undan hade han satt in dem. Stora sköna kvitton hade han fått. I de kvittona stod — ja, där stod just det, som ingen behöfde sticka sin näsa i. Så hade det blifvit, därför att han haft idéerna. Hvad hade Anders Petter gjort? Gått omkring och gapat och bara tagit emot. Var det mänskligt att få så mycket pengar, bara för att skogen råkat växa på orätt sida om fjärden?

Johan Agust bet ihop tänderna, gick för hundrade gången in till sig, tog fram bankkvittona ur chiffonjén, läste igenom dem, skref upp siffrorna på ett par papper och adderade ihop tusentalen. Så hade han gjort många gånger förr. Det blef hvarken mer eller mindre, hur ofta han än räknade. Men för hvar gång kände sig Johan Agust liksom lugnare, därför att han räknat ånyo.

Hela dagen efter samtalet med Anders Petter kunde Johan Agust emellertid icke få ro i sin själ. När det blef eftermiddag, tog han därför mössan på sig, satte rocken ofvanpå ulltröjan och gaf sig på väg till byn, där Bertil bodde. Hvarför han egentligen gick just till Bertil, kunde Johan Agusticke klargöra för sig själf. Men Bertil var en slug karl, och så allra värst ömskinnad var han inte heller. Hvem som helst kan man icke förtro sådana planer som dem, hvilka Johan Agust nu gick och arbetade med. Och det kan nog hända, att Johan Agust hade som en instinkt på, att Bertil var den, som skulle förstå honom bäst. För resten var Bertil den, som i sin tid hjälpt honom med att skrifva det här papperet, hvilket Johan Agust nu gick och funderade på, om han inte på något mänskligt sätt kunde göra oskrifvet, och därigenom föll det sig väl också liksom naturligast att gå till Bertil. Medan han gick skogsvägen fram, kom emellertid Johan Agust att tänka på historien om den blinda hästen, och hur han en gång lurat Bertil på köp. Den affären ångrade han nu. Ty hade den historien inte varit, skulle han ha känt sig liksom säkrare. Men Johan Agust tröstade sig med, att den saken nog var gammal och glömd. Och därmed steg han nu in till Bertil och slog sig ned.

En bra stund dröjde det förstås, innan Johan Agust kunde komma fram med, hvad han hade på hjärtat. Bertil hade satt fram konjak till kaffet, ty han ville alltid vara finare än andra. Men Johan Agust märkte inte en gång välfägnaden. Han satt och svalde sina konjakar, som om han gjort det i sömnen, och talade om kontraktet och skogenoch pengar och de dåliga tiderna. Men hvad han egentligen ville säga, det kunde han inte få fram, om det så gällt lifvet.

Men hur han satt där och vefvade in sig, så började Bertil att förstå, hvar skon klämde. Han såg på Johan Agust från sidan och strök sin röda hakkrans. Och så började han långsamt och betänksamt:

— Du vill allt gärna slippa att komma ut med de pengarna, så du finge behålla dem själf.

Johan Agust kände sig lättad, så fort ordet var sagdt, och han visste, att han gissat rätt, då han trodde, att Bertil skulle förstå honom. Men han ville i det längsta inte yppa för mycket.

— Det går nog aldrig, sade han i stället och suckade.

— Nenej, menade Bertil. Det är svårt att komma ifrån, hvad som en gång är skrifvet.

— Det är det, ja, och lagen är inte god att lägga sig ut med.

— Nej, det ska människan akta sig för, sade Bertil andäktigt.

— Man ska så ja, svarade Johan Agust. Men det kostar.

— Det kan kosta mer annars, tyckte Bertil och kände sig glad.Just i det ögonblicket kom han att tänka på den blinda hästen.

— Har du talat vid Anders Petter? pröfvade han om en stund.

— Jo, jag har så, genmälde Johan Agust. Han säger, att får han inte pengar inom åtta dar, så tar han gården ifrån mig. Kan han det?

— Det kan han, sade Bertil och sköt fram konjaksglaset.

Men Johan Agust lade fortfarande inte märke till konjaken. Han satt bara och såg stint ut i skymningen, som

börjat tjockna i rummet. Han kunde inte slita sig från tanken på sina sköna kvitton och på gården, och han tyckte, att alltsammans var en enda ohjälplig härfva, som ingen människa kunde reda ut. Bertil kunde ju hjälpa, om han ville tala ur skägget, i stället satt han där bara och menade och menade. Johan Agust satt där och skrufvade på sig, undrande, om han borde gå hem och låta hoppet fara.

Då steg Bertil upp och tände lampan. När detta var gjordt ställde han den så, att han kunde se Johan Agusts ansikte.

— Har du lånat något på gården? sade han till sist.

— Inte, svarade Johan Agust och såg myndig ut. Gården är min.— Det var dumt det, menade Bertil. För hade du tagit en inteckning på gården — låt oss säga för fjorton tusen kronor — då kunde han inte komma åt att ta den. För stort mer är gården väl inte värd.

Johan Agust satt och grubblade på detta. Men Bertil fortsatte, som om ingenting var i vägen:

— Den här saken kan jag tjäna dig i, om jag vill. Men du kanske inte tycker om sättet?

Johan Agust såg frågande upp. Han förstod inte.

— Du skrifver en skuldsedel på mig, en inteckning de kallar. Då är gården min, och Anders Petter kan slicka sig om mun efter sina pengar.

— Det är väl aldrig rätt, invände Johan Agust. Men invändningen kom så svagt, att den andre genast visste, hvar han hade sin man.

Därför blef Bertil djärfvare. Ty han förstod affärerna, och mer än en sak, som inte var så ren, hade han förr fört till ett lyckligt slut.

Därför log Bertil ett menande löje och fortfor:

— Om du tiger med, att du inga pengar har fått, och jag med det, att jag inga har gifvit, så lär ingen människa kunna säga något om det. Och rätt efter lagen blir det. Det vet jag.

Det dröjde länge, innan Johan Agust den kvällen gick hem ifrån Bertils. När två människor pådetta sätt finna hvarandra och enas om att hålla ihop, då blir förtroligheten stor, och samtalsämnen tryta icke. Aldrig hade Johan Agust varit så glad att få tala, och aldrig hade orden heller kommit för honom så ledigt som nu. Bertil var hans vän. Bertil förstod honom. Alla gamla historier skulle vara glömda, och pengarna för hästen skulle betalas igen. Med ränta! Skål på det! Sex procent! Johan Agust svor på, att hvad han nu gjorde för att hjälpa en människa, skulle Bertil inte ha gjort för inte. Och Bertil svor på, att det papperet skulle han gömma på kistbotten och förvara som sin ögonsten. Ingen människa skulle få nys om, hur det hängde ihop. Papperet blef skrifvet, och Johan Agust tecknade själf under. Det kom folk, som fick bevittna namnteckningen, så att det skulle vara säkert och giltigt, fast Johan Agust bedyrade, att han inte var den, som nekade för sitt namn. Vittnena trakterades med hvar sin konjak och fingo därefter gå. Men när Johan Agust kom på hemvägen, hade han klart för sig, både hur affären skulle skötas, och att han funnit en vän, på hvilken han kunde lita. I skogen mötte han sin egen dräng, som haft fästmösmöte och stod stilla under en gran af häpnad, emedan han såg, att det var husbond, och trodde sig ha hört, att Johan Agust sjöng.Men det var nog inbillning. Ty nämndeman sjöng aldrig, hvarken ensam eller i sällskap.

Men efter den dagen gick Johan Agust omkring som en ny människa, glad som en spelman och nöjd som en rik arfvinge. Han längtade bara, att Anders Petter skulle komma igen och kräfva sina pengar. Kragen skulle han få, men inga långschalar. Anders Petter kom också, och när han kom, talade Johan Agust om, hur olyckligt han hade det ställt, därför att han inte rådde om sin gård längre, utan hade fått skrifva inteckningslån med Bertil, som i många år hade sugit honom med dryga räntor. Anders Petter stod där, som om åskan hade slagit ner på honom, och utan att fråga efter vidare besked, gaf han sig direkt af till byn för att träffa Bertil och få se papperet. Det fick han också, och Bertil hjälpte honom själf att läsa det, därför att Anders Petter hade så svårt att läsa skrifvet.

Anders Petter hörde andäktigt på och följde själf med i raderna, för att Bertil inte skulle kunna läsa, som han ville. Med egna ögon såg han, att namnen, och att alltsammans var riktigt och i sin ordning. Då tyckte han, att han fått dråpslaget, och utan att säga så mycket som tack eller adjö, gick han samma väg han kommit tillbaka igen.

När han då skulle gå förbi Johan Agusts gård, stod nämndeman vid grinden och grinade åt honom.Det gjorde Johan Agust, därför att han verkligen kände sig lycklig och trygg och på fullt allvar trodde sig vara i sin goda rätt.

— Du är en bof, Johan Agust, sade Anders Petter, och benen skälfde under honom. Men Gud hittar dig nog, så att du får ångra det här, om du så har svurit dig åt faen eller inte.

— Ångrar mig gör inte jag, men törhända du, svarade Johan Agust.

Med det beskedet skildes han och Anders Petter.

Anders Petter rodde käpprätt hem och lät ökan stå, som hon stod, utan att lyfta ur årorna. Krokig i ryggen och svag i knäna gick han rakt in i stugan. Där ställde han sig midt på golfvet, talade så för-virradt och gjorde sådana rörelser med hufvud och kropp, att gumman för sin död inte tordes stanna inne. Hon gick ut på backen och satte sig där och grät. Hon trodde, att gubben blifvit galen, och att det aldrig skulle bli väl.

Galen blef Anders Petter inte. Men det blef heller aldrig väl. Ty Johan Agust höll ord, och han ångrade sig aldrig. Han blef fetare och myndigare med hvart halfår, som gick, han bärgade sin gröda och drog not ur sjön. Hvart år for han till stan och lyfte sina räntor, och han hade så god råd, så han sände sina barn på folkhögskolan. Bertil och han hade affärer tillsammans, och devoro så goda vänner och så oskiljaktiga, att de af den anledningen blefvo till ett ordspråk i bygden.

Men en dag tog det slut med vänskapen, och det var, när Bertil kom till Johan Agust med inteckningen och begärde, att han skulle lösa in den med fjorton tusen kronor.

Johan Agust hade rent glömt hela denna affär och papperet och alltsammans. Allt hade gått honom så väl i handom, och nu stod huset i ljusan låga, och han hade glömt brandförsäkringen.

Johan Agust försökte låtsa, som om det hela var ett skämt. Men den gubben gick inte. Det såg han snart. Ty Bertil höll på sitt, och att papperet var riktigt. Johan Agust kunde aldrig fatta, att han glömt fordra papperet tillbaka, och nu ångrade han sig bittert.

Anders Petter, stackare, som satt utan både pengar och skog, fick ingen plats i den ångern. Johan Agust tänkte, som han plägade, på sig själf. Han blef eldröd i ansiktet, som om han skulle få slag, och på samma gång såg han vild ut, som om han sett rödt och varit farlig. Men Bertil såg lugnt på nämndeman och yttrade:

— Slåss inte Johan Agust. Du vinner ingenting med det. För jag är starkare.

— Jag stämmer dig för tinget, tjöt nämndeman. Papperet är falskt.— Det gör du inte, Johan Agust. För du har själf skrifvit det.

Då grep ångern Johan Agust så djupt, att han nästan grät.

Men Bertil strök sig om hakan och yttrade:

— Fiade det inte varit för den blinda hästen, du minns, hade jag nog aldrig funnit på detta.

Därmed gick Bertil, och Johan Agust kände, att han satt fast. Se, saken var den, att för två år sedan hade Anders Petter gått till länsman och klagat sin nöd. Då hade papperet kommit fram, och Johan Agust hade vidgått för länsman, att skuldförbindelsen till Bertil, inteckningshandlingen, och alltsammans var äkta och riktigt.

Så otroligt det låter, är detta dock den sannfärdiga historien om skogsköpet i hafsbandet, och om hur illa det går, när människan tjänar pengar. Johan Agust och Bertil hota hvarandra med process den dag, som i dag är, och Bertil har hvar vecka sin möda med att pressa af Johan Agust Anders Petters pengar. Anders Petter sitter på sitt

skalade hemman och hotar aldrig med process. Ty det hade länsman sagt åt honom.

— Hvad du gör människa, hade han sagt, så processa aldrig. Då kommer du bara ur askan och i helvetets eld.Därför afstod Anders Petter från sina hämnde-planer i så måtto. Men han anbefaller sedan åratal dagligen och stundligen sin vederdeloman till att komma i åtanke både hos Gud och den onde, och på sista tiden gläder han sig åt, att hans böner synas ha blifvit hörda. Ty Johan Agust har magrat på sista året och dragit in på staten. Några affärer gör han ej heller, hvarken med Bertil eller med andra. Och när han far till stan, är det inte för att sätta pengar på banken.SAMMELDetta är berättelsen om en man, som kom in i en ansedd släkt och fick ett godt gifte, men ändå aldrig kunde känna sig till freds, emedan han syntes omöjlig för det lugna lif, hvilket andra människor eftersträfva. Borta längtade han hem och hemma bort, och till sist blef han en af dem, åt hvilka människorna skratta som åt en dåre. Den mannens namn var Sammel, och ehuru han var döpt Samuel, blef han aldrig känd under något annat. Sammel var ung sjöman, och nu hade han kommit hem.

Sammel kom ensam på vägen, som ledde upp till Brunna by. Sammel var den förtappade sonen, som förtärt sin egendom i främmande land ibland skökor. Sammel hade ingen fader att gå till, och ingen hade han någonsin haft. Den, som gifvit honom lifvet, hade lupit ifrån hans moder, innan Sammel var född, och hans moder dog efter hansfödelse af grämelse och nöd. Sammel fick därför byn till fader, och när han var liten, skickade byn honom på socknen. Därför måste prästen själf gifva honom ett namn, och för att åtminstone namnet skulle vara hedersamt, fick han ett bibliskt. Men byn, som var hans fader, förkastade namnet och kallade honom Sammel, närde honom med mört, salt strömming, potatis och groft bröd samt glömde honom, så fort han kom på sjön. När Sammel växt upp, blef han allas dräng, och först under det sista året, då han vistades hemma, kom han i kortvarig tjänst hos en lots vid Gråskärs lotsstation och fick lära sig sjön. Där trifdes han bäst. Men friheten lockade honom, och en vårdag tog han hyra med en ångare, som gick på Medelhafvet, och försvann både från Brunna och Gråskär. Så fort Sammel rest, var han också glömd, och när han nu kom hem, var det fjorton långa år, som han varit borta. Mycket hade Sammel under denna tid varit med om, ännu mera hade han sett, och medan han nu trampade den välkända byvägen och såg flaggorna slå för midsommarblåsten, tyckte han, att byn, som var hans fader, borde slakta den gödda kalfven, därför att den förlorade sonen kom hem.

Sammel kom i sjömanströja med ett rödt ankare insydt framtill, och inne på bröstet var han tatueradmed ett hjärta, ur hvilket flammade eld. Det hjärtat hade han visat för en flicka i Singapore, för en annan i Port Natal, för en tredje i Hull och för en fjärde i Barcelona. Åt allesammans hade han sagt, att han bränt in hjärtat af kärlek till dem, och då hade de skänkt honom älskog tillbaka och gjort honom lycklig, så länge fartyget låg i hamn. Då gjorde sig Sammel glada dagar och lefde som i himmelriket, men när fartyget lättat ankar, och det åter bar af till hafs, då var Sammel nöjd, att alltsammans var förbi. Då tog sjön honom åter i sitt våld, och när han stod vid rodret, såg han undersam mot den främmande stjärnhimmeln, hvil-ken hvälfde sig kring en ocean utan gräns.

På dess rygg hade Sammel burits jorden omkring i många riktningar. Han hade krossat Atlanten i blidt väder och i storm, han hade seglat med många nationers fartyg, och han redde sig med mera än ett språk. I godväder hade han varit med, när passadvindarna förde fartyget fram på en enda bog, utan att någon behöfde så mycket som lossa en tågända under dagar. I stormväder hade han kämpat för lifvet både under Goda Hoppsudden och Cap Horn. En gång hade han flutit i land på två hopsurrade bräder vid en främmande kust, och aldrig hade han då tagit sig fram, om han icke haft några engelska gulingar i skinnpungen,hvilken han bar fästad med en snodd omkring halsen.

Aldrig hade Sammel under alla dessa år längtat hem eller tänkt på att återvända. Men då hände sig en junimorgon, att han kom med en engelsk ångare, som gick med kol på Stockholm, och när Sammel då nalkades skärgården, stod han till rors och såg dimman lätta öfver Landsorts fyr, hvilken omsvärmad af trutar och måsar reste sig öfver den kala klippan. Då kom det något fuktigt i hans ögon. Han såg skogen stå våt i morgonbranden af solen, som gick upp, han såg måsarna kretsa kring fartyget och ejdern sträcka tungt öfver det gröngula vattnet. Han såg de späda björkarna och de låga tallarna, mötte enmastade skutor med gråa segel och läste svenska flicknamn på de klumpiga skrofvens bakstammar.

Då greps Sammel af den hemkänsla, hvilken han så länge hade glömt, och när han steg i land i Stockholm, tänkte han hvarken på krogen eller på flickorna, för hvilka han ämnat visa det tatuerade hjärtat, hvarur flammade eld. Han gick med under lossningen, men hela tiden var han som bärgtagen i sina egna tankar, och när han märkte sig icke kunna stå emot allt detta, som jäste och stred inom honom, då gick han en dag till skepparenoch bad om sin hyra och sin sjömansbok och att få stanna i land.

Ty Sammel kunde inte hjälpa, att han längtade efter byn, som varit hans fader, och där ingen kom ihåg honom längre. Han längtade efter de röda byggnaderna med lönnar och björkar omkring. Han längtade efter de trånga sunden, där gäddan stod på lur bakom stenarna på bottnen. Han längtade efter sädesfälten och de blomrika ängsbackarna. Ja, han längtade till och med efter människorna och tyckte, att de varit snälla emot honom, därför att de gifvit honom mat och dragit honom fram. Så oemotståndlig var denna hans längtan, att Sammel for ut till hemtrakten på själfva midsommaraftonen och fick stå och trängas i förn på en solstekt ångbåt många timmar, innan han ändt-ligen kom i land.

När han så steg utför landgången ned på bryggan, då visste han, att i de fina kläder, han bar, och det nya hakskägget, som han lagt sig till med, skulle ingen känna igen honom. Trygg och utan att hälsa gick han fram genom mängden af människor, som stod vid bryggan, log för sig själf och undrade, hvad de alla skulle tänka, om de visste, hvem den ståtlige sjömannen var.

Sammel kände igen dem på bryggan allihop, både lotsarna och deras hustrur, som kommit öfverfrån Gråskär, både nämndeman Johan Eriksson och bonden Karl Andersson och fiskarn Anders Sjögren. Österman från Norrhofva gick där också och stapplade på skrala ben, och hustrurna hade de med sig. Litet gamla hade de blifvit alla, men Sammel kände igen dem ändå, fast åren nog hade bitit på somliga. De kände inte honom, och Sammel gjorde sig rak i ryggen och gick förbi. Högre upp på backen stod ungdomen i tät flock. Det var flickor i midten och pojkar, som stodo omkring. Flickorna kröpo in under hufvuddukarna, och deras ögon och munnar lyste skrattsjuka fram som blommor ur blad. Pojkarna betraktade dem och någon sade något. Men ingen vågade röra dem.

Där var det svårast att gå förbi. Flickorna på hans tid hade väl blifvit gifta, tänkte Sammel, ty dem såg han inte till. Af pojkarna fanns det dock ett par, som han mindes och kände igen. Men hur det var, gick Sammel förbi också dem. Nu när han stod här, där han kände hvar buske och hvar sten, men ingen kände honom, blef han med ens som lam och kom sig inte för med något. För att få vara ensam tog Sammel vägen längs utmed åkern och böjde af inåt skogen. Men fast han sökte ensamheten med flit, tänkte han ändå: »Den som hade haft någon att gå till!» Allt längre in i skogen gick han, byggnader och människorsåg han inte längre till. Genom granarna skimrade midsommarsolens strålar så vänligt och mildt, och Sammel blef stående midt i skogen och såg på solskenet, som föll öfver mossan och skogs-blommorna. Då gol göken. Tio slag gol den, och den gol i norr.

Länge gick Sammel omkring, och hans tankar fladdrade som lätta segel i blåst. Han kom på en omväg ut ur skogen, och åter låg byn med björklöf för dörrarna och flaggor öfver hustaken framför hans ögon. Tyst och stilla stodo de gröna träden omkring de gamla byggnaderna. Inte en fläkt rörde sig i solnedgången, orörliga stodo de mörka stränderna med sina granar och klippor upp och ned i det klara vattnet af fjärden, som låg spegelblänk mellan stränderna, där vassen ännu icke skjutit upp.

Där satte sig Sammel ned och såg ut öfver fjärden. Nu var han viss om, att för honom och hans hemkomst skulle ingen gödd kalf slaktas. Bäst var det, om han kunde komma bort igen, medan leken var god. Klart mindes han nu, hur allting varit, och nu hade han i sina tankar ingenting att tacka för längre. Svultit hade han hemma alltid, och ensam hade han gått. Men kufva honom kunde ingen. Så fort han blef så stor, att han kunde sköta en båt i sjö, smög han sig bort, när ingensåg det. Ut i hafsbandet seglade han med fiskdon och en gammal eldsprutare, som han köpt för en och femti på auktion en gång, när han hade pengar. Fåglarnas bon skattade han, och fisken stekte han mellan stenarna. Det smakade det, och ensam var han alltid. Gud, hvad han fick smörj sedan, när någon hittade honom. Hvar och en kunde piska honom då. Ty hela byn var hans fader, och någon annan hade han inte. »Men min själ, om de kufvade mig ändå,» tänkte Sammel. »Ingen kunde kufva mig. Därför kom jag också

ut, och ut ska jag igen, bara jag kommer hän och slipper tänka på detta.»

Aldrig hade Sammel trott, det kunde kännas så bistert, för att han kom hem. Då skar genom kvällens tystnad ett ljud, som kom sjömannen att spritta till. Sammel vände sig om och lyssnade. Det klang, och det sjöng. Öfver den tysta nejden, där alla flaggorna hängde ned, för att vinden lagt sig till ro, bars ljudet af en fiol, som spelade till dans. Sammel reste sig upp, tvekande såg han långt borta den gamla logen, utanför hvilken folket stod i grupper och ännu inte hade gått in. »Där stod jag också förr,» tänkte Sammel, »och in kom jag aldrig.» Men tonerna lockade honom, och öfver fiolen, som gnisslade och sjöng, hörde han ljudet af de dansandes fötter, som släpade mot loggolfveti långsam vals. »Nu är jag inte trasig längre,» tänkte Sammel. »Nu kan jag gå in jag som en annan.» Men när han kom fram till logens breda öppning, där dörrarna stodo på vid gafvel och såg gestalterna därinne röra sig i ring, taktfast och bullrande, då kunde Sammel icke förmå sig att gå längre, utan stannade vid dörren hos gubbarna, bland hvilka buteljen gick rundt.

Där stod Sammel nu i sina fina sjömanskläder och med pengar på fickan, och han, som varit ute i främmande land och sett flickor i alla kulörer dansa, så att blodet sjöng, han kom sig inte för att gå in och ta sig en sväng med en svensk bond-jänta, där han själf hörde hemma. Sturig stod han där bara, och ville inte dansa. Bara se på alltsammans ännu en gång. Så kunde han gå sin väg som han kommit, och någon råd blef det väl alltid att finna en ångbåt, som förde honom tillbaka till staden.

Därinne gick dansen i midsommarnatten. Fiolen hade fått förstärkning och en ny hade kommit till. Längst in i logens mörkaste vrå sutto två spelmän och gnedo strängarna, så att svetten rann. Deras händer rörde sig fram och åter, och stråkarna gingo med korta slag, gnidande valser, polka eller scottish. Utan att veta, hur det gått till, befann sig Sammel plötsligt midt inne i logen. Där fick han en knuffi veka lifvet af ett dansande par, så att han tumlade ner på en bänk, och när han såg upp, var dansen i full gång omkring honom. Loggolfvet dånade af män och kvinnor, som trampade rundt. Flickorna hade kastat armarna om gossarnas hals, stadigt och kärvänligt höllo de fast, och pojkarna svängde dem rundt, hvarf på hvarf, utan att tröttna. I hvirfveln syntes den rolige mannen, som dansade ensam. Och rundt om paren trängde sig skymningen och skar af mot sommarnattsljuset ute på backen. Alla dessa dansande, kärlekslystna, varma, älskande par tecknade sig mot den ljusa, klara luften från den kyliga juninatten, sommarens högtidsnatt. Sammel hade sett andra danser, men han mindes dem inte längre. Här låg skoj och munterhet i luften ändå. Här var midsommardans, och här var han hemma. Här skulle dansen gå, och här sken solen ute natten rundt. Tysta svängde ännu paren omkring. Man hörde inte annat än fotternas tramp och fiolens toner. Flickorna skrattade icke högt, männen stojade icke. De svängde om som skuggor. Men som Sammel satt och såg på allt detta, fick han eld i blodet. Genom logöppningen kunde han skönja, hur det brann eldrödt bakom skogen, där solen gått ner. Genom tystnaden förnam han flickornas tunga andedräkt och såg pojkarnas ögon blifva djärfva. »Hvar-för kan inte jag vara med, jag som en annan?»tänkte han. Och framför honom blefvo paren otydliga, trasslades in i hvarandra, så att dansen blef som en enda härfva, hvilken stannade af för att redas upp och ändtligen gick vidare, yrare än förut.

Då fick Sammel plötsligt syn på en flicka, som han inte sett förr, och hennes ansiktsuttryck var sådant, att Sammel utan att tänka på, hvad han gjorde, sköt mössan bak i nacken och skrattade högt. Flickan var ute i dansen. Barhufvad var hon och blond. Och man behöfde ej granska henne noga för att se, att hennes röda mun log, och att ögonen lyste under dansen. Med båda händerna kramade hon sig fast om halsen på en bredaxlad ung man med blå klädesrock och mössa med skärm. Oförtruten svängde han flickan med de leende ögonen rundt. När fiolerna tystnade, släppte han henne och försvann genom logens öppna port. Flickan såg snabbt efter honom och satte sig.

»Du var dum,» tänkte Sammel och log ännu högre för sig själf. »Just nu skulle du inte ha gått.» Han flyttade sig på den tomma bänken, så att han kom flickan närmare. Och han var så spelande glad, som hade han dansat med den flickan natt efter natt och aldrig tänkt på annat. Åter ljöd musiken, åter gledo paren ut på golfvet. Sommarnatten och tonerna närmade dem till hvarandra, slöto dem samman famn mot famn och tvang demin under sin tysta trollmakt. Som tunga skuggor rörde de sig i logens skymning mot ljuset från den klara

sommarhimmelen, där solen snart skulle gå upp.

Nu var Sammel fången under trollmakten, och han satt flickan så nära, att han behöfde ej säga ett ord. Han sträckte blott ut sin hand och grep om den mjukaste midja, han rört vid i hela sitt lif. Barhufvad var flickan och blond, och ut dansade de. Sammel var full af lif och mod, och han visste, att flickan sett honom, innan han närmat sig henne. Något rörde sig nu inom Sammel, som skulle döfvas, något, han skulle dansa ifrån. Det hade följt honom hela dagen, sedan han satte sin fot på ångbåtens däck. Det hade gått vid hans sida i skogen, ryckt och slitit i hans hjärtrötter, när han stod och såg på byn, som var hans far och inte ville kännas vid honom. Nu ville han finna bot, nu skulle han finna den. Hallåh! Ur vägen där! Här dansar Sammel, som har farit i främmande land och har pengar på fickan, Sammel, som har ett hjärta af eld ute på sitt bröst, en flicka i hvar hamn och ett vildhjärta inne i bröstet. Här dansar Sammel, som inte är ensam längre.

Hvar fick han det ordet ifrån? Hur kom det för honom? En dans dansade Sammel, och han dansade två. När fiolerna tystnade, satt han medden varma flickans hand i sin och såg, att hon var finhylt och blond, och att hennes blåa ögon blefvo allt mörkare. Till sist behöfde han icke längre släppa sitt tag kring hennes lif, och när det blef trångt på bänken, drog han henne sakta ned i sitt knä, och hon blef sittande, som andra gjorde.

Högre och högre steg glädjen i midsommarnatten. Det var icke tyst längre, inne i den dunkla logen, där paren svängde omkring, röda och upphettade. Höga rop afbröto tystnaden, och skratten stego mot bjälktaket, kastades tillbaka därifrån och rullade som ekon ut öfver nejden. Uppe på bänken stod spelman, röd af ifver gned han fiolen, stampade takten och sjöng med full hals. Paren kunde ej längre stanna inne. De gingo ut i luften, där skogsranden purprades af morgonsolen, som kom, försvunno bakom byggnaderna eller smögo in i hagen, och vände tillbaka igen med armarna om hvarandras lif för att flämtande ånyo kasta sig in i dansen.

Sammel kände inte längre, att någonting omkring honom tryckte eller pressade. Världen var inte så trång hemma. Den var vid, glansfull, stor och oändlig. Tyst var där icke heller. Nu teg allt, som skulle döfvas inom honom. Den gödda kalfve.n var både slaktad och uppäten. Mid-13.sommardansen var Sammels egen fest. Sammel, som icke var någon förlorad son, utan en återfunnen. Han kände sig glad, stark, talför och spänstig. Han blef till mods, som människan gör, när allt fogar sig efter hennes vilja, och lifvet blir så klart, så enkelt, som funnos mörka snår och irrgångar icke till. I sådan sinnesstämning kom Sammel ut ur logen. Omkring honom var luften klar och frisk. Och flickan följde honom. Hon gick med hufvudet mot hans axel och lät honom kyssa sig på mjuka läppar, så ofta han ville. Skogen slöt sig omkring dem, och inom båda lekte och sjöng all naturens segerjubel.

Men när solen redan lyste öfver den nya dagen, då låg Sammel framstupa med ansiktet mot marken och grät, så att hela hans starka kropp skalf. Flickan satt skrämd i soluppgången och visste icke, hur hon skulle trösta den förtviflade mannen, ej heller hvarför han grät.På så sätt gick det till, att Sammel som farit jorden rundt och Iefvat som storkarl i främmande hamnar, kom att bli bofast i eget land, hvilket han aldrig var under den tid han gick ur hand i hand som allas dräng, lefde på allas mat och fick lof att lyda alla.

Så skulle det emellertid nog aldrig ha blifvit, om den flicka, Sammel dansat med på midsommarnatten, varit vid sina sinnens fulla bruk, när han mötte henne. Så var emellertid icke fallet. Ty just när Sammel kastade sina ögon på henne och makade sig fram till hennes sida, satt hon tyst och grubblade öfver, hvarför en ung dräng, hvil-ken hon jämt mött och följt i hagarna, endast dansade med henne en gång, för att det skulle så vara, och sedan svängde sig på loggolfvet med andra flickor. Det var harmen och ögonblickets upphetsning, som kastade henne i armarna på den främ-mande sjömannen. Och när Sammel sedan, lycklig och kär, tog bostad i byn och svor på, att Hilma kunde han aldrig glömma, då möttes de unga tidt och ofta, och deras kärlek var snart känd af alla både i byn och längre bort. Österman i Norrhofva svor som en ryss, när han fick höra, hur det var fatt. Han var nog en tät bonde, som satt på eget hemman, men han hade sju barn att försörja, och han kunde aldrig riktigt begripa, hvad han skulle göra med den här sjömannen, hvilken tog emot både ovett och hånsord, som om det gällt någon annan, och såg ut, som om han inte aktade hvar-ken godt släktskap eller penningar för någonting, utan varit gladast, ifall han fått vända ryggen åt alltsammans och lös och ledig komma på sjön igen.

Själf kunde Sammel aldrig begripa, hvad som skedde med honom under denna tid. Allting vecklade in sig för

honom, och aldrig kunde han reda ut, hur det var. Han fick svärfar och svärmor, svågrar och svägerskor, och allesammans hade de något att lära honom, om hvad som var en människas plikter. Nog visste Sammel, att sådant fanns i världen. Men aldrig hade han satt sig in i, att allt dylikt skulle kunna gälla honom. I alla händelser tyckte han, att om sådant skulle komma, så hade det inte behöft komma så snart.

Men Sammel kunde inte reda sig med det,som nu hände honom. Han var alldeles som en fisk, hvilken kommit in i en stor ryssja. Ännu var han i vattnet, och därför brydde han sig inte om att föra väsen och slå vildt omkring sig. Han bara vände och vände, sam långsamt hit och dit och trodde, att till sist skulle han alltid hitta ett hål, där han kunde slinka igenom. Men hvar han kom, stötte han bara emot mjukt garn och böjligt trävirke. Det töjde sig och gaf efter, men det höll. Och Sammel gick som i sömnen och väntade på, hur länge det här nya skulle räcka. Ty det var med honom som med fisken. Blef han en gång dragen upp på det torra, då blef det bara sprittningar och sprattlingar, kippande efter andan och till sist döden. Det var bara det, som skilde, att en människa, som kommer ur sitt element, är mera seglifvad än en fisk och dör därför långsammare.

Sammels element var nu det att få gå, hvart han ville, när det föll honom in. Hittills hade han så tämligen fått det i lifvet, och hvad han annars måste umbära, det fann han sig i. Svälta kunde han, frysa också, och rästen struntade han i, bara han fick rå sig själf. Nu satt han emellertid fast i ryssjan, och ju längre han satt där, desto trängre tyckte han, att utrymmet blef. När Östermans hade vant sig vid Sammel, tyckte de för sindel inte illa om honom, och därför behandlade de honom väl. Fästmön var rent förgapad i honom och ångrade sig inte alls. Hvarför Sammel till sist gick omkring som i bara solsken. Han hade endast en sak att invända, och det var, att någonting alltid kändes, som om det stramade.

Österman var en klok karl, och han var van att komma längre på sina skrala ben än andra på sina friska. Han såg snart, att till bonde kunde Sammel inte förvandlas, och därför började han ro fram och åter mellan Norrhofva och Gråskär, där lotsstationen låg, helst han hade hört, att Sammel försökt sig där förr och ansågs ha sinne för undervattensgrynnorna. Resultatet af dessa underhandlingar blef, att Sammel, som kände hvarenda sten i sjön på tio mils omkrets, skulle få läsa till lots och komma in i lotsverket. Det gick nog många och väntade på platser. Men lotsålderman hade sina försänkningar i självfva Stockholm och Österman, som var storbonde, hade också sina. Folk påstod, att Österman alltid fick, hvad han ville, därför att han haft vett att låna ut pengar på rätta håll, och att ålderman icke var fri från dylika förbindelser till storbonden.

Så mycket var emellertid säkert, att det inte blef godt för Sammel att slippa loss. Och loss kom han inte heller.Långt tänjdes inte tiden ut, innan det blef lysning och lysningskalas, bröllop och traktering, som räckte i tre dagar. Sammel sjöng engelska visor, berättade sjömanshistorier, dansade negerdanser och engelsk reel hvar natt. Han var vän med alla, och alla tyckte, att det var ett Guds under, att den fattige sockenpojken kommit så väl ut. Hvad alla andra tycka, smittar gärna oss människor, och därför gick Sammel i dessa sina tre hedersdagar omkring och njöt af lifvet, och af att alla berömde den flicka, han fått. Och det förtjänade Östermans Hilma. Ty vacker var hon att se på och arbeta kunde hon både hemma i köket, ute i åkern eller på sjön.

Men på tredje dagen bröt ovädret lös inom Sammel. Så länge han seglat omkring, hade han aldrig plägat dricka, och ingen hade någonsin sett honom berusad. Men den kvällen slog han sig galen och söp sig full. Och det väckte mycken undran, att sådant skulle hända Sammel just då, innan han ens fått brudgumsrocken af sig.

När han då var riktigt drucken, ställde han sig midt på golfvet och sade långsamt och högtidligt:

— Hör du, Österman, nu tror du allt, att du har mig. Du tror, att jag tänker stanna i land, så länge det passar dig. Men ser du, den gubben går inte. För då känner du inte en svensk sjöman.Bruden försökte lägga sig emellan och föra bort honom. Men Sammel stötte undan henne, satte sig på bordet midt ibland buteljer och glas, tog en butelj i hand och drack ur halsen.

— Jag har sett flickor förr, yttrade Sammel, svarta, hvita, gula och blå. Jäklar ta mig, har jag inte varit i ett land, där flickorna är blå. Och jag är vän med dem allesammans rundt omkring oceanens böljor på främmande strand.

Detta tyckte gästerna blef en smula för groft, och en af brudens bröder gick fram för att ta buteljen från Sammel

och få honom ut. Men då steg honom vreden åt hufvudet, och han slogs som en rasande, till dess att han blef öfvermannad och förd i säng.

Den natten var det bruden, som grät, och det var ingen, som kunde trösta henne. Ty hon hade blifvit skrämd för sin främmande man, och den skrämseln gick sent öfver.

Emellertid var Sammel nu gift och hans äktenskap börjadt.Olyckan var nog den, att Sammel inte gick till sjöss som förut och kom hem en månad hvart-annat år. Då hade hustrun aldrig behöft plåga lifvet ur honom och inte han ur henne. Då hade Sammel varit karl, så länge han lefde, och allt hvad som sedan skedde, hade varit ogjordt.

Därför hade makarna det också bäst under de år som gingo, innan Sammel ordentligt kom in i Iotsverket och fick piats. Då bodde hustrun med barnet kvar hos sina föräldrar, och Sammel gick till och ifrån. Ofta var han öfver på lotsstation, och en hel vinter var han inne i Stockholm och läste. Den tiden hade Hilma det riktigt lugnt, och när Sammel hälsade på, stannade han aldrig länge. Litet konstig till lynnet var han alltid, och när han såg långväga fartyg gå förbi, blef han mörk och gick för sig själf. Men annars sade han sällan ett ondt ord åt någon, och bärsärkalynnet kom icke öfver honom en enda gång.När Sammel kom i kronans rock, kände han sig underlig till mods. I början var det ju rart med galonerna, de blanka knapparna och uniformsmössan, som alla tittade på. Men Sammel kunde aldrig känna sig riktigt ledig i de kläderna, och ibland märkte äfven omgifningen, att Sammel gick och grubblade öfver sig själf. Nu var han dragen upp på land, tyckte Sammel. Där låg han och sprattlade som en fisk i solskenet. Aldrig skulle han komma loss, aldrig i hela lifvet. Och lifvet är en lång historia och tung för många.

Det såg också ut, som om allting på en gång sammansvurit sig mot Sammel för att riktigt binda honom. Sjömanspojken satt djupt i hans själ, och aldrig kunde Sammel helt glömma hafvet. Han teg med det, förstås. Ty han tyckte, det var dumt. Men han kunde aldrig begripa, att han som en gång stått vid rodret i blåskjorta och hvita hamp-byxor, där tropikernas sol glödde, och passadvinden gaf god gång, nu måste gå här och bygga på egen stuga, där han skulle sitta stilla till döddagar med en kvinna och hennes barn. Allting, som fanns omkring honom, blef sken och dikt och lögn. Det kunde aldrig räcka. En gång måste det ta slut, så att han kom loss.

Sammel stod själf vid styret på storbåten, hvil-ken förde hans bohag öfver från Norrhofva ochtill klippön, där hans nya stuga låg. Men han fattade icke riktigt, att någonting af allt det, som skedde med honom var verklighet. Bohaget blef inburet, sängen kom på sin plats, byrån på sin, bord och stolar ställdes in i rummen. På spisen tändes eld, och kaffepannan kokade. Alltsammans såg Sammel. Men han inbillade sig, att han själf på något sätt stod utanför den historien och inte hörde dit. Hilma och han gingo till sängs, ljuset släcktes, och det blef mörkt i rummet. Sammel låg och hörde på, hur hustruns andedräkt blef jämn och lugn, sedan hon somnat. Han hörde, hur blåsten hven därute kring knutarna. Det var bestämdt höst. Sammel visste det icke. Alltsammans var honom så obegripligt, att han oupphörligt vaknade upp ur sömnen, undrande, om ingen skulle purra honom för att gå på till vakten eller stå till rors. Han vaknade upp, när det blef morgon, i det han hörde barnet skrika. Och han förvånade sig öfver, att det förekom honom själf, som om han drömde vaken.

Stugan var rödmålad och låg vid en vik. Ofvan-för densamma reste sig en klippa, och vid stranden växte alar. Den låg utsatt för nordanvinden, därför att Sammel velat så ha det.' Och han ville så, emedan han därigenom kom att bo borta från de andra lotsarna, som alla hade sina byggnader påsödersidan. När han första gången skulle gå hem, undrade Sammel, om allt ännu stod kvar så, som han trodde, att han lämnat det, och medan han följde stigen framåt, gick han och diktade olyckor om de sina och sig själf.

Olyckan kom också, fast icke så som Sammel hade diktat den. Den kom hvarken i form af skeppsbrott eller förlisning, dödsfall eller brand. Men gamle Österman hade lagt sig ut med för mycket, så att hans pengar oväntadt togo slut. Gården var intecknad öfver skorstenarna och skogen uthuggen. Gamle Österman fick sitta på undantag till sin död, och barnen, till hvilka intet mera fanns kvar, skingrades åt alla håll.

Hustrun var den, som först fick veta olyckan, och emedan hon hade sådan skräck för mannen, grufvade hon sig för, att hon var den, som måste berätta honom det. Därför kom hon i gråt, när hon den dagen hörde Sammel taga i

låset.

Sammel hade på hemvägen gått och diktat om, att hustrun lämnat deras gosse ensam, och att barnet gått ned i båten och fallit i sjön. När han nu såg hustrun gråta, blef han fullt och fast öfver-tygad om, att hvad han gått och tänkt på, verkligen inträffat. Men olyckan skrämde honom ej, och som han stod där, blef han rädd för sig själf, emedanhan märkte, att olyckans verklighet gaf honom sådant lugn; och därför stannade han i dörren.

— Hvad gråter du för? sade han till hustrun. Och när hustrun först ingenting ville svara,

var Sammel så inne i sin egen tankegång, att han kände sig viss om svaret på förhand, hvarför han i skarp ton frågade:

— Hvar har du gjort af Adolf?

Hustrun såg häpen upp på mannen. Här var visst fråga om Adolf. Hilma var bonddotter, och för henne gällde gods och pengar mycket.

— Adolf, sade hon. Han står ju här.

— Jaså, svarade Sammel förlägen, steg in och stängde dörren. Jag såg honom inte.

Då berättade Hilma, hvad som händt, och hon kunde inte hämta sig från sin förvåning, när hon såg mannen lugnt sätta sig ned och utan att synas höra henne endast stirra framför sig, som om han grubblat på en svår gåta.

— Då är jag fast här då? kom det till sist.

— Gud, Sammel, det var du väl förut? Mannen såg upp och förstod icke, hvad han

själf sagt.

— Det har sin riktighet, sade han och skrattade. För sin död vågade han icke låta hustrun ana,

hvad han tänkte. Men han märkte, att han varit nära att röja sig. Därför gjorde han sig ett ärendeut med att gå och ösa båten, som blifvit half med vatten efter nattens regn. Vinden, klipporna och hafvet förtrodde han, hvad han förteg i sitt hem.

— Nu kan jag aldrig gå ifrån dem, sade han högt, och komma bort, nu när gubbens pengar är slut, och hon därinne bara har mig att lita sig till.

Sammel öste båten läns, så häftigt att han blef svettig. Därefter gick han in, som om ingenting händt och satte sig till middagsbordet. Hela tiden undrade hustrun öfver, att han inte tog vid sig mera för pengarna, som gått, men glad var hon, att han ingenting sade.

Så började isen lägga sig, och alla båtar, som förut stått i sjön, drogos upp på land. Nordanvinden kom med snö, isen lade väg mellan öarna, och fyrarna slocknade mellan skären.

Då gick Sammel en dag den stig, hvilken ledde upp till lotsarnas utkik. Vädret var sådant, att han måste trefva sig fram i snön för att finna stållinan, hvilken han behöfde för att hålla sig rak mot blåsten, som hven fram ifrån norr. Sammel gick ibland sina egna vägar, och vid sådana tillfällen var han föga nöjd, om någon störde honom. Men som han nu gick, kände han, att stållinan ryckte bakom honom, och vid det han vände sig om, varseblef han ännu en skepnad, hvilken tycktes söka sig framsamma väg som han själf. Sammel blef misslynt öfver detta, men han gick ändock vidare, utan att se sig om, och han visste, att skepnaden följde honom.

Sammel var icke god på världen i denna stund. Ty han hade gärna sett, att han fått vara ensam. Nu när det var vinter, brukade ingen finnas uppe i den hvita stugan, från hvilkens fönster man kunde se långt ut till hafs. Där kunde han då göra varmt åt sig, utan att det kostade något. Veden var ju kronans. Sedan kunde han sitta där med sina tankar och se ut i snöyran, glömma, att han hörde hemma hos någon på denna jord, glömma allt, som var, och icke höra annat än vinden, som hven, och elden, som prasslade.

Nu kom en annan in genom dörren, just som han var sysselsatt med att lägga in ved. Sammel höll på med sitt och

vände sig icke om. Men inom honom kokade det.

— God dag på dig, Sammel, hälsade den inträdande.

— God dag, sade Sammel buttert. På rösten kunde han höra, att den, som kom, var en af kamraterna.

Om en stund började elden att flamma upp. Tigande sutto de båda männen och stirrade på lågorna.— Jaså, du har också hittat hit, började den andre.

— Ja, svarade Sammel enstafvigt.

— Jaja, fortfor kamraten, man går hit ibland, när det är tråkigt hemma, och man ingenstans har att gå.

— Har Norman tråkigt hemma då? tyckte Sammel och knep ihop ögonen.

— Har du aldrig det? genmälde den tillfrågade.

Sammel fann det ej mödan lönt att svara på

detta. I stället hvisslade han en stump och såg stint ut i blåsten.

— Du har annars råkat bra ut, du, fortfor Norman. Kom från sjön och hade ingenting annat än kistan med kläderna och hyran på fickan. Fick hustru och hus och fast plats med detsamma. Det är somliga, som det går ihop för.

Sammel hörde på allt detta, och han förstod, att den andre satt och afundades honom. Han begrep bara inte hvarför. Därför svarade han inte heller, fortfor bara att stirra ut i blåsten.

— Jag har inte fått mitt eget klart än, fortsatte Norman sin egen tankegång. Och jag har gått här nu i snart tio år.

Det sköt liksom något hvasst ut ur Sammels ögon och träffade den andres ansikte.

— Har du seglat, du? sade han kort.— Jag? genmälde den andre. Jag har gått från Liverpool och till Rio, från Rio till Wellington, från Wellington och till Hamburg. Gud ske lof, jag kom hem igen.

Sammel hade hört sjömän säga så förr, och det gladde honom alltid. Han växte då alltid till en sju helsikes karl i sina egna ögon, därför att han ännu åtminstone kunde längta ut. »Du är en käring,» tänkte han, »en äkta Herrans käring.» Han kunde ha rest sig upp och spottat den andre i ansiktet. Men att svara något direkt föraktade han, satt bara och skrattade invärtes af elakt nöje.

— Det är besvärligt på sjön ibland, sade han och såg ut igen.

— Det var ett helvete, högg Norman i, utan att förstå, att den andres ton lät försmädlig. Styft arbete, klen mat och ondt om sömn. Nej, du ställde det bra för dig. Det gjorde du.

Sammel tänkte, att han hade egentligen inte ställt för sig alls. Det var nog andra, som hade åtagit sig den saken. Men han var van att behålla sina tankar inom sig, därför att de i allmänhet ej dugde att meddelas åt andra. Därför svarade han blott med ett slags mummel, hvilket lät som ett morrande.

— Och jag säger det, tog Norman i igen, attdu gjorde rätt, som tog flickan och inte brydde dig om, hvad folk pratade.

Sammel ryckte till och såg på den talande. Hvad var det, han syftade på? Hvad menade han? Långt borta föreföll det Sammel, som om något mörkt drog upp och ville skymma hans ögon. Han trodde, att han inte hört rätt.

— Jaså, folk pratade, sade han för att säga något.

Instinktlikt förstod Sammel, att här var något, han inte visste, men som han för alla människor måste låtsa sig veta. Annars gick det aldrig väl, hvarken för honom själf eller andra. Med vidöppen mun satt han och stirrade på mannen framför sig, och han tyckte sig se blixtar för ögonen.

Men Norman var så inne i sitt, att han ingenting uppfattade omkring sig. Ty Norman var en pratmakare, och när hans mun kom i gång, gick den på af sig själf. Därför fortfor han lugnt och säfligt, som om han talat om den

självklaraste sak i världen:

— Om de pratade? Det var väl naturligt. I två år hade hon gått och varit liksom käresta med en dräng därhemmave. Och som du kommer, så tar hon dig. Var det likt det, att folk inte skulle prata? Skulle du ha vrakat flickan för det? Dåhade du väl varit galen. Kjortelvägen får man, hvad man behöfver, både billigt och fort.

Sammel tänkte för sig själf, att han köpt dyrt och fått ingenting för pengarna. Det var, hvad han hade gjort. »Det var något nytt för mig det där för resten,» tänkte han vidare. Det var, som om han på något vis, suttit fast. Som en tät dimma steg rundt omkring honom någonting mörkt, klibbigt och vått, klamrade sig fast och ville kväfva honom. Hade han fått resa sig upp och skrika ut, hvad han kände, skulle han ha varit räddad. Nu kunde han inte det. I stället var han tvungen att sitta stilla och hålla med.

Det gjorde han också. Han såg upp mot Norman, och hans ansiktsuttryck var alldeles tomt. Det var, som om hans själ varit borta.

— Det kom så naturligt alltihop, sade han.

Men sedan Sammel yttrat detta, tyckte han, att han gjort nog. Och Norman var icke i stånd att få ett ord mer ur honom. Det blef tråkigt att sitta däruppe i sällskap med en, som bara teg och envist stirrade ut i blåsten. Därför gick Norman om en stund, och Sammel såg hans breda rygg försvinna, där stållinan svängde kring klippan.

Då reste han sig och sparkade upp dörren på vid gafvel, så att isvinden fick blåsa in. Där stod han i kölden och brann som i feber. I hans minnesteg fram en besynnerlig syn. Han såg sig själf sitta på en liten krog med hvita väggar och utsikt åt Medelhafvet. Utanför var det alldeles mörkt, men dörrarna stodo öppna, så att den ljumma luften spelade in. Sammel tyckte sig ännu kunna se, hur ljuset från oljelampan i taket föll mot vinrankorna, som hängde ned öfver dörren. Själf satt han vid ett stort bord. En liten svart spanjor eller fransman, eller hvad han var, satt bredvid honom och stack i hans blottade bröst ett hjärta, ur hvilket brann eld. Bredvid sutto två mörkögda, skrattande flickor, och den ena af dem spelade på mandolinen och sjöng därtill.

Sammel ref upp skjortan och stod länge och betraktade den blåaktiga teckningen, hvilken bleknat med åren. En sällsam tanke med något af vidskepelse öfver sig steg upp inom honom.

— Jag är märkt, sade han högt och log, märkt för det fria lifvet. Dit skall jag igen, om så alla djäflar hålla ihop för att hindra mig.

Därmed gick Sammel ut i blåsten och stängde dörren efter sig. Han tänkte på midsommarnatten, när dansen gick, hur han låtit sig fångas, och hur han längtat hem. Han tänkte på Östermans pengar, som gått, och på dennes barn, som blifvit strödda ut i världen, ingen skulle snart veta hvart. Han tänkte på hustrun, som gick hemma och ställde, och påfästmannen, som gick och sörjde henne kanske. Sörjde en flicka! Till sist tänkte Sammel på pojken, sin egen pojke, för hvilken han aldrig kunde känna, som han skulle och borde, och han knöt händerna af förbittring. Gick fram i blåsten som en sömn-gångare och bara knöt händerna, som om han mistat sitt förstånd.

Hela tiden visste Sammel, att giftermålet och Östermans pengar, hustrun och fästmannen, ja, till och med barnet, det var alltsammans ingenting. Det var inte det, som ref och slet i honom nu. Det var något helt annat, något oförklarligt, som han icke kunde ge namn. Men detta något måste ha luft, komma till utbrott. Sammel tyckte, han såg sig själf springa nedför bärget, som reste sig öfver viken, där hans stuga låg. Ja visst, han sprang verkligen, sprang som en ursinnig. Han kom fram till stugan och fick upp dörren. Därinne satt hustrun och skalade potatis. Pojken sof i sängen, och i spisen spann katten.

Sammel uppfångade alltsammans med en enda blick, och han gjorde våld på sig för att synas lugn.

— Det är inte mitt det här, lät det inom honom. Jag har ingenting med detta att skaffa. Jag hör inte hit.

Med mössan på hufvudet blef han stående och såg på hustrun med en dåres blick.— Du får reda dig en tid utan mig, började han hest. Hör på, hvad jag säger nu och bli inte rädd. Jag ska bort. Jag orkar inte sitta hemma.

— Men tjänsten, Sammel, tjänsten?

— Den rör mig inte. Den får sköta sig själf. Finns inte jag, så finns alltid nå'n annan. Du får sköta dig själf, du med. Kommer jag bort, så har du haft fästman förr. Tag honom. Pojken får också sköta sig själf. Han blir väl en gång karl. Då ska han få veta, att han åtminstone haft en karl till far.

Därmed tog Sammel öfverrocken, slängde den öfver sig och gick ut.

— Hon tror, att jag är tokig, mumlade han. Låt henne tro det.

Sammel går ned på isen, han går och går och vet icke, hvart han ämnar sig. Han kommer ihåg, att isen ligger, och att det är många mil till sta'n. Dit kan han alltså icke komma i kväll. Ute är det skumt, och byggningarna på skären ligga tysta och mörka, som sofve de vintersömnen. Nu har han gått öfver fjärden och ser ljus brinna ur ett fönster. Där ligger värdshuset, och där går Sammel in. Där finns ingen utskänkningsrätt om vintern, men brännvin finns. Och bekant folk kan få det fram.

Sammel är kronans lots, och han får fram,livad han vill. Tyst dricker han glas på glas, och oron domnar inom honom. Han tycker sig sitta i en höghvälfd sal, hör musik i luften, och han ser dans omkring sig. Dansen blir till vågor, och på vågorna flyger han ut i världen. De, som sitta omkring, le åt hvad han säger. De finna ingen mening däri. Men det är också likgiltigt. Det gör godt att få skratta. Därför skratta de. Och Sammel skrattar själf. Det är han, som för ordet. Det är han, som kan visorna. Därför sjunger han. Det är han, som för skutan. Och hon går för förlig vind.

Tullvaktmästarna äro där två stycken, gamla, trogna källarkunder, som kunna stå för ett glas, fiskköparn, som bor härute om vintern, och skollärarn. Postmästarn har också kommit till, värden sitter själf vid bordet och slår i. Det gör ingenting om varorna gå åt. Ty det är Sammel, som bjuder. Han för själf skutan, och hon går för förlig vind. Ingen har någonsin trott, att Sammel, som gick för sig själf och såg dyster ut, kunde vara så rolig.

Sammel är lycklig, när han går. Han är full, men reder sig, gör han, och vägen hittar han. När han kommer ut, är det stjärnklart och smällkallt. Sammel gör danssteg på isen och sjunger:

Jag hade mig en flicka,

den som jag älskar än;hon hvilar vid mitt hjärta, ja, ingen ann' än den.

Det säger jag försann, fast det var mången ann’, som ville mig bedraga, att jag skull ta en ann'.

Visan har bara en enda vers. Men Sammel sjunger den så många fler gånger i stället. Det är en gammal, släpig melodi, vinden är stark, och sången drunknar i vädret. Så kommer Sammel hem. Där stannar han i lä för byggningen och försöker sjunga ånyo. Men sången fastnar honom i halsen. Han för själf skutan, men den går inte längre för förlig vind. Tyst står han där och fumlar med låset.

Då hör han inifrån hustruns röst:

— Är det du, Sammel?

Det kändes, som om någonting vändt inom honom, och allt hvad som kokat och bubblat bakom festglädjen, ruset och visorna stigit upp och kommit i svallning. Sammel vet icke, hvar han tar orden ifrån, eller hvarför han handlar och säger, som han gör.

Han står midt på golfvet, som innan han gick hemifrån. I bädden framför sig ser han hustrunligga, och ined fast stämma, som vill dölja, att han druckit, säger han:

— Jag är i kronans rock och den ende man på många mil, som vet, hvad det är att hålla i ett roder. Mitt namn är Sammel. Det är jag döpt till. Och något annat känns jag inte vid.

Hustrun ser på honom, och den skrämsel, som är i hennes blick, gör mannen rasande. Han rycker henne upp ur sängen och kastar henne handlöst bort i ett hörn af rummet. Där blir hon liggande och hör på mannen, som mumlar ed efter ed mellan sammanbitna tänder, medan han kastar plagg efter plagg på golfvet. Sammel strider mot en lust, som sjuder och bränner inom honom. Han behöfver något att bryta ut emot, någon, som han får göra

ondt. Men i nästa ögonblick sjunker han ihop och har glömt alltsammans. Han ligger insvept i täcket och sofver som ett barn. Skutan har kommit i hamn.När människan kommit på orätt plats i lifvet, då händer lättare än eljest, att hennes själ går itu, så att den ena halfvan icke vet, hvad den andra gör. Då kan omvärlden heller icke se annat, än att den, hvilken drabbats af dylikt, blifvit rubbad till sitt förstånd. Mellan att vara, hvad människor kalla klok, och hvad de gifva ett sämre namn, finnas för öfrigt många grader, och ingen har ännu blifvit född, som alltid kan säga, hvar den gränsen går. Hotas en människa af den själens jordbäfning, som kan sluta med att på allvar slita henne i stycken, då är det underligt att se, med hvilken säker instinkt andra ana sådant. Rädslan bjuder dem att hålla sig undan från en sådan människa, och kring den, som kämpar mot utbrotten och själf kan känna deras annalkande, blir det därför tomt, som om brottet tagit honom fången och icke olyckan. Rysligare än då ser det aldrig ut i en människas själ.Sammel gick aldrig helt sönder, men i hela sitt Iif var han nära att göra det, och därför var det illa ställdt för honom alltifrån denna dag. Grä-melsen öfver allt det, som omhvärfde honom, var det, som fick väldet öfver hans återstående lif, och själf var han för god hjärtad och för vek, för att grämelsen skulle kunna slå ut i handling och få luft genom den. Lika litet som Sammel nänts att slå hustrun, när han blef rusig, lika litet nändes han fara ifrån henne, när han var nykter, om han ock längtade aldrig så svårt. Än kom det ett nytt barn, än fick hustrun gå och amma, det som kommit. Än var det taket på byggningen, som skulle lagas, båten, som skulle rustas till sommaren, eller bryggan, som lidit skada af isen och sjön. En gång dog deras enda ko, och det satt hårdt åt att få någon ny. Alltid var det något i vägen, alltid något, som stramade och höll igen. Sammel gick på dag efter dag och vecka efter vecka med sitt. Han skulle gå på sjön, och när det blef sju torsdagar i en vecka, skulle landkrabborna få se honom åter.

— Du kan sitta här, du, sade han, och se efter huset. Du slipper åtminstone gråta öfver mig. Säg bara, att du har en satan till man, som rest på sjön och låter dig sitta. Du kan lefva länge på det.

På så säit höll Sammel på i åratal med att gå till sjöss, och hustrun gick hjärtskrämd och vän-tade att få sitta ensam och lefva på andras sura godhet. Men Sammel kom aldrig längre än till värdshuset på andra sidan fjärden, och när han återvände därifrån, var han drucken, och utomlands-tankarna hade han glömt.

Sammel hade fått en vän i brännvinet, och inte ens hustrun kunde påstå annat, än att den vännen gjorde honom godt. Brännvinet blef hans tröst, när den onde anden föll på honom. Brännvinet spelade på harpa för honom och hugsvalade hans själ. Brännvinet gjorde hans hjärta varmt, när det hotade att frysa till i hans bröst. Brännvinet förde honom upp på ett högt bärg, visade honom all världens härlighet och sade: Allt detta vill jag gifva dig, Sammel, om du trofast håller ut att tillbedja mig.

Och dock var brännvinet icke Sammels värsta olycka. Den bar han dold djupt inom sig själf, och allt större blef afståndet mellan honom och andra människor. Men med brännvinet höll Sammel ut. Han gick inte hemma och lullade och söp. Men när lynnet kom öfver honom, att det kändes för trångt i kronans kläder, då gick han ut och tog sig ett drängfylle. Sedan var han lugn och glad, ty han visste, att när han ville, kunde han få medikament mot oron, som brann i hans blod, bara han hade pengar. Och somlots tjänade Sammel bra. Ej heller skröt han öfver-drifvet, när han framhöll sig själf som den ypperste i skärgården, om det gällde att hålla i ett roder. I det stycket var Sammel verkligen för mer än andra, och det fanns flera än han själf, som erkände det.

Men att supa, som Sammel gjorde, kostar pengar, och därför fick Sammel det heller aldrig så bra som kamraterna. Hans stuga blef aldrig tillbyggd hvarken med glasveranda eller med flera rum, och några sommargäster fick han inte heller. Stugan var, som den varit, rymde ett kök och en liten kammare innanför. Där var varmt om sommaren och kallt om vintern. Ty vidare tätad eller omsedd blef den aldrig, det räckte inte ens de goda lotspengarna till. Utifrån såg den dessutom sned ut och vind, ty grunden hade satt sig, och taket var sjunket på nordsidan.

Allt detta, som var galet och mera till, såg hustrun. Men ändå ville hon aldrig låtsa om det. Ty hon kunde inte annat än erkänna för sig själf, att Sammel var bättre nu, än innan han börjat supa. Han skakade af sig sin vildhet utomhus, och i hemmet var han foglig och snäll både mot henne och barnen. »Det går så med karlarna, när de har ondt samvete,» tänkte Hilma. Därför var hon nöjd åt Sammels onda samvete. Ty det togbort hennes skrämsel för

mannen och gaf henne själf ro.

Men Sammel hörde till dem, hvilka strängt taget icke veta, hvad dåligt samvete är. Mycket hade han aldrig fått lära, och hans natur var som sjöfågelns kropp. Den kan dyka i dyn, utan att något fastnar på fjädrarna. Sammel gick därför genom lifvet och diktade sig fram, som han alltid hade gjort, följde sina nycker och vacklade mellan inre anfall af växlande öfverlycka och människoraseri, och att kamraterna byggde sig hus och blefvo täta karlar med pengar på banken och hyresgäster om somrarna, det rörde honom inte, mer än om det varit jordbäfning i Kina. Satt han vid sin butelj och sitt glas, var det ändå han, som förde ordet, och stod han vid ett roder, då visste han, att ingen kände skärgården som han. Han ensam var i stånd att föra fartyg på leder, där han aldrig hade varit med båt. Ty Sammel hörde till dem, hvilka lukta ett undervattensgrund, innan han skrapat på det med kölen.

Det fanns bara en man på jorden, som Sammel inte tålde, och denne önskade han också allt ondt, som uttänkas kunde. Och denne man var den beskedlige Norman. Norman blef Sammels fixa idé, och Sammel kunde aldrig höra hans namn, utan att komma i feber. Från början härledde sigdenna motvilja af det enkla faktum, att Norman var fetlagd och säflig i sina rörelser. Sedan kom Sammel under fund med, att kamraten var högfärdig och dryg, och slutligen ansåg han sig ha bevis för, att Norman kröp för sina öfverordnade. Att han arbetade för att få sitt eget, tyckte Sammel icke heller om, än mindre att kamraten syntes vara på väg att lyckas. Dålig sjöman var Norman också, det svor Sammel på, fast han såg ut som en skeppare med sin hakkrans, sin breda mun och de djuptliggande ögonen. För rästen var han en skrym-tare, påstod Sammel. Ty aldrig ville han vara med och roa sig ibland folk, så att det syntes. Men hemma gick han och lullade och söp, det visste Sammel, och när han det gjort, dängde han gumman inom fyra väggar, och hon dängde honom tillbaka. Ty hon var stor och grof som en karl, och ett rifvande fruntimmer var hon också med sin ister-haka och det gudsnådliga, skinande leendet.

— Hvad angår dig Norman ? sade lotsålderman en gång. Låt Norman vara i fred.

— Angår mig gör han inte, menade Sammel. Men hvad som sker för mina ögon, kan jag väl inte blunda för.

— Det kan jag, svarade lotsålderman och skrattade. Gud nåde mig annars.

Sammel kunde inte det, och den oförmåganslet upp honom. Från första stund då Sammel kom in bland lotsarna, hade han känt sig till mods, som om han fått myror på kroppen, bara han kom i närheten af Norman eller någon, som hörde honom till. Ty redan då hade Norman sett snedt på, att Sammel kom in vid lotsstation och fick sig ett lefvebröd.

— Är det möjligt, att det kan finnas folk, som inte unnar andra att lefva? lydde Sammels omdöme om den saken.

Inbitet blef Sammels hat mot Norman af många skäl, och han kunde lika litet hålla yttringarna däraf tillbaka, som han kunde hindra sig själf från att dåra, när brännvinet omtöcknade hans förstånd.

Hvad han tänkte och tyckte, det kunde Sammel nog i allmänhet gå och mala på länge, utan att någon hade en aning om hans innersta tankar. Men alltid kom det ett ögonblick, då han icke kunde behärska sig längre, och då bröt också, hvad han dolt länge, fram med ursinnet hos en vulkan.

När Sammel första gången kom att bryta ut mot Norman, var han själf litet stagad och kom att möta sin fiende på hemvägen en afton, just där gångstigen svängde förbi Normans stuga i söderbacken. Anledningen till utbrottet var som vanligt af mycket oskyldig art.Norman sade nämligen ingenting annat åt Sam-mel än:

— Goddag! Hvart ska du gå?

Men Sammel var i sitt mörka lynne. Ty ruset hade inte velat lyckas den gången. Därför körde han mössan ner i nacken, satte upp näsan och skrek:

— Hvad fan rör det dig?

Norman försökte svara fogligt. Men det halp inte. Sammel stirrade på kamraten, som om han sett djäfvulen, och repade upp, allt hvad han hade emot honom, som om han öfvertänkt hvartenda ord i förväg. Normans gumma, som satt inne och hörde spektaklet, kom då ut, och när Sammel fick se henne, blef han som galen och ville slåss.

Fyra karlar måste hjälpas åt att föra honom hem. Men när de väl fått in honom och gått igen, då steg Sammel ut på backen, spottade långt efter dem och hoppade af ilska.

Han var så vild, att han ögonblicket därefter, som han gick och stod, klef öfver stenarna på bryggan, riggade upp båten och i full ilska seglade ut till hafs.

Allt detta hade emellertid icke händt, om inte Norman den gången ute i lotsstation hade kommit att tala till Sammel om hans giftermål, och hvad därmed sammanhängde. Utan att Sammelsjälf visste det, låg här grunden till hans värsta groll. Norman satt där då i all oskuld och pratade, och han anade icke, att han sade något, som inte var riktigt och rätt. Aldrig skulle han heller få veta detta. Ty Sammel hade förr bitit tungan af sig, än han så mycket som petat vid den saken, så att vare sig Norman eller någon annan hörde det. Men hvad Norman sade den gången, det sårade Sammel dödligt just på hans ömmaste punkt. Det ref bindeln från hans ögon och visade honom, att när han tog sig hustru och blef bunden för lifvet, var det icke kärleken, som band honom, utan en rå slump, hvilken liksom i misshugg kastat honom i en kvinnas famn. Utan att veta det, hade Norman öppnat Sammels ögon för den stygga hemligheten i hans eget lif, och sedan dess kunde Sammel ej möta denne man, utan att hans blod kom i uppror.

Sammel fnös också af ilska, där han nu satt vid rodret, och drömmare som han var, kunde han aldrig taga hämnd på någon, hur ofta än inbillningen föregycklade honom sådant. Hans blod var i svallning, han behöfde döfva sig själf. Därför seglade han nu ut. Det var i början på våren, och turen att lotsa kunde när som helst komma till rymmaren. »Det rör mig inte,» tänkte Sammel. Hansteg upp i båten och stramade till storsegelsfallet. Seglet svällde för vinden. Det var god bris.

Nu var den onde anden öfver Sammel, och dock strålade hans ansikte, där han satt till rors. Ut öfver fjärdarna gick det, och mörkret började falla på. »Det gör ingenting,» tänkte Sammel. »Det är varmt redan, och snart blir det sommar.» Stjärnorna började synas på himmelen, här och där blänkte en fyr fram. Allt lägre blefvo träden på skären och allt större böljorna. Båten krängde starkt. Men Sammel vålade sig inte att minska segel. Han log bistert mot blåsten och började tänka högt.

— Här seglar Sammel för god vind, här är det ingen, som når honom. Här kan han sjunka eller flyta, som Gud vill. Klart förut, kapten! Här är god plats, och skutan når hamn innan natten. Klara don och klara papper. All right! Här kommer en gammal viking för god bris.

Nu låg öppna hafvet framför Sammel, och ytterst därute svängde han om ett lågt skär, firade seglen och lade i land. Vid det att båtens köl skrapade mot stranden, lyfte sjöfågeln rundt omkring och seglade skrikande i skymningen på säkra vingar omkring lotsbåtens rigg. »Här är godt om mat,» tänkte Sammel, i det han gjorde fast båten. Så steg han i land och började gå omkring påön. Han gick tvärs öfver skäret, satte sig på dess yttersta udde och såg ut öfver hafvet, där det gick fritt.

Därefter reste han sig upp och började söka bland strandens stenar, skattade ett par fågelbon på ägg, slog sönder dem öfver knifven och åt upp dem råa. Sedan han detta gjort, gick han tillbaka ned i båten och hämtade oljerocken. Den vek han ihop, stack den under hufvudet och lade, sig på bara klippan. Där somnade Sammel och sof länge. När han vaknade, stod solen öfver synranden som ett klot, och ejderungarna lekte i den gröngula bränningen.

Sammel seglade vidare i hafsbandet, och han tyckte, att han var den flygande holländaren, som lämnat skuta och besättning och kommit i båt. Han flög fram, som han flugit i hela sitt lif, och han hade rymt från besättningen. De fick reda sig utan honom. Inte ville han i evighet hållas på ett spökskepp och inte göra annat än fara omkring och skrämma folk. Det påstods, att holländarn sålt sig åt djäfvulen. Nå än sen? Hvem hade inte gjort något galet en gång i sitt lif och fått plikta för det? Nu sken solen, och Sammel kände sig hungrig. Den flygande holländarn kastade ankar mellan ett par skär och pilkade torsk. Den stekte han mellan ett par stenar, som när han var pojke,och för att krydda anrättningen gick han i stranden och skattade sjöfågelns ägg. Herre till hafvet och stranden, for Sammel från skär till skär, och i två dygn var han den flygande holländaren, som icke har hem eller

fristad på hela jorden. Inte ett ögonblick föll det honom in att vända om hem, och Sammel tyckte, att han fått det, som öfvergick brännvinet.

När han så till sist ändå kom på hemvägen, öfverföll honom en stark känsla af skam, icke öfver att han seglat bort, utan emedan han vände åter, och när han återsåg viken med alarna, där den röda stugan låg, då blef Sammel i sina egna ögon så liten och ömklig, att han velat krypa in i sina egna stöfvelskaft. Nu kom det öfver honom igen alltsammans. Nu skulle det klämma och strama, svida och bära emot som aldrig förr. Han visste det på förhand. Han visste det alltsammans. Han var fast, bunden vid platsen, fick icke gå, hvart han ville. Han hade förlupit sin tjänst.

När han kom in i stugan, satt hustrun och grät. Och Sammel hade ingenting att säga henne, kunde icke förklara någonting, visste endast, att han seglat bort och nu var återkommen.

Den gången fick Sammel sin första varning inför vederbörande. Uppsträckt i paraduniformen stod han inför lotskaptenen och tog emot det ovetthan fick, utan att blinka. Men när han gick därifrån, var han krokig i ryggen, och hufvudet hängde ner. Till krogen ville han gå. Men han tordes inte. Då visste han, att den sista villan skulle bli värre än den första. Därför styrde han sin gång hemåt. Men han tog en omväg. Ty Normans stuga ville Sammel denna gång inte gå förbi. Där stod Norman, som han brukade, bredbent och med händerna i byxfickorna nedanför trappan och värmde sig i solskenet. På långt håll gick Sammel förbi honom, utan ätt se upp.

Ty nu hade Sammel skammen att gå och bära på, och därtill hade han fått en fiende, som han dagligen och stundligen måste vara beredd på att träffa. Sammel tålde inte, att någon gick och såg snedt på honom. Han var för ömskinnad till det. Själf kunde han nog göra så emot andra. Men han blef sjuk om han behöfde tänka på, att andra skulle göra så emot honom själf. Sammel hade för rästen inte bara fått en fiende. Han hade fått två. Och den andra af dem var den värsta. Ty hon var en käring. Och när fruntimmer komma med i spelet, då ansåg Sammel sig kunna lita på, att allt ondt, som kunde sägas om honom, skulle bli sagdt och utlagdt — och litet till.

I det fallet hade nog Sammel heller inte missräknat sig. Inte var hans rykte förut det bästa,det var det inte, men det lilla han hade kvar, det gjorde gumman Norman, hvad hon kunde, för att taga ifrån honom. Och med sådant är det, som hvar man vet, inte svårt att lyckas. Men Sam-mel fick också känna på, att om brännvinet kan vara bra att ha till hands, när lifvet tynger, så är det också en farlig vän, som har annat och värre att bjuda på, än det man kallar för lifvets härlighet. Inte ens hustrun var längre oblandadt nöjd med, att Sammel drack.

Han var skärgårdens främste lots. Men märket satt på honom. Skammens märke, som ingen kunde tvätta bort. Han hade fått en varning för fylleri, och den varningen hade inte botat. Skammen, som brände honom, blef ett nytt grubbelämne, och då han inte kunde bli det kvitt, visste den stackars Sammel sig ingen annan råd, än att vända åter till brännvinet. Det gick rundt för lotsen, när han tänkte på allt detta. Först var det brännvinet, som räddade honom och gjorde, att han kunde stå ut med lifvet. Så kom brännvinet och störtade honom, så att han stod i fara att förlora tjänsten, för hvars skull han en gång sålt sitt lif och ännu sålde det. Och när han nu gick i sin ångest och behöfde ro, då hade han ingenting annat att ty till än just samma brännvin som först höjde honom till skyarna och sedan drog honom ner ismutsen. Detta var en cirkelgång, som var svår att reda, och Sammel kunde ej heller reda den.

Mer och mer förtviflad blef hans belägenhet. Nu blef han icke glad längre, när han drack. Han blef rasande och vild. Det var ej muntra sånger, han strödde kring sig, ej roande skämt längre, som han lät spraka till dryckesbrödernas förlustelse. När Sammel nu satte sig på sin vanliga plats vid värdshusets bord, blef det tomt omkring honom. Ty visste folk, att han satt där, kom ingen dit, och fanns där folk, när han kom in, fick man annat att bestyra, och Sammel fann sig då ensam på platsen.

Då satt Sammel och diktade, och hans dikt tog färg af hans eget lifs rysliga verklighet. Därför satt Sammel ensam vid sitt bord, och när han blef drucken, skrek han ut sitt elände, så att det gaf eko öfver kobbar och skär.

Kom han någon gång i annat lynne, var han därför också då ensam. Då gick han, sjungande för sig själf, ned till stranden, till dess han fann någon ledig båt, i hvilken han kunde sätta sig. Där tog han plats vid rodret, och där

kunde man höra honom leka sjöman på Atlanten, som annars endast barn kunna. Där satt Sammel och höll rodret, hufvudet hängde ned, och blicken var skum.— Här är rum sjö, pratade han. Nu går vinden på västligt. Föröfver blänker en fyr. Långt, långt borta i dimman synes den. När vi fått den akter om styrbord, löper vi in i Singapore. Där sitter en flicka, som jag brände in hjärtat i bröstet för. Hon kan spela på mandolín och klappa om en sjöman. Henne var jag gift med, och hon väntar mig än. Och när Jangtsekiang flyter ihop med Hoangho, och kanalen vid Röda hafvet blir fri från is, då kommer Sammel igen. Då är han kronans lots och står i uniform på kommandobryggan. Då har han pengar på fickan och bjuder på champan jevin.

Mary och Annie och lilla Nanette,

då ska ni få se, hur han dansar så lätt.

Så reste Sammel i främmande land, och brännvinet bekostade resan. Två gånger låg han drucken i land, när fartyg signalerade efter lots, och det var hans tur att lotsa. En gång drack han sig redlös af whisky på en engelsk ångare, kom i klammeri med kaptenen, som han förbannade sig på hette Norman, och som därför skulle öfverbord. Fyra gånger kallades han upp att stå för Pontius Pilatus, det vill säga svara inför lotskapten och få varning. Fyra gånger stod han där i parad-uniform och tog emot ovett, utan att blinka. Då hade han redan fått en varning mera, än som regle-mentsenligt kunde tilldelas någon, innan domen föll, som lydde på det förfärliga: afsked utan pension.

Men så mycken hänsyn togs, därför att Sam-mel var skärgårdens främste lots, och vederbörande ville försöka att i det längsta få behålla honom.

Sammel visste detta mycket väl, och det medvetandet stärkte också hans själfkänsla. När han därför sista gången kom ifrån lotskapten och fått sin extra varning, var han hög och upprymd, och äfven då såg han Norman stå på backen utanför sin trappa och värma baksidan i solskenet. Men den gången gick Sammel inte ur vägen, utan klef modigt på, och när han skulle gå förbi sin arf-fiende, stannade han.

— Se på mig, sade Sammel. Se på mig! Här ser du en karl som tål att se på. Han har stått för Pontius Pilatus och fått sin fjärde varning. Det skulle aldrig hända dig. För så många omständigheter skulle ingen göra med dig, din snus-mumrick.

Detta sista innehöll en anspelning på Normans vana att tugga snus, hvilket Sammel ringaktade, och han njöt okristligt, när han hade sagt detta. Med näsan i vädret gick han i full uniform förbi sin fiende. Han gick fram som en segrande gud.Ty den fjärde varningen var hans ära. Och den kunde ingen ta ifrån honom, hända hvad hända ville.

Detta var emellertid Sammels sista triumf, och länge fick han heller inte njuta den. Hela triumfen gick så att säga upp i rök. Ty en vacker dag skrämdes hela trakten upp af, att det brann uppe på lotsbärget. Folk strömmade till för att rädda, men det var för sent. Lotsarnas utkik stod i ljusan låga, och nedanför på klippan satt Sammel blixt full och sjöng, sjöng med full hals en visa på ett främmande språk, som ingen kände igen.

Hur det hela hade tillgått, fick ingen någonsin riktigt reda på. Men så mycket blef klart, att Sammel varit orsaken till olyckan, och att ingen mer än han varit där. Då kunde nåd icke gå för rätt längre. Sammel blef afskedad från lotstjänsten, och hvad som grämde honom mest — han blef afskedad utan de fem hundra kronor i pension, hvaraf äfven yrkets bönhasar kunna komma i åtnjutande.

Han hade alltså lika väl kunnat gå själf. Han hade kunnat gå, medan han var ung, och sjön lockade honom. Allt, som hållit honom tillbaka, hade bara varit sken, bländverk, djäfvulens konster och bedrägeri. Inte ens hustrun och barnen hade vunnit på, att Sammel ödt sitt lif och stannat på landbacken. Brännvinet, som gjort honom till herre,slängde honom från sig som en usling och gjorde honom inte ens längre glad.

Detta skedde vid den tid, som alltid var Sam-mels värsta, den tid, då isen lade sig mellan öarna, då fyrarna släcktes och nordan blåste kall.Sammel blef gammal och grå, och allting på honom kroknade. Fingrarna blefvo krokiga af gikt och reumatism, ryggen kröktes af samma sjuka, och näsan tunnades af, så att äfven hon såg

krokigare ut, än när lotsen hade kött i ansiktet. Nu var Sammel inte heller lots längre, och hvad han lefde af, vete fåglarna. Han sköt väl en säl ibland och låg ute på fiske, lotsade litet smått, när det blef fråga om oprickade farvatten, där ingen annan ville åtaga sig ansvaret. Det var alltsammans, och det räckte ju inte långt. Men det fick lof att räcka. Ty har man inte, hvad man behöfver, får man låta behofven rätta sig efter, hvad man har. Och Sammel tyckte som så, att det han själf fick nöja sig med, kunde duga åt de andra.

Men hans hustru delade icke denna mannens uppfattning. Hon fruktade icke längre sin man, den skräck, Hilma en gång fått i blodet, hade länge-sedan gått bort. Nu hade Sammel inte ens pengarna på fickan, som förr när han var lots, och som han då brukat köpa sig fri med. Nu gick han ur vägen för Hilma och alla och tog emot, hvad han fick, utan att mucka.

— Du är en sjantahej, Sammel, brukade Hilma säga. Och hade jag vetat hvem du var, kunde jag ha låtit bli att kasta bort mig och fått, det som bättre var.

— Du kunde så, svarade då Sammel och gick ur vägen, som han plägade.

Hvad han tänkte, behöll han för sig. Men det värsta var, att också barnen ringaktade Sammel och beklagade modern, barnen, som nu blifvit vuxna. Sammel märkte äfven detta, och det grämde honom mest af allt, men försvara sig kunde han icke — allra minst emot dem.

Sammel hade nu kommit därhän, att han blifvit allas gäck, ett slags driftkucku för hela trakten. Där han gick fram, vände folk sina hufvuden och sågo efter honom. Och när han var drucken, hade han en svärm pojkar i hälarna, som narrade honom att förfölja sig och skrattade åt hans vrede. När han satt i båten, som han plägade och höll gille med sig själf, när han stod till rors och höll tal, såg ljusvågorna från Eddystones fyr eller hörde bruset från Dovers bankar, när han talade högtmed styrman, kapten och hela besättningen, när han var den gamle Sammel igen, den unge, den oförbrännelige, hela världens Sammel med kraft i barm och ett eldhjärta tatueradt på bröstet — då stod en svärm af dagdrifvare på stranden, härmade honom och grinade, till dess att Sammel vaknade ur sin dröm och kraflade sig i land att slåss för sin ära.

Vid sådana tillfällen kom Sammel ihåg Norman och gick ut för att söka honom.

— Du har också fått varningar, din sjåe, sade Sammel.

Han stod ensam midt på bärgvägen och skakade sin knutna hand ut i luften.

— Tre varningar har du fått, och pension skulle du inte ha fått, hade inte käringen varit uppe hos öfverheten och tiggt för dig.

Så gick Sammel och sökte Norman, men han fann honom aldrig. Det kunde hända, att han mötte hans kor. Då föste han dem i timtal långt bort i skogen och gick ensam i snåren och skrattade som en dåre, när han hörde käringen springa och ropa dem, medan de skrämda kreaturen i full yrsel skenade allt längre och längre bort. Han kunde gå förbi hos Normans, när han såg, att ingen var hemma. Då smög han sig fram och släppte ut grisen, gick sedan därifrån och låtsade,som om det regnat. Mycket sådant gjorde Sammel och godtade sig däråt i hemlighet. En gång skar han ner gummans tvätt, som hängde på streck, och strödde kläderna ut öfver den smutsiga marken. Men det värsta var ändå, när han skar sönder ström-mingsskötarna för Norman. Ty sådant är nidingsdåd, och den gången blef Sammel rädd för sig själf.

Sammel kom gående på bärgstigen, som ledde till hans hem. Det var solsken i luften, och Sammel hade nyss varit ute och lotsat en lustkutter. Pengar hade han på fickan, och grosshandlarn, som han lotsat åt, hade gifvit honom ett par stadiga afskedsbägare, till tack för att han hållit sig ifrån glaset ute på sjön.

— Jag super aldrig på sjön, men alltid på land, hade Sammel svarat.

De orden gick han nu och tuggade på för sig själf. Han visste, att han sagt en rolighet. Också hade de andra skrattat åt den, och Sammel kände sig nöjd. Det var nästan, som om han funnit sitt lifs formel. Numera var detta också sant. Nu när han inte hade mera att förlora, fruktade Sammel det starka, så fort han var på sjön, och han

kunde fly landbacken för att slippa den djäfvul, som behärskade honom.

Sammel kom emellertid gående fram mellan lotslagets byggningar och ämnade sig hem. Hanvar rakare i ryggen än vanligt, och de gråa ögonen lyste. Sammel var inte van vid goda ord på de sista åren, nu hade grosshandlarn berömt honom och betalat gentilt. Dessutom hade han bjudit på hederlig traktering och till afsked stoppat en butelj fin kaffekonjak i lotsens ficka. Därför var Sammel mera kry än vanligt, och när han då kom förbi Normans stuga, och något vått helt oförberedt slog honom i ansiktet och snärjde hans ben, var han inte i lynne att visa sig tålmodig.

Sammel drog sig baklänges och svor. Hvad var det för något? Hade inte den ärans käringen, käringen för alla käringar på många mil, som människorna kallade Norman, hängt ut sina skötar? Och hade han inte hängt dem, just där han, Sammel, skulle gå fram?

Sammel hade kommit en smula på sidan om vägen och befann sig midt på gräsvallen. Men det märkte han inte. Ty vreden mot Norman i förening med ruset gjorde honom blind.

— Är vägen inte min? tänkte Sammel. Har jag inte gått den vägen i mer än trettie år? Ska jag inte få gå fram på min egen väg?

Därmed drog han ut slidknifven, som hängde bak i byxtampen, och utan vidare öfverläggning började han skära och karfva i garnen, för att

16.han skulle få en öppning nog vid att släppa fram en karl.

Normans gumma kom ut. Ty Norman själf var inte hemma. Hon grät och bad Sammel att stilla sig. Men Sammel hörde inte på henne. Han skar och skar, till dess hålet blef så stort, att han kunde komma igenom. Då stack Sammel knifven i slidan igen, och utan att se sig tillbaka, gick han stolt vidare.

— Fram skulle jag ändå, menade Sammel, och fram kom han.

Den natten sofs det icke mycket hos Norman. Där uppgjordes i stället hämndplaner, och gumman smög sig ut en gång i kvarten för att se efter, om ej Sammel skulle komma tillbaka.

Men Sammel kom icke, och morgonen därpå hade Sammel försvunnit. Normans gumma fann ingen annan att utösa sin vrede öfver än Sammels Hilma, och hon tog saken lugnt, emedan hon visste sig oskyldig. Hvar Sammel var, visste hon inte heller, bara att han seglat ut i gryningen.

När kvinnorna som bäst kifvades om honom, och hvar han var, satt Sammel till rors och sträf-vade fram i motvinden till kobben, som låg långt ut i hafsbandet, där träden krökts låga mot blåsten, och där hafvet gick öppet utanför och sällan frös, därför att strömmen strök där förbi. Nu var Sam-mel rädd för sig själf, och för hvad han gjort, och så usel som nu hade han aldrig känt sig.

Vid kobben lade Sammel i land och den dagen satt han stilla och tänkte. Natten öfver sof han på skäret, och nästa mprgon for han vidare igen till ett fiskläge, hvilket låg långt ut till hafs.

Sammel har pengar på fickan, flere sedlar än han på många år haft. En gaf han till hustrun, när han reste, men de flesta har han kvar. Sammel köper sig en tunna strömming och en säck potatis. Han köper en gammal stuga, där står, och den rifver han ned. Alltsammans flyttar han öfver på det låga skäret, där han känner sig hemma, och när han fått allt dit, lägger han sin båt i hamn och börjar bygga.

Det drar lång tid för en man, som är gammal, och som ensam vill bygga sitt eget hus, borta från alla andra. Och det går månader om, innan kojan är färdig, så att den kan bebos. Någon riktig grund blef aldrig lagd, spisen var bristfällig, och det lilla fönstret satt snedt. Men Sammel trifs här, därför att här passar han, och därför att ingen stör. Han märker icke, att hösten kommer, och att dagarna bli korta. Något annat ljus har han icke än det, som kommer från rishögen, hvilken brinner på spisen, och i bok har han icke läst, sedan han gick för prästen. Så det saknar haninte heller. Vintern kommer, och det blir mörkt rundt om honom, därför att fyrarna släckas.

Men Sammel fruktar inte mörkret, och han är van att slita ondt. Han sparar på tändstickorna och ser till, att maten

räcker. När det är dager, fiskar han litet smått, och så länge han kan se en fågel eller en säl, ligger han på lur med bössan. Men mest ligger han stilla på en hösäck, som han fört med sig, och reser sig bara upp ibland, för att sköta om elden. Han fryser inte, och han svälter ej heller. Han är nöjd.

Nu är Sammel ej längre ute på seglats till främmande land, ej heller är han den flygande holländarn, som tröttnat på spökskeppet och rymt från sin besättning. Han är helt enkelt Sammel, som kom på sned i världen, därför att han inte kunde styra sig själf, utan lät andra styra, Sammel, som supit bort sitt hem och sin frid, Sammel, som förstört sin själ, Sammel, som är en elak gammal gubbe, hvilken alla sky, Sammel, som pinat sin hustru och glömt sina barn, Sammel, som ingenting är och ingenting någonsin varit.

Så tänker Sammel om sig själf, men ändå är han lycklig. Ty från allt detta är han så långt borta, som om det aldrig hade händt, och där han nu är, finns ingen, som han längre kan göra ondt.

Vintern går, och det börjar åter lysa kringskären. Dagarna bli längre, och om aftnarna blinka fyrarna fram genom mörkret.

Då hör Sammel en dag, hur det prasslar ute på klippan. Han reser sig upp och lyssnar. Han kan höra det tydligt. Det är människor, som gå. De tala sakta med hvarandra, som fruktade de att höra sina egna röster. Sammel ligger och lyssnar. Han hör, hur stegen närma sig, och ett bistert leende far öfver hans ansikte. Slutligen öppnas dörren, och Sammel ser två män stiga in. Den ene af dem är hans egen son. Från fiskläget i hafsbandet hade det ryktats, hvar Sammel fanns, och nu komma de båda männen för att se till honom. Förlägna stå de i dörröppningen och våga ej stiga in.

Ännu en gång far ett leende öfver Sammels ansikte.

— Ni trodde, att jag var död, kan jag tänka mig. Nej, än lefver jag. Och efter ni kommit hit, ska jag väl bjuda er på något.

Därmed reser sig Sammel upp och tar fram grosshandlarns fina konjaksbutelj, som stått orörd hela vintern.

— Var så god, säger han och ställer fram buteljen och ett glas.

De båda männen dricka under tystnad. Själf vill Sammel icke smaka något. Till sist säger sonen:— Vill I inte följa med hem nu, far? Vi har varit ängsliga för er skull, alla.

— Nej, svarar Sammel. Jag far, när jag vill.

Med det beskedet fingo de båda männen vända

om. Sammel följde dem, själf i väg och hjälpte dem att lägga ut båten.

När den dag, då han ville, kom, lämnade också Sammel skäret. Han seglade hem en morgon, som om ingenting händt, gick in till hustrun och stannade hos henne. Men första dag han förtjänat en slant, drack han igen.

Sammel vände mer än en gång tillbaka ut till skäret, där hans stuga stod, och där ingen störde honom. Han stannade där ibland i dagar, ibland i veckor, men aldrig någon vinter mera än den första.

Sammel kom bort på sjön en septembernatt, drunknade i fjärden mellan skären, fjärden, som låg emellan byn och lotsläget. Det var en man, som vid en oförsiktig manöver gick öfver bord i blåsten. Han blef borta i mörkret, och alla reste sig i båten för att se efter honom. Då sprang Sammel besinningslöst ut i vattnet för att rädda. Den förolyckade kom upp igen på läsidan om båten och blef uppdragen. Men när männen vände sig åt lovärt, där Sammel nyss kunnat skönjas, var han borta, och blott hans gamla hatt flöt på vattnet.Det draggades länge efter Sammel, men man fann honom aldrig. Sjön hade tagit honom och burit hans döda kropp ut till hafs.

Så kom Sammel ändtligen bort från landbacken, och till sist behöll honom ändå hafvet. Han var som den underfågel, hvilken kallas för albatross. Hundra mil ifrån land bär honom hans starka vingar. Men blir han en gång fångad, kan man sätta honom obunden på skeppsdäck. Flyga bort förmår han aldrig. Ty han behöfver vidd och storm under vingarna, om han skall mäkta att göra sig fri.DEN GAMLA BIBELNEn gammal präst och en

ung sutto samman i den gamle prästens arbetsrum, från hvilkets fönster man såg västerhafvet bryta i solsken mot skoglösa klippor och skär. Den unge prästen hade kommit på besök till den gamle, för att söka råd och beklaga sig. Och han hade gjort detta, emedan han från studiestaden nyss kommit ut i lifvet, och emedan den verklighet, han mötte, förskräckte honom, just därför att han kände sig så plötsligt stå midt uti densamma med plikt att gripa in och förbättra.

Den gamle och den unge sutto midt emot hvarandra. De samtalade om bygden, dess seder och oseder. Så länge de talade, hörde de blott hvarandras röster och de ord, någon af dem själfva tänkte och uttalade. Men så fort tystnaden inträdde, ljöd åter i deras öron hafvets dån och blåstens starka sus omkring den låga prästgården. Till sist blef det dem båda, som sutto de ensamma ute bland vilda bränningar och försökte öfva sig i tron,för att genom den tvinga naturens makter att lägga sig.

Detta kände dessa båda män på olika sätt. Ty den ene af dem var gammal och hade nästan glömt sina böcker. I stället hade han blifvit förtrogen med de vågor, som gingo högt omkring honom, både i människolif och natur, och han kunde le åt sig själf, när han tänkte på den tid, då äfven han hade försökt det omöjliga. Den andre åter var ung, och öfver honom hade det, han läst i böckerna, sådan makt, att han icke ville tro ens, att naturen var sådan, som han själf såg henne. Han förbittrades af allt, hvad han mötte omkring sig, och i synnerhet förbittrades han af den ro, med hvilken den gamle prästen mottog utbrotten af hans andes vrede.

Nu sutto de båda tysta, försänkta i sina egna tankar, den unge, grubblande öfver, hvad den andre skulle säga honom, och den gamle öfvervägande, huruvida han borde tala eller låta lifvet skänka den nye prästen sina lärdomar långsamt och tungt. Under det de sutto så, lyssnade båda med olika känslor till hafvet, och på fjärden sågo de en koster, på hvilken storseglet föll, försvinna bakom en klippa.

— Det kommer besök, sade kyrkoherden. Och att döma af farkosten tycks det vara långväga ifrån. Jag tror, det är en Norrösundsbåt.Pastorsadjunkten reste sig upp för att gå.

Men kyrkoherden vinkade åt honom att blifva sittande.

— Du är själf präst och må gärna vara närvarande, sade han.

Så sutto de båda prästerna midt emot hvarandra vid det stora, svarta skrifbordet och väntade. Pastorsadjunkten såg ut öfver klipporna, bortom hvilka hafvet gick mörkt. Kyrkoherden satt stilla och såg in i sig själf. Han tänkte på hela denna befolkning, som blifvit honom kär, därför att han förstod den, och han kände sig till mods, som ville han försvara den emot smädelser. Det var något i den unges sätt att tala om folket, som kom den gamle att känna detta. Men både den gamle och den unge väntade på besöket, som komma skulle, liksom hörde det samman med allt det, hvar-om de nyss hade samtalat, och de lyssnade spändt efter hvarje ljud, som om en så hvardaglig händelse som ett besök från skärgården skulle kunna gifva svar både på uttalade och icke uttalade frågor. Och när de till sist hörde fötter skrapa mot förstugans golfmatta och en låg knackning på rummets dörr, då drogo de båda på en gång andan som af lättnad.

— Stig in, sade kyrkoherden som svar på den låga knackningen.Därutanför hördes ett prassel som af kläder eller röster, men ingen öppnade.

Då reste sig den gamle upp och öppnade själf dörren. Men den unge satt kvar på sin stol och såg skarpt mot de inträdande.

I dörröppningen visade sig först en ung man iförd sydväst och oljekläder. Hans ansikte var tvärhugget och brynt, ögonen blickade klara fram under breda ögonbryn, munnen var fyllig och hakan täckt af kort ljust skägg. Han blef stående på strumpfötterna nere vid dörren och bockade. Sjöstöflarna hade han dragit af och ställt utanför trappan. När han kommit in, blickade han frimodigt omkring sig, men syntes dock försagd. Så gjorde han ett försök att le, men leendet stannade i munvinklarna, och ögonen förblefvo allvarsamma som förut.

Bakom honom stod en kvinna. Hennes ansikte var doldt af hufvudduken, som var dragen fram öfver pannan, och hennes gestalt skyldes af en lång schal, hvilken hon höll samman med båda händerna. Så tätt som möjligt höll

hon sig intill mannen, och hon såg icke upp.

Kyrkoherden tog dem båda i hand. Därefter satte han sig åter på sin plats vid skrifbordet och vinkade åt paret vid dörren att komma närmare. De åtlydde emellertid icke vinken, utan blefvo stående, och ständigt höll sig kvinnan bakom mannen.Mer än en gång måste kyrkoherden fråga dem efter deras ärende, innan han fick något svar.

— Det är så, sade mannen till sist, att vi tänkte gifta oss.

Kyrkoherden slog upp boken och sökte fram deras namn.

— Stig fram Johan Ersson, sade han.

Mannen gjorde så.

— Du också, fortfor kyrkoherden, vänd mot kvinnan vid dörren.

Då gick äfven hon fram. Vid det att hon gick, strök hon hufvudduken tillbaka, visande ett ungt ansikte, med djupa ögon och rena, vackra drag. Men som hon stod där och kände de båda främmande männens blickar hvila på sig, slog hon ned sina ögon och rodnade. Ty hon visste, att hennes hemlighet icke kunde döljas, och att hennes gestalt röjde henne.

Den unge prästen blef också röd i ansiktet. Han gjorde en häftig ogillande åtbörd, som om han sett något motbjudande, och ville resa sig upp. Men den gamle såg blott på honom och sade myndigt och lugnt:

— Sitt stilla och låt mig tala eller tiga, som jag vill.

Därmed vände han sig till mannen, hvilken blifvit allvarsam och förläget betraktade kvinnan vidsin sida, som hade han velat hjälpa henne med något, men icke kunde eller icke kom sig för.

— Har du, så du kan gifta dig? sade kyrkoherden.

— Jag har stugan, båten och garnena, svarade mannen, och jag är inte skyldig mycket.

— Hm! sade kyrkoherden. Det ser ut, som om ni borde ha kommit förr. Nu kommer visst barnsölet bra snart efter vigseln.

En antydan om ett leende flög öfver mannens sträfva drag, och han såg snabbt åt sidan på kvinnan, hvilken fortfarande stod nedböjd med en min, som om hon ingenting velat höra och ingenting förstå. Så såg han kyrkoherden stadigt i ansiktet och svarade:

— Vi hade nog det. Men vi fick inte tid.

— Inte tid?

— Nej! Det var midt i brådaste tiden med fisket. Och vi har lång väg.

Han teg en stund, som om han besinnat sig.

— Annars hade vi allt kommit förr, tilläde han betänksamt.

— Bor hon hos dig? inföll kyrkoherden.

— Ja, svarade mannen. Jag behöfde någon, som hjälpte mig med garnen och huset, nu sen mor dog.

— Och förut tänkte ni inte på att gifta er?— Nej.

Kyrkoherden sade ingenting mera, utan skref i ordning papperet, därpå inkallade han sin dräng som andra vittne och lät Johan Ersson och hans fästekvinna teckna sina namn. Med prydlig skol-barnsstil skref den unga kvinnan Anna Olsdotter bredvid fästmannens namn, neg djupt för kyrkoherden och ville gå.

Men kyrkoherden hejdade henne och lämnade pennan åt pastorsadjunkten, för att han skulle teckna sitt namn som första vittne.

— Kan ingen annan? mumlade denne. Vederviljan lyste ur hans smala, slätrakade ansikte.

— Skrif du! sade kyrkoherden lugnt.

Den unge prästen skref, men i det han lade bort pennan, kunde han icke tiga längre, utan vändande sig till paret framför honom, utbrast han:

— Men om ... om ni inte hade fått tid, hvad så?

— Då hade vi väl fått vänta ännu någon månad, svarade mannen. Men då hade nog aldrig Anna velat följa med.

— Hvad säger ni? utbrast den unge, och hans röst skalf, så att den slog öfver.

— Det var nog jag, som fick öfvertala henne nu med, fortfor mannen, och åter for en glimt

17.af löje öfver hans drag. Hon var blyg att visa sig för kyrkoherden. Det är naturligt.

Den unge prästen slog båda händerna mot sitt hufvud och ville säga mera. Men den gamle kyrkoherden gaf honom en vink att tiga, lät drängen, som nu också skrifvit under, gå och vände sig därefter åter till de båda trolofvade.

— Det var rätt af dig Johan Ersson, sade han, att du tvang kvinnan med dig. Lycka till nu båda två i Guds namn, och laga, att ni får tid tre söndagar härefter, så att vigseln får ske.

Därmed tog han först kvinnan och sedan mannen i hand, klappade dem båda faderligt på skuldran och stängde själf dörren efter dem. Sedan ställde han sig vid fönstret och såg dem gå bort i blåsten, mannen först och kvinnan tungt trampande i hans fotspår. Ingen af dem sade ett ord åt den andra, där de gingo fram mot den hårda blåsten.

När de försvunnit, vände den gamle prästen sig om och såg på den unge. Han satt ännu med händerna slagna om hufvudet och armbågarna mot bordet.

Plötsligt höjde han hufvudet och lät sin hand tungt falla mot bordet.

— Hur kunde du tala till dem, som du gjorde, utbrast han. Icke ett ord om deras synd. Icke ett ord om syndens lön, om straff, om...Rösten stockade sig i hans hals, och han tystnade af fruktan att förgå sig mot en äldre man.

Den gamle prästen stod en stund i tankar kvar på sin plats vid fönstret och lät den yngre lugna sig. Därpå tog han en pipa ur hörn hyllan, stoppade den, tände och satte sig tillrätta i skrifstolen:

— Synd! sade han. Ja, vi göra alla synd. Men jag vill säga dig en sak. Jag vet mången ur vår klass, som gifter sig med en kvinna i all anständighet inför lagen och, innan året är ute, lämnar henne åt sitt öde för att löpa efter en annan. Det gör inte den man, du nyss såg här. Jag vet också kvinnor, som gifta sig för att, utan att arbeta, få lefva i lugn, af det arbete, som deras män utföra för två, nej för alla, hur stor också familjen blir. Det gör icke denna kvinna. In i det sista kommer hon att följa mannen i båten ut på sjön, och när hon födt sitt barn, dröjer det icke länge, förrän hon följer honom ånyo. Sådant är deras lif, och så kommer det att fortvara, om de få lefva. De komma att arbeta lifvet ut och lära sina barn att arbeta som de. Men grunden, på hvilken de bygga sitt lif, är, att kärleksglädjen helgas genom barnen. Rör icke vid den grunden! På den kan mycket godt byggas.

Pastorsadjunkten log.— Har någon sagt dig det? frågade han hånfullt.

— Nej, svarade kyrkoherden. Sådant kunna dessa människor icke säga. Men de känna det. Jag förstod icke detta först. Men jag har lefvat mig till att förstå det. Jag har böjt mitt hjärta att komma närmare deras, så att jag kunnat tolka dess slag. Lef med dem, och böj ditt hjärta äfven du. Och då skall du sluta upp att döma. Ty den, som smädar denna heliga grundval för en stor del af folkets hela iif, han tänker lågt om vårt folk. Och han är ännu för högmodig för att förstå.

Den andre teg, men skakade sitt hufvud. Ty han var bunden i den tankegång, hvilken tillhör hans egen klass, och han var för högmodig att lära.

Kyrkoherden satt en stund och såg på den andre, och han kände medömkan med honom, emedan han erinrade sig, att också han själf en gång sett strängt på människorna, där man borde se mildt, och varit öfverseende, där man bör vara sträng. Därför kom ett leende öfver hans ansikte. Han lade bort pipan och gick fram till den stora

bokhyllan, som täckte hela väggen och fortsatte nedåt på båda sidorna om soffan. Där tog han ned en bok och lämnade den åt den unge prästen.

Denne tog boken och öppnade den förvånad. Det var en stor bok, den var full af bilder, pär-marna voro pressade med guldsnitt och slötos samman af breda mässingsspännen.

— Det är ju en bibel, sade han.

— Ja, sade den gamle prästen. Behåll den! Och när du första gången viger ett par här ute, hvilka gå till helgandet af sitt förbund på den väg, du fordrar, gif dem då denna till ett minne af dig och af mig.

Den unge prästen ville först ej mottaga gåfvan. Han anade, att det låg en lärdom häri, och den ville han icke mottaga. Men den gamle nödgade honom, så att han till sist måste behålla gåfvan. Därmed skildes de båda.

Pastorsadjunkten vandrade på en smal stig öfver klipporna till sin bostad. Boken höll han tryckt mot sitt bröst, där han stretade fram genom blåsten.

*

Därefter gingo många år. Den gamle prästen dog, och den unge fick pastoratet efter honom. I femton år behöll han, enligt hvad trovärdiga män försäkrat, den stora boken utan att någonsin komma i tillfälle att få skänka bort den.

Då gifte sig en dag prästgårdens gårdsdräng, som var son till en fiskare, med kyrkoherdens egen piga, hvilken sedan barndomen varit hållen som ett barn i prästens egen familj. Den unge prästenbörjade i sin tur bli gammal nu och var längesedan gift, men hans äktenskap var barnlöst. Kyrkoherden och hans hustru hade städse lefvat ett underligt >soleradt lif bland en allmoge, för hvilken de båda kände sig främmande. Men för detta unga par höll prästfrun själf bröllop, och dem skänkte kyrkoherden efter vigseln den vackra bibeln med pärmar, pressade i guld, och spännen af mässing. Ty dem kände både han och hans hustru väl och visste, att på dem kunde de lita som på sig själfva.

Tre månader därefter måste kyrkoherden emellertid döpa parets första barn, och sedan den dagen talade ingen mer om den gamla bibeln, allraminst de, som själfva hade fått mottaga den som dygde-gåfva.

Men när prästen kallades till barndopet, blef han rädd. Ty han tyckte, att det var, som om den gamle prästen gått igen och spökat.

Denna händelse var för den nye prästen en svår sorg. Han kallades nämligen i hela sitt lif »den nye» till skillnad från den gamle, som längesedan var död, men aldrig glömdes. »Den nye» kunde aldrig riktigt fatta, hvad som hade händt, och han kom i grafven, utan att ha fattat det. Det var en klyfta mellan honom och befolkningen, och han kom aldrig öfver den.MOSTEREtt stort svart skrikande moln lyfte från talldungen i nordväst och slog flaxande ned på åkern. Vårsäden var nyss sådd, och dagen förut hade harfven gått däröfver. Nu hoppade kråkorna flockvis i den lösa myllan, plockade upp kornen, sletos med hvarandra, grälade om utrymmet och kraxade öfver den hotade grödan, så att det hördes lång väg. På stigen, som skilde de nyharfvade tegarna från höstrågen, gick en ensam man. Den som gick på stigen, var ägare till jorden rundt omkring, och med egna händer hade han kört hästarna och icke hvilat, förrän hela åkern låg jämnad och slät. Hans namn var Håkan, och Ekberg hette han efter sin fader, men gemenligen kallades han endast Håkan, såsom seden i trakten var.

I vanliga fall skulle Håkan ej hafva försummat att vända om efter bössan och, så söndag det var, lägga sig på lur efter de skygga kråkorna, skjutaned ett par stycken och speta upp dem på åkern. Ty kråkorna voro hans arffiender från farfar och far, och med dem hade han stridt, så länge han kunde minnas, om grödan på åkern och sädeskornen, som kommit i mull. Men i dag såg Håkan icke åt kråkorna. Det var nätt och jämt, att han hörde dem. Ej heller lade han märke till höstsäden, hvilken jämn och lagom tät spirade upp på hans högra sida och lyste grön i vårsolen. Just där Håkan nu gick, öppnade sig fjärdens smala sund, öfver hvilken skogen på Björnölandet reste sig tät och mörk, och gaf en ljus, vidare utsikt med många vackra vikar, där man såg långt inåt land, därför att bladen på löfträden ännu icke spruckit ut. Men Håkan såg som sagdt icke allt detta. Han gick, som han

plägade, böjd i ryggen och med litet gungande steg, ur mungipan dinglade ett torrt grässtrå, som han ryckt till sig från dikesrenen, och alltibland tog han sig om det mörka kindskägget. På Håkans ansikte skulle en betraktare emellertid icke hafva sett det vanliga, kärft godmodiga uttrycket, i stället skönjdes nu i hans drag ett sammanknipet och grubblande. Ty Håkan gick i tankar, och det, som sysselsatte honom, var ej sådant, på hvilket en man grubblar i hvardagslag. Ut och in kröp grässtrået, som han höll i munnen, och ansiktsmusklerna kommo icke i hvila.Ibland stannade mannen och höll fundersamt det söndertuggade strået framför sig, som om just detta strå och ingenting annat varit det, med hvilket hans tankar sysslat. Om en stund kom stråt tillbaka på sin plats i mungipan igen, och som om detta på något sätt inverkat på mannens tankegång, satte sig samtidigt hans ben åter i rörelse, och Håkan gick vidare.

Så långt åkern sträckte sig, gick han, följde stigen, som vek om gärdesgårdens hörn, där grinden var aflyftad, och kom så ned till stranden, där skötboden låg. Grå och stängd låg den utmed den lilla bryggan, och på land voro båtarna uppdragna, väntande på att skrapas och tjäras till sommaren. Endast ekstocken sattes sådan den var i sjön, så fort isen bröt upp, för att möjligheten att komma ut på vattnet icke skulle vara alldeles afskuren. Här låg mycket arbete och väntade, och såg man efter hade dessutom bryggan sjunkit på yttersidan, när den myckna isen från vintern gick.

Allt detta låg framför Håkans blickar, men han ägnade ingen uppmärksamhet åt det han såg, lät endast grässtråt falla till marken som ett tecken på, att hans tankar icke behöfde det längre. Därefter vände han om och gick nedböjd som han kommit, tillbaka uppåt åkern igen. När han nu gick, ökade han hastigheten i sina steg och slungade i förbi-gående ett par duktiga stenar efter kråkorna. Skrikande lyfte molnet igen, förmörkande himmelen med flaxande vingar och täta kroppar, och slog ned i talldungen i nordväst för att om en stund vända tillbaka, när fältet åter låg rensadt och fritt i söndagsfriden.

Nu såg Håkan upp och vände sina ögon mot gården framför sig. Högst uppe på backen låg Utängens gamla gård, så högt, att den, sedd nedifrån, med de aflöfvade gamla askarna och lönnarna som stodo kring boningshuset, tecknade sig mot nakna himmelen, som om intet mera därbakom funnits att se. På andra sidan sträckte sig dock åkrarna långt ut, famnade af en vid krets med hagar och skog. Om man icke vetat det, skulle man här svårligen kommit att tänka på, att man befann sig i Södermanlands yppiga skärgård, långt söderut, där Söderteljeviken skär in. Kargare och en smula fattigare var naturen, som ett stycke af den norra skärgården, inflyttad i den rika södra.

Håkan tänkte på något af detta, och som han stod blickande upp mot sin gård, föll det honom i tankarna, hur mycket arbete det kostat att få Utängens gård sådan den nu tedde sig. Själfva byggnaden erbjöd ingenting märkvärdigt, lång och låg, som den var, målad en gång med rödfärg, hvil-ken mörknat af årens sol och väta. På midtenvar taket brutet af genom två små fönster, som sköto fram, liksom hade de blifvit tillbyggda senare, och långt på stenbackarna till höger syntes ladan, logen, ladugården och stallet, vedbacken och svinhuset, redskapslidret och vagnboden. Det var ingenting märkvärdigare med denna byggnad än med hundratals andra, som ligga vackert med god jord omkring, och där det tysta odlingsarbetet af Sveriges land utförts, medan odlingens märkesmän nu strida med hvarandra i riksdag och press, som deras förfäder en gång stridde mot landets fiender. Men för den man, som nu kom fram mot denna byggnad, var den märklig nog. Här hade hans farfar en gång brutit bygden, på den tid, då ingenting här var att se mer än naturliga ängar, hagar och tät, snårig skog. Äldre var nämligen icke gården. Här hade Håkan sett fadern fortsätta, hvad farfadern hade begynt. Själf kunde han minnas, både när den nya ladan uppfördes, när boningshuset byggdes till, och när körvägen togs upp fram till byn, dit gården ursprungligen hörde, liksom ock när åkern, på hvilken han nyss gått, nyplöjdes, dikades, röjdes, rensades från sten och gödslades, så att plogen första gången kunde skära fåror i jungfrulig jord. Allt detta kunde Håkan tydligt erinra sig och mycket till. Också hade han sina skäl att tänka på detta just nu, när han steg påden nötta stenen, som låg framför trappan, kring hvilken syrenbuskarna sträckte sina bara grenar, där barken nyss börjat mjukna för regn och sol.

Inne i det stora köket, där kärl och tallrikar, rena och mångtaliga voro ställda på hyllorna, och där den stora potatisgrytan på den öppna spisen kokade öfver elden, satt Håkans hustru, den rund-kindade Margareta och

väntade på, att potatisen skulle bli kokt, så att hon fick plats för fläsket. Ensam satt hon därinne, ty det var söndag, och allt tjänstfolket hade fått låna vagnen med unghästarna för att fara till kyrkan, som deras tur var. Ensam gick hon där, och äfven på hennes välmående, godsinta ansikte med den kraftiga näsan och de lifliga ögonen, hvilka i hennes ungdom varit vackra nog och dårat flera än Håkan, som till sist fastnade, syntes det, att något osedvanligt var å färde, och att detta gifvit äfven den duktiga bondkvinnan något särskildt att tänka på.

När mannen trädde in, låtsade den kloka hustrun emellertid icke om, att hennes tankar varit lika upptagna som hans egna. Att hennes gubbe gått ut på söndagsmorgonen för att få tänka i ro, visste hon mycket väl. Att han tänkt just på det, hvilket hon själf önskade skulle sysselsätta honom, visste hon också. Genom tjugu års sammanlefnad i arbete och bekymmer, trefnad och glädje, stora ochsmå omsorger, missräkningar, fröjdeämnen och förhoppningar hade dessa makars tankar lärt att så att säga gå i samma takt, äfven om lynnena spelade i olika tonarter, i den grad, att de icke lätt störde eller oroade hvarandra. Ej heller var det möjligt, att den ena kunde missförstå den andras tystnad. »När Håkan tiger, vet jag mången gång förr, hvad han vill, än om han säger något,» kunde Margareta säga. Och när hon nu såg mannen sitta vid fönsterbordet, och utan att tala se ut genom fönstret, kunde hon i hans lugnade ansikte läsa, att hvad han nyss gått och stridt med, hade lagt sig till ro, och att om Håkan nu teg, så var det endast, för att han sökte efter de rätta orden och icke ville förtala sig.

Margareta blef därför icke det ringaste förvånad, när mannen, utan att vända sina ögon mot henne, talande endast, som om han fortsatt sina egna tankar, långsamt sade:

— Du ska få det, som du själf ville, Margareta, och jag har aldrig tänkt hindra dig ifrån det. Jag har bara behöft tid för att sätta mig in i, att det verkligen är så, som du sagt. Girighetens synd är inte min, och inte har jag heller något emot din släkt och inte emot pojken heller.

Väl hade Margareta vetat, att gubben skulle tala till henne så, som han nu gjorde, och väl visstehon, att var det något, hon på allvar önskade, så sade Håkan icke gärna nej. Men dock kom detta medgifvande öfver henne som något, hvilket var för mer än allt annat, hon någonsin under sitt långa äktenskap mottagit, och hon kunde ej hjälpa, att tårarna stego henne i ögonen, när hon svarade:

— Du har alltid varit god mot min släkt, Håkan. Och du har aldrig gjort det svårt för mig att be dig om något för dem. Syster min har det rent eländigt och svåger min också på sitt sätt, fattiga äro de, ingenting ha de ärft och ingenting förvärft, och att han är ett kräk och en stackare, det nekar inte jag. Att se barnen, som de hade det, med litet att äta, mindre att sätta på sig och med det snusket omkring sig det stod jag inte ut med, när jag var där nere sist. Det är nog inte lätt för en fattig jordarbetare, som ingenting har. Är han då kommen af bättre, och det har gått utför för honom, då blir det väl värre ändå, kan jag tänka mig. Tar vi nu barnet, då har vi gjort, hvad vi kan, och ingen kan begära mer.

— Nej, sade Håkan. Man ska göra godt, så långt man kan, men inte längre. Den som ger, så han tigger, han ska ha stryk, så han ligger.

— Ja, svarade Margareta. Men den som inte ger, han ska ha mycket mer.

— Det är sant också, menade Håkan. Mennu vill jag säga dig, hvarför jag varit så betänksam. Arbeta har jag själf fått göra i hela mitt lif, och utan arbete har jag ingenting fått. Arbetet har gifvit oss, det vi har, och det vi ser här ute, det är mitt verk, om jag får tala så stort och min fars och hans fars före oss. Och det vill jag inte, att någon, som kommer efter mig, ska förstöra.

— Jag tänker, vi får lära pojken arbeta, om han kommer till oss, invände Margareta.

— Jag tänker så med, fortfor Håkan. Men pojken är tio år fyllda nu, och där han varit, har han säkert inte lärt sig det. Inte har far hans lärt honom det och inte modern. Af alla dina syskon har ingen varit kunnig i den konsten mer än du.

Detta sista innehöll både en hvass anmärkning och ett försonande medgifvande. Margareta förstod och uppskattade båda. Men nu hade hon sina tankar riktade uteslutande, på det hon ville vinna, och hade därför icke

lust att gå vidare in på detta ämne, som hon af erfarenhet visste var ömtåligt. Hon flyttade därför pannan med fläsket från elden, så att hon skulle få en stunds andrum, satte sig midt emot gubben och sade:

— Jag vill säga dig något, Håkan, som du inte vet. När jag bad dig först om detta, att jag skulle få ta hit min systers barn och göra det till

18.mitt, då lät jag dig inte veta mer, än att jag tyckte, vi borde göra så, därför att den, som har, får hjälpa den, som inte har. Eljest blir det ingen, som ger hjälp i världen, och ingen, som får. Men när jag fått min vilja fram i detta, då har du gjort mig mer glad nu, än du nå'nsin förr kunnat göra mig, alltsedan vi en gång höllo bröllop.

Margareta småskrattade litet och såg förlägen ut öfver det ovanliga i, att hon påminde om något sådant. Så försökte hon att slå bort detta intryck, såg Håkan i ögonen och fortsatte:

— Ja ja, det är länge sen nu. Men du ska veta, att alla dessa år har det varit mig en svår sorg, att vi aldrig kunnat få några barn. Om det berott på dig eller på mig, det vet ingen. Men för mig har det varit som en olycka och en skam också. Många modiga tårar grät jag för den saken under de första åren och sedan också för rästen. Aldrig tyckte jag, att jag kunde tala om sådant med dig, och aldrig skulle jag ha gjort det heller, hade du inte nu gifvit mig det barn, som jag önskat mig. Mitt blir det ändå, om det så är födt af en annan. Men jag har inte bedt dig bara af barmhärtighet, utan därför att ett barn kunde jag inte längre afvara, och det är nog ingen riktig kvinna, som kan. Nu vet du det, Håkan, och nu är det inte mer att säga om den saken.Därmed gick Margareta ifrån sin man och sköt på nytt fläskpannan öfver elden. Håkan satt och såg på henne och undrade, om det var elden, som vållade, att hon blef så röd. Men han sade endast:

— Bara du nu får, som du önskar, med den pojken.

Därmed teg Håkan, och den sak, som afhandlats mellan makarna, var afgjord. Men Håkan gick länge i tankar öfver det underliga, att hustrun under hela deras äktenskap haft en så svår sorg, som han icke fått veta om. För honom var detta en nyhet så stor, att han måste tänka på den länge, innan han på allvar kunde förstå, att hvad hustrun meddelat honom om sig själf, verkligen innehöll den bokstafliga sanningen. Nog hade Håkan för egen del alltid önskat sig en son, och nog hade han mången gång känt det bittert, att hvad han samlat och arbetat ihop, en gång skulle gå öfver i främmande händer. Men förtviflan öfver denna missräkning hade han aldrig känt, och att ett främmande barn skulle kunna ersätta honom hans eget, därom hade han aldrig drömt. När han nu tänkte på gossen, som skulle komma, blef han själf i egna ögon liksom äldre, och han motsåg denna händelse med ett slags hemlig känsla af olust, som toge han af fri vilja i sitt hus den, hvilken en dag skulle undantränga honom själf.Så kom Per, Margaretas systerson vid tio års ålder i mosterns hus, och när ett år hade gått, adopterades han af Håkan och hans hustru som egen son. Pers far hette Olof, och han skulle därför egentligen ha blifvit kallad med hans namn och hetat Olofsson i tillnamn. Men Håkan sade den gången, att hvad han gjorde, ville han inte göra till hälften. Därför fick gossen namnet Per Håkansson Ekberg, som om han varit makarnas verkliga barn.Aldrig kom Per heller att känna sig annat än som son i huset hos Håkan och Margareta. Visserligen kallade han dem aldrig för far och mor. Det kunde han ej göra, så länge hans egna föräldrar lefde, och när hans egen mor dog, var han så väl van vid moster och morbror, att något annat kunde aldrig sättas i fråga. Men som son kände han sig ändå, och som son behandlades han. Pers far flyttade sedan inåt landet och blef statare på en herrgård. Snart glömde gossen nästan, att han haft några riktiga föräldrar för de nya han fått.

Skillnaden mellan det hem, från hvilket Per kommit, och det som nu blifvit hans, var i själfva verket så stor, att underligt hade varit, om gossen icke från det hem, dit han nu kommit, skulle längtat tillbaka till det, från hvilket han kom. Ty en drinkares hem var det, han lämnat, och hvad han sett där, hade gjort honom både brådmogen ochMed en egendomlig yrvaken känsla tog barnet i början emot, allt hvad han dagligen fick, som lika många välgärningar. Van att äta sig mätt hade han aldrig varit. Så långt han kunde minnas, hade hans första tanke vid uppvaknandet alltid varit: »Har mor mat åt mig i dag? Eller skall jag gå hungrig?» Därför gick han under den första tiden alltid och undrade, hur länge det skulle dröja, innan han en vacker dag fick det beskedet, att han måste försöka styra sin hunger och vänta, tills morbror kom hem.

Lika rädd var han för sina kläder, hela och snygga, sådana han aldrig haft, och första gången han varsnade ett hål på sin rockärm, gick han och gömde sig i logen. Så van var han vid stryk, att han inte tordes komma fram, fastän han hörde, hur moster gick gården rundt och i ängslan ropade honom. När han ändtligen anträffades, var gossen så förskrämd, att han inte kunde svara på frågor, och först när han kom in, märkte mostern hålet på armbågen.

— Tag af dig rocken, pojke, sade hon helt lugnt, så får jag laga den.

Då brast gossen i ohejdad gråt. Ty han hade ju väntat sig stryk, och skrämseln, som nu slog om, gjorde gossen utom sig inför det ovana i, att han blef hjälpt och icke slagen.Då förstod Margareta alltsammans.

— Har de varit så svåra emot dig? sade hon, lade bort tröjan, som hon redan börjat taga hand om, tog gossen i knät och tröstade honom.

Från den dagen fick Per en sådan kärlek för moster, att han icke visste, hur väl han ville henne, och aldrig var han nöjdare, än när han fick gå med henne och hålla henne i hand. Den lifliga och raska bondhustrun, som arbetade så rappt och aldrig tycktes behöfva sitta stilla och hvila, blef för gossen icke blott en mor, utan också ett exempel. Mycket sällan förmanade hon honom. Men Margareta hade ett sätt att göra sig åtlydd, som verkade bättre än ord. Häpen öfver allt det nya, i hvilket han kommit in, gick Per och undrade för sig själf, hur det kan vara, att somliga ska ha det så bra, medan andra knappt få, hvad de behöfva. En gång strax han kommit i huset, stod han och såg sig fundersamt omkring, som om han grubblat öfver något. Mostern märkte det och frågade:

— Hvad grundar du på, Per?

— Jag undrar på, hur allting här kan vara så rent, sade gossen.

— Det är, för att här finns ordning, svarade mostern. Och därförutan trifs ingenting.

— Men den, som ingenting har, inte maten en gång, kan den också hålla ordning? frågade Per.Då förstod mostern, att gossen tänkte på sitt eget hem, och hon ville inte inför barnet nedsätta föräldrarna. Därför svarade hon:

— Den, som har det så svårt, som din mor har haft, hon kan inte hinna med som en annan.

Per svarade ingenting, men han såg tacksam ut, som om det gladt honom, att han inte behöft tänka något ondt om sina föräldrar. Men mostern undrade inom sig, hur barnet kunde komma att tänka på sådant och fråga så klokt.

Margareta hade från början inte betänkt, hur våldsamt allt det nya, hvari han nu lefde, måste ha kommit öfver Per, ej heller hur brådmoget en sådan förändring kan utveckla ett barn. Nu förstod hon detta, och starkare än något annat fäste henne medvetandet härom vid gossen. Med lugn ro tog henne dag för dag den känslan allt mera fången, att hon på gamla dagar fått det, hvilket ödet nekat hennes ungdom, och hvarefter hon dock längtat tungt, så långt hon kunde minnas. Moster lefde upp på nytt af detta och blef som föryngrad däraf. Det lyste upp henne, så att Håkan icke kunde undgå att förvånas däröfver. Fast han ej hade mycken tid att grubbla öfver sådant, lade han dock märke till detta liksom till allt, hvilket skedde omkring honom, och det bästa var, att han unnade hustrun den glädje, som han icke kunnatskaffa henne själf. Ja, han delade den också. Ty äfven Håkan såg med blida ögon på gossen och ville honom väl, fastän han ej sysselsatte sig med barnet så mycket som mostern. Margareta märkte detta och gladdes däråt. En afton när gossen sof, och de båda skulle gå till hvila, sade hon därför:

— Är det inte bättre nu, än när vi ingen hade?

— Pojken är bra, det är ingen fråga om det, svarade Håkan.

Det var Per också. Han var bra. Men det, som kom att bestämma hela hans lif, både i barndomen, ungdomen och sedan som man, det var, att han fått svida för fattigdomen, när han var liten, och att han kommit till allt, hvad han nu ägde, utan att behöfva röra ett finger. Minnet häraf gjorde honom god mot andra och lade något ljust och muntert öfver hela hans väsen, som ingen kunnat upptäcka hos det magra barn med den grå hyn och de tarfliga kläderna, hvilket först kom i huset hos Margareta och hennes man. Fattigdomen, som han pröfvat, kom honom

att värdera allt, hvad han nu fick. Fattigdomen, som satt kvar i minnet, gjorde honom flitig i skolan, därför att han förr icke fått lära, emedan han ofta icke haft skor, så att han kunde gå ut. Fattigdomen, som han smakat, gjorde honom arbetsam, emedan han fruktade att komma tillbaka i det elände, hvilket gjort hans barndomglädjelös. Fattigdomen, som han aldrig kunde glömma, gjorde honom äfven tacksam mot dem, som befriat honom från den börda, hvilken tyngt hans barndom.

För Håkan och moster hyste Per en tillgifven-het, hvilken egentligen var starkare, om också af en annan art, än den en son vanligen hyser för sina föräldrar. En son är fäst vid föräldrarna med blodets band, och om dessa behandlat honom väl, och han själf är danad för tacksamhet, blir han erkännsam för detta — till en viss grad. Men det finns i denna känsla ofta något af denna bitanke: »Jag är ändå deras barn, och det de gjort för mig, voro de pliktiga att göra.» Pers känsla för fosterföräldrarna blef en helt annan. Ju äldre han blef, desto mera grodde den känslan sig stark inom honom, att allt hvad de gjort, hade de gjort frivilligt, och att icke ett äkta par bland tusen skulle handlat som de. Denna känsla lefde Per sig in uti så mycket starkare, just därför att hvarken Håkan eller moster någonsin påminde honom om den, och han var aldrig så nöjd med sig själf, som när han kunde veta, att fosterföräldrarna voro nöjda med honom.

Per gick igenom skolan, och den tid kom, då han skulle läsa sig fram för prästen. Klädd i nya svarta kläder stod han bland de andra barnen på gången, svarade på frågorna och afgaf det löfte, somkyrkan kräfver. Både Håkan och moster ledsagade honom till kyrkan, och alla tre följdes de som föräldrar och barn åt hem. Sedan kom ungdomstiden. Per lärde sig tugga tobak och taga en sup. Han kom med på logen, där ungdomen dansade, och flickorna visade sig icke ovänliga mot en gosse, som skulle ärfva Håkan Ekbergs gård. Per lade ut öfver axlarna och blef en ståtlig yngling, vid ett par och tjugu års ålder fick han sin första käresta, och hans lif skilde sig icke i något från det, som var hans jämnårigas.

En enda sak var det dock, som vid denna tid störde och nästan grämde Per. I hemlighet gick han nämligen och grufvade sig, emedan han tyckte allt på gården redan var gjordt så bra, att för honom fanns där ingenting mer att göra. Den skörd, som kom in, räckte till, om icke året blef alltför dåligt, och flera kreatur, än som fanns, kunde gården icke föda. Men Per hade fått en tanke i sitt hufvud, en tanke, som var hans egen, och som gaf honom hopp om, att han skulle kunna, hvad hvarje man vill, nämligen bryta en ny väg och göra sin själf-ständiga insats i andras arbete. En söndag, när han blef ensam med Håkan, passade han på och sade morbrodern detta.

— Hur skulle det vara, om I köpte mig enskuta, och jag lärde mig sköta den och sedan om somrarna fore med frakter? sade Per.

Detta var Pers plan, på hvilken han grubblat så länge, och han kände hjärtklappning, medan han väntade på morbroderns svar. Håkan satt en stund, som han plägade, utan att svara. Så reste han sig upp och bad Per följa med sig ut. Det var en söndag på hösten, och ute på åkrarna stod stubben af de afmejade åkrarna och väntade på plogen. Som han hade för sed, tog Håkan ett halmstrå från åkerrenen och började tugga på det. Så gick han före fostersonen, och Per kunde icke få ögonen från halmstrået, som sköts fram och tillbaka mellan den gamles läppar och hela tiden hängde ned ur hans mun.

Håkan gick från åker till åker, från teg till teg. Därefter lämnade han åkrarna och tog vägen ned till stranden. Där öppnade han skötboden och visade Per den stora noten, näten, mjärdarna och strömmingsskötarna. Sedan Håkan detta gjort, tog han ynglingen med sig ut i hagarna och långt bort i skogen. För hvarje ny sak, som han beså̈g, talade han om den till Per, och hvad han sade, var detta:

— Här ligger åker vid åker och äng vid äng. Där finns sten kvar, som icke blifvit bruten. Där väntar hvar vår och hvar höst nytt arbete att göra för att få skörd. Hvar sommar växer där skörd attbärga. På ängarna gro gräs och klöfver att slå, och i skogen finns ved att hugga och timmer att fälla. Där ligger också svedjeland, som kan rödjas upp och gifva mer åker. Not hänger i boden och skötar, fisk och strömming går till sina tider i sjön, och den, som tar vara på allt detta, behöfver aldrig lida nöd.

Detta sade Håkan icke på en gång. Han sade det styckvis och med mellanrum i talet, alltsom det om hvilket han

ville tala, kom under hans ögon. När han stannade för att se och tala, tog han halmstrået ur munnen. När han sagt, hvad han ville, kom halmstrået tillbaka på sin gamla plats i mungipan, och Håkan gick vidare. Tigande och undrande öfver denna långa vandring, ej mindre än öfver det ovana talet, följde honom Per. Men det låg något öfver morbroderns hela utseende, som vållade, att ynglingen ej vågade afbryta honom, ej heller säga något om, hvad han själf tänkte eller menade. Håkan gick från plats och till plats, och när han gick, var det hela sitt lif och allt hvad han därunder gjort, som han ville skydda, att det icke skulle förfaras.

Efter flera timmars vandring återkommo Håkan och Per till hemmet. Där låg gården full med de gamla askarnas löf, hvilka den sista stormensopat ned. Då stannade Håkan vid grinden och pekade på löfhögarna.

— När inte annat finns att göra, då kan man rödja undan, sade han, och göra snyggt omkring byggningen, så att de, som går förbi, kan se, att här bor folk.

Per nickade till tecken, att han hört och förstått, men svarade icke. Då fortfor Håkan:

— Hvad vill du så med skutan?

Då vågade Per för första gången svara. Han såg upp och sade:

— Förtjänsten blir det allt ondt om, ifall man bara har jordbruket.

— Det blir så kanske, sade Håkan betänksamt. Men har du pengar till fartyget, du?

Då blef Per djärfvare. Ty han hade tänkt länge på sitt, och han visste, att kom han ej nu med svaret, kunde han få vänta länge på ett nytt tillfälle. Därför svarade han:

— Det finns ingen inteckning på gården. Den är skuldfri.

Håkan ryckte till, som om någon stuckit honom, och han lät halmstrået falla till marken. Men Per fortfor:

— Det betalar fartyget igen och mer till. Jag har räknat.Då rätade Håkan upp sig och såg Per stint i ögonen.

— Räkna då om igen, sade han, så ska du få se, att du väntar, till dess att du har pengarna i hand. Och har du dem en gång, så släpper du dem inte.

Per kände, att det motstånd, han nu mötte, kunde icke lätt öfvervinnas. Men i det längsta ville han dock försvara sig själf, och därför sade han:

— Det sägs, att det ska komma svåra tider för jordbruket.

— Det du får, räcker i din tid, genmälde Håkan hvasst. Det har räckt i min.

Därmed gick han in och lämnade Per ensam. Per gick ut igen genom grinden och vandrade i den klara höstluften vägen, som gick fram till byn. När han kom i vägkröken, såg han Utängens gård ligga som afklädd och naken mellan de kala träden mot den kallblå himmelen. De små gluggarna på taket stirrade mot honom som två skrämda ögon. Då blef det honom med ens, som om hela gården fått lif och börjat tala. »Är du inte nöjd med mig, som jag är?» tycktes den säga. »Begär inte för mycket af mig. Mer än jag kan gifva, rår jag inte med. Blott den, som är trogen, mot hvad jag ger, blir jag trogen tillbaka.» Orolig och missnöjd, med hvad som skett, gick Per vidare. Men han vartankfull, efter hvad denna dag händt honom, och detta blef första och sista gången, som han vågade tala med morbrodern om att taga inteckning i gården.

Men Håkan glömde aldrig det samtal, han haft med hustruns systerson, hvilken han upptagit i huset som eget barn. Väl visste den gamle, att ingen någonsin skulle kunna tvinga eller locka honom till sådant, som han ej själf ville, men något af den trygghet, som gaf hans arbete styrka, vek dock efter denna dag ifrån honom. Ibland kunde det komma honom för, som om det han ägde, icke längre var hans, och när han gick vid plogen eller arbetade inne i lidret, tänkte han ibland på framtiden. Han, som under många års mödor, glömt, att han var barnlös, kunde då sakna, att han icke hade en son af sitt eget blod, en bonde af bondestam, som älskade jorden. Kom Håkan hem en vinterafton från skogen, och ljuset, som föll öfver snön från köksfönstret, bakom hvilket hustrun gick med maten färdig och väntade, ropade honom välkommen in i värmen, då blef ibland hela det låga huset, som syntes

tryckt och lågt i skymningen, i Håkans ögon mörkt och främmande. »Hvarför har jag gått här och sträfvat?» tänkte Håkan då. »Hvad blir det till sist af allt, hvad jag arbetat?» Och äfven honom förekom det stundom, som omdet gamla huset talat till honom och sagt: »Jag är gammalt nu. Jag duger icke längre. När du är borta en gång, finns det ingen, som vet, hur här ska vara. Det blir aldrig som förr.»

En vinterafton yppade Håkan sina tankar för hustrun, och när han det gjorde, hade flera månader gått efter det samtal, som han och Per fört med hvarandra.

— Per funderar på mycket sade Håkan. Har han ingenting sagt åt dig?

— Nej, svarade moster. Jag vet om ingenting.

Då drog Håkan en suck af lättnad. Ty inom

sig hade han fruktat, att Per gjort mostern till sin förtrogna och haft henne på sin sida, innan han vågade komma fram med sitt förslag. Så berättade han, hvad Per hade föreslagit, och hur han själf hade svarat.

Moster blef betänksam, när hon hörde detta. Också henne grep en beklämning vid tanken på framtiden, och hon begynte se framföreåt, liksom mannen hade gjort. Mot sin vana lät hon de sysslor, hon hade för handen, hvila och slog sig ned vid mannens sida på träsoffan.

Där sutto de båda gamla bredvid hvarandra, utan att tala, och kände båda, att åren tagit på dem. Framför dem var icke mycket mera att se. Allt,

19.som ägde värde, låg bakåt i tiden, och mot det, som en gång skulle komma, hade de ingen makt.

— Det gör ju oss ingenting, sade Margareta, när vi en gång ligger i grafven.

— Månn tro det ändå, menade Håkan. Nog är det godt, om man kan veta, att det man arbetar för, står.

— Länge blir det ändå aldrig, kom hustruns

svar.

Håkan satt en stund, som om han ingenting hört. Så sade han långsamt, som om han med ansträngning tänkt fram hvarje ord:

— När min far dog, visste han, att allt skulle stå i min tid och kanske längre. Han sa så, innan han dog. Och han har en gång förtalt mig, att hans far dog i samma tro.

Margareta satt och tänkte på, om hon skulle påminna mannen om, hvad prästen sagt, att människan icke bör skaffa sig en skatt på jorden. Men hon kunde icke komma fram med detta nu. Hon tyckte, att det ej passade. Hvarför skulle hon och Håkan ha lefvat, om människan icke hade lof till det? Kunde hon saga Håkan, att hans skatt icke låg i jorden? Så hade Margareta aldrig tänkt förr. Ty upprorisk var icke hennes tankegång. Men som om mannen hört hennes tankar, sade Håkan plötsligt stilla och lugnt:— Kanske är det sant, som prästen säger, att man skall lära sig dö, medan man ännu lefver?

Dessa ord kommo som något, hvilket ingen af dem båda på egen hand kunnat finna, och som de därför stannade vid, utan att fråga vidare. Både Håkan och hans hustru kände detta, och ingen af dem vågade en invändning. Just därför var det kanske också, som de kunde stanna inför de dunkla orden och finna tröst däri.

Men midt under det att denna känsla behärskade henne, gingo Margaretas tankar vidare, sökande en mera jordisk och närliggande förhoppning, och därför sade hon:

— Per har nog slagit bort de tankarna, när han hörde, att du inte vill.

När moster sagt dessa ord, trodde hon dem själf, fastän hon först sagt dem, endast för att göra mannen lättare till sinnes. Själf steg hon upp och gick åter till sina sysslor. Men Håkan satt länge kvar och såg in i elden, som glimmade genom luckorna på den nya järnspisen, hvilken Per köpt ifrån staden. Man såg inte elden som förr, tyckte Håkan. Men maten blef ju bättre, och mindre ved gick det åt.Det blef en stor dag i bygden, när Håkan

Ekberg lade sig ned och dog, en dag, hvilken länge blef ihågkommen, och många voro de, som kommo för att se om honom, när han låg sjuk. Ty Håkan var en ansedd man i sin trakt, och alla, som kände honom, skattade hans duglighet i arbetet och visste, att det ord, han en gång gifvit, bröts aldrig.

Därför kände alla, att när han en gång var borta, skulle det blifva tomt efter honom, och så många som kunde, kommo, emedan de ville se Håkan än en gång, tacka och säga honom farväl. Länge kunde hvar och en icke stanna inne. Ty den sjuke tillät det icke. Men hvar och en, som kom ut, gick tyst sin väg, de gamle, tänkande på den dag, då de själfva skulle ligga så, de yngre, undersamma och liksom lättare till sinnes, när de väl sluppit ur sjukrummet. Men alla hade de fått sitt intryck, af hvad de sett och hört, och alla be-rättade de detta. Det blef som ett otryckt äreminne i folkets mun.

— Alltid trodde jag, att jag skulle vara den, som fick gå bort först af oss två, sade moster under dessa dagar. Jag kan inte förstå, det är sant, att det är Håkan, som ska dö och inte jag.

Moster tänkte icke på det, som komma skulle, endast på det, att Håkan nu skulle dö. Med hvar dag, som gick, blef detta henne också, allt mera naturligt och verkligt, och hela tiden medan mannen var sjuk, var hon glad för hvar och en, som kom. Ju flera, som ville besöka sjukrummet, desto större blef, tyckte hon, Håkans heder. Många voro också de, som kommo, och ännu flera hade de varit, om ej gården legat så ensam och långt bort från byn, dit dock ägorna hörde. Margareta unnade också sin man all den heder, som nu visades honom, och hon var lycklig, emedan han lefde så många dagar, att han fick glädje däraf själf. För egen del hvilade hon hvarken dag eller natt. Och väl var det, att hon alltid hade så mycket att göra, så att hon icke hann gifva sig öfver eller sörja. Tids nog kom sorgen och ensamheten med den.

Att Håkan skulle få lefva, hoppades moster aldrig, alltifrån den stund då han först blef sjuk. Gammal var Håkan icke, endast några få år öfver sextio. Men aldrig så länge hon känt honom, hadehan förr lagt sig till sängs, och när så dagarna gingo, utan att det onda gaf sig, och han själf aldrig talade om, att det kunde bli bättre, då visste hon, att det var döden, som kom, och hon tog denna visshet, med samma enkla lugn, som att höstfrosten, när den kom, gjorde jorden hård och kall och svepte den sista grönskan i sitt gnistrande hölje.

Moster gick omkring och sörjde för, att den, som kom, fick traktering, och hon tackade hvar och en särskildt, när han gick. Att sitta inne hos Håkan hann hon ej mycket, ej heller tänkte hon därpå. Den sjuke ville helst sofva, när han var ensam, och när han vaknade, var alltid någon främmande till hands, som det icke gick an att låta få vänta. Till sist kom ingen mer, och hela bygden visste då, att nu hade Håkan icke långt igen. De, som gingo förbi, sågo förstulet efter, om icke de hvita lakanen hängde för fönstren.

För Per blefvo dessa dagar omöjliga att glömma, ty under dem öppnade sig för honom den oväntade utsikten öfver en ny värld, där han, förr än han någonsin trott, själf skulle få träda in och verka på eget ansvar.

— Det blir du, som får hjälpa mig nu med allting, sade moster en dag, när de möttes utanför sjukrummet.— Det ska jag nog, menade Per.

Men hvad han själf tänkte och kände, kunde han ej säga mostern. Det skulle ha låtit, tyckte han, som vore han glad öfver, att morbrodern gick undan i tid. Men när Per såg alla dem, som kom-mo och gingo, då undrade han: »Ska det bli så många, som en gång fråga efter mig, när jag ska däran?» Det var, som om all denna aktning för den döende ropat med varnande röster och velat hejda honom i allt det, hvilket han aldrig glömt.

Per satt inne hos morbrodern, så ofta han kunde, och när han såg, att slutet nalkades, önskade han, att den döende sagt något direkt till honom. Ty samtalet om jorden och fartyget, hade icke gått ur den unge mannens tankar, och nu blef det honom så underligt, att han aldrig skulle kunna få fråga morbrodern, om hvad han då sagt, var hans sista ord. Två gånger hade Per försökt att få framställa denna fråga, men båda gångerna hade orden stannat på hans läppar och liksom icke vågat sig fram. »Hvad jag har att säga,» tänkte Per, »passar icke ihop med döden.»

Men i sitt sinne önskade Per, att morbrodern ville säga något själf, och emedan han önskade det, satt han inne hos den döende, så ofta han kunde. Håkan syntes emellertid ha glömt detta.Endast ett par gånger, när Per satt inne, såg den gamle upp, och hans blick blef orolig.

— Är du ensam här? sade han. Hvar är moster?

Då ropade Per sakta på mostern, och Margareta kom in. Håkan vände då hufvudet och såg på hustrun, som om han velat tala, och oron i anletsdragen slätades bort. Men han sade intet, endast slöt ögonen och låg stilla och orörlig som förut. Margareta gled ut igen, och Per satt åter ensam med sina tankar, grubblande öfver, hvad oron i denna trötta blick kunde betyda.

Några timmar senare dog Håkan, och när det skedde, hade Per åter kommit in i rummet. Ensam satt han därinne på nytt, och det var han, som fick bedja mostern komma in för att se, att allt var slut.

— Nu är det bara du och jag på gården, sade mostern. Det är väl, att Håkan lät mig få dig.

För första gången kom Per vid dessa ord att tänka på, att det var mostern, han kunde tacka för, att han nu fick egen gård, och att morbrodern kanske aldrig önskat honom i sons ställe. Det kändes underligt för honom att tänka på detta, nu när han stod där och betraktade den döde, som ingenting mer kunde säga honom.Hela lifvet igenom hade Margareta i allting litat sig till sin man. Han hade styrt för dem båda, tänkt för dem båda, handlat, när det gällde, ledt och rådt i allt. När han nu var borta, kände sig Margareta gammal, och hon lät Per taga öfver gården som sin, emedan hon kände sig oförmögen att bära ansvaret. Alldeles som hon förr tyckt, att allt hvad mannen ville och tänkte, var bra och rätt, så tyckte hon nu också, när Per föreslog nyheter, handlade, ställde och ordnade, och hon arbetade samman med fostersonen på samma sätt, som hon alltid gjort med Håkan, medan han lefde.

— Du ska aldrig ångra, att du gifvit mig gården i din lifstid, sade Per. Som en mor har du varit mot mig, och jag glömmer det aldrig.

Ingen kunde heller säga, att Per någonsin gjorde detta. Men den skillnaden fanns alltid, att det kommit en ny herre på gården, och den nyes viljavar väl så stark som den gamles. Att känna en stark vilja öfver sig, var emellertid just den tillvaro, i hvilken Margareta alltid befunnit sig bäst; så länge hon kände den, trifdes hon, och arbetade gjorde hon alltid. Därförutan kunde hon inte lefva. Allting blef emellertid annorlunda, och så länge Per och moster voro ensamma, var Margareta nöjd med allt, som det var. Emedan hon aldrig fått heta mor, hade hennes man, som aldrig hörde annat än moster om hustrun, också börjat kalla henne så. Moster sade Per, och moster sade både drängar och pigor, som seden varit hos bondfolk mellan matmor och tjänare. Småningom började äfven främmande att säga moster, på så sätt kom hennes namn ur bruk, och Margareta blef hela bygdens moster. Att hon hette Margareta, därpå tänkte hvarken kända eller okända längre. Hon var och blef moster på Utängen, samväxt som hon var med gården, och allt hvad dit hörde. Endast en gång om året erinrade man sig mosters namn, och det var på Margaretadagen, den tjugonde juli. Då kommo bekanta från när och fjärran, så lång dagen var, och trakterades med kaffe och annat, både vått och torrt. Så hade det varit, så länge Håkan lefde, och den seden höll sig, så länge Margareta gick uppe och kunde taga emot. Ty mostervar aktad socknen rundt, och hon hade känningar, både många och långväga.

Moster blef emellertid svagare samman med Per, än hon varit med Håkan, och det kom af många orsaker. Det var nämligen något i Pers vilja och hela väsen, som kufvade henne mer än något, hon känt förr. Den vilja, som nu styrde moster, var nog icke fastare, än hvad Håkans hade varit. Men den, som ägde denna vilja, visste flera saker, som han både ville och önskade, och dessutom var han, som ville, yngre. Med en gammal människa betyder detta mycket. Hon känner sig som rådlös och bortkommen inför en ung kraft, hvilken i hvarje ögonblick kommer med nya infall. Per såg så mycket nytt jämt, som kunde göras, och hade så många idéer om jorden och gårdens skötsel. Allting kom han till moster med, och när moster då inte kunde säga annat, än hvad hon tyckte, att som han lade ut det så lät alltsammans förståndigt och bra, så blef mycket nytt gjordt, och förändringarna voro stora. Endast en sak oroade moster, och det var, att allting skulle gå så fort och göras på en gång. Moster blef som yr af allt detta, och när hon satt ensam med sig själf, försökte hon mer än en gång att tänka efter: »Hvad skulle Håkan ha sagt om detta, ifall han hade lefvat?» Ibland förekom det då moster, somom mycket, af hvad som nu skedde, säkert skulle ha varit den döde emot. Men hvem kunde få visshet i sådant? En död man är borta, och den, som försöker att rätta sig efter hans vilja, får ej mycket att stödja sig till. Af sådana tankar blef moster därför svag.

Och medan hon kände sig som mest osäker, då kom Per alltid igen med sitt. Han talade och fäktade med armarna. Glad och lycklig var han, att han hade räknat ut allting så bra, viss och säker på att lyckas. Då kände moster sig öfverväldigad både af Pers ungdom och hans tro, och så kvickt som han talade, kunde hon aldrig finna ord för, hvad hon själf ville säga.

— Du får göra, som du själf vill, Per, sade hon därför alltid till sist. Gården är ju ändå din, och sker något galet, då blir det alltid du, som får svida för'et.

Men Per var långt ifrån nöjd, när moster svarade så. Han höll på sitt och var alltid lycklig öfver, hvad han föreslagit. Därför ville han också kunna påräkna understöd och kräfde medhåll af moster.

— Jag frågar ju dig, för att få höra, hvad du tänker, sade han misslynt. Aldrig vill jag göra annat, än hvad du vill.

Då kunde moster inte stå emot längre, utan gaf sig på nåd och onåd, och sade, så öfvertygadthon förmådde, att allting var, som det skulle vara. När hon sagt så, trodde hon det själf och var lycklig, att Per i alla stycken handlade så riktigt och klokt.

På så sätt blef ladugården ombyggd, och det gamla boningshuset fick en ny våning, bättre och bekvämare än den gamla. »Där ska du bo, moster, när du blir gammal,» sade Per, »och ha det bra, så länge du lefver. Och om somrarna hyr vi ut huset, så att vi får ränta på pengarna.» Så köptes skördemaskin, så att de gamla liarna icke skulle behöfvas med all den hjälp, som fordrades, för att under skördetiden hålla dem alla i gång. En ny stornot blef också köpt, därför att det icke lönade sig längre att laga den gamla. Och när gamle Jan Jansson dog, köpte Per hans gård, hvilken låg mellan hans ägor och byns, så att gårdens hela område nu sträckte sig på båda sidorna om östra udden och ned till sjön.

Till allt detta, som gjordes, kräfdes pengar, och nu kunde Per icke längre säga, att någon inteckning i gården icke fanns. Till så mycket kunde ju, hvad Håkan lämnat efter sig i reda mynt, icke räcka. Det var en självklar sak. Lån ville det till, dryga lån. Och moster grufvade sig ofta, när hon tänkte på räntorna. Som glupska djur föreställde hon sig dem, sugande och sugande musten ur jordenoch kraften ur det, som växte. Men Per bevisade henne tydligt och klart, att allt var, som det skulle, och att blott den, som förstår att våga i rätter tid, vinner. Då trodde moster hans ord och sade:

— Det är nog så, kan jag tro, fast jag inte är van vid det.

Men när Per till sist slog fram, att nu var tiden kommen, då han skulle köpa sig ett fartyg, då blef moster skrämd och såg på systersonen med stora ögon. Det visste hon då, att Håkan aldrig skulle ha gjort. Ty aldrig kunde hon glömma, hurdan han blef, bara därför att Per en gång talat om sådant. Hon knäppte ihop händerna, där hon satt, och bara vaggade kroppen fram och tillbaka.

— Har du inte glömt det än? sade hon.

— Hur vet du, att jag någonsin tänkt på den saken? frågade Per.

— Det har Håkan talat om med mig, så det vet jag, sade moster. Aldrig var det något, som han var mera emot.

Då lät Per saken falla och talade icke mera därom. Men nästa dag kom han tillbaka till sitt förslag, och hur han vände och vred det med skäl både för och emot, så fick han moster att lyssna. Ty Per bevisade henne, att när Håkan varit emot seglatsen, funnos alla de förändringar, hvilkanu blifvit gjorda, icke till. Då hade gården ingen skuld, och då fanns heller intet att betala af. Per räknade upp alltsammans, som det nu hopat sig öfver dem, han gjorde det ännu värre, än det var, och för första gången lät han moster se, att ibland hade också han sina stunder af oro. Men han visade också, att just fartyget var, hvad han be-höfde för att få allting att gå.

— Man måste se framåt, sade Per, och våga något. Ska man lefva af jorden, blir det ingenting till sist, och att bara gå och skörda, hvad andra sått, det kan inte jag. Då trifs jag inte.

Dag för dag talade Per om detta med den gamla, och den gången fick han tala länge. Ty djupt satt minnet i moster, att Håkan varit emot denna tanke på fartyget. Men ju längre Per talade med henne, och ju oftare han kom

tillbaka till sitt, desto mera tog som vanligt hans unga vilja herraväldet öfver hennes gamla. När moster blef ensam med sig själf, ringde alla Pers ord i hennes öron, och ju oftare hon hörde dem, desto större blef den makt, som de fingo öfver hennes sinne. Håkan var så långt borta nu. Honom kunde hon icke höra. Men Per kunde hon höra, hon hörde honom, både när han talade vid henne och efteråt, och för Per hade moster den underliga kärlek, som ofruktsamma kvinnor få, när de på gamla dagartagit ett barn. Det sägs, att en sådan kärlek gör människan svagare än någon annan.

När därför Per kom fram med sina tankar om fartyg och frakter, förtjänst och pengar att vinna, då tog moster fram sin sparbanksbok, som hon hade gömd i chiffonjén, och där Håkan satt af åt henne under alla år, för att hon icke skulle behöfva lida nöd, ifall något hände.

— Tag den, sade moster, och gör med mitt, hvad du vill. Du behöfver det bättre än jag. Och så länge jag lefver, har jag ändå, hvad jag behöfver hos dig.

Per tog boken och vände om bladen. Nog visste han, att moster hade en sparbanksbok, och mer än en gång hade han tänkt på den, när han måst vända sig till främmande och låna för att få allt det till stånd, som han nu kommit in i. Men aldrig hade han trott, att moster skulle vilja göra för honom, hvad hon nu gjorde. Och när han såg i boken, stodo siffrorna, om hvilka han aldrig vågat fråga, för hans ögon. Stor var summan icke, men för honom var den tillräcklig, och större än han någonsin trott, var den också. Lättrörd som han var, sprang han upp från stolen och tog om moster, som när han var barn och fått sin vilja fram.

— Moster ska inte ångra det här, försäkrade han. Tro aldrig det!Detta var på hösten, och när våren kom, låg Per Ekbergs skuta i god hamn inne i viken nedanför gärdet. Den var brun i skrofvet, med en svart ring ofvanför och hvita ränder, som skilde från det bruna och gick ofvanför den svarta ringen. Nya fina segel hade den också, och i aktern stod, måladt med hvita bokstäfver, namnet Margareta. Detta var det minsta, han kunde göra för moster, tyckte Per.

Den sommarn blef emellertid icke mycken seglats af. Ty Per gick i giftastankar, och när en man gör det, blir icke mycket annat gjordt, minst då af sådant, som faller utom de gamla vanorna. Kärleken kom emellertid icke öfver Per i en handvändning, icke heller kan man säga, att han länge gick och betänkte sig. Flickan var dotter till en välmående bonde med många barn, och Per hade sett henne ofta. Hon bodde i Svalbols by, som låg inåt landet, på andra sidan skogen, och hennes namn var Tekla. Många gånger hade Per dansat med henne, och i dansen sökte han henne gärna, därför att hon dansade bra.

Så hände en afton i slutet af juni, att Per mötte henne, där hans egna gärden sluttade ned mot sjön. Hon hade varit borta på besök och ämnade sig hem. Emedan det var lång väg att

20.gå, och han själf icke hade emot att följa en flicka, erbjöd Per sig att ro henne.

När de så sutto i båten, såg Per för första gången, hur vacker Tekla var. Mörkt hår hade hon och ögon med långa fransar och stora pupiller. Röd och hvit var hon på kinderna, och hennes växt var smidig och stark. Ofta log hon, och då lyste hennes hvita tänder fram bakom de röda läpparna, medan ögonen blefvo dunkla, så att man ej kunde se deras färg. Detta såg Per, när de stego ned i båten. Sedan kunde han ej skönja mycket. Ty det var halfskumt ute, ljust och dock icke ljust, natt och dock intet nattmörker. Gul och röd flöt himmelen samman med skogskanten, och vattnet, på hvilket de rodde fram, lyste i dunkla färger. Från kullen syntes, när de rodde förbi, Utängens gård med ladulängorna mot himmelen. Tyst och stilla låg den med det gröna från träden liksom lagt samman med de mörka byggningarnas tunga färg, och ur ett ensamt fönster blänkte skenet från aftonrodnaden öfver den matta grönskan. Båda sågo, hur vackert Utängen låg, men ingen sade något. Tyst var det öfverallt, och omkring dem reste sig stränderna höga. Granskogen stod så vackert stilla mot vattnet och i den halfljusa dagern skymtade tärnorna fram, flygande öfver vattnet med tvära knyckar.Tekla satt hela tiden i samma ställning med klädningen samlad omkring sig och hufvudet en smula sänkt. Per mindes, hur han sett henne stiga i båten, och hela tiden tyckte han sig se, hur vacker hon då var. Utan att han visste om det nästan, började han att tala. Och när han så gjorde, berättade han om sitt, hur han fått gården, och hur mycket nytt han gjort, att han nu tänkte

börja segla på sjön, och allt hvad han hoppades. När de lagt iland, gjorde Per fast båten och följde Tekla. På åkern där de gingo fram, doftade hvit-klöfvern, och från hagen, där juninattens ljusa dager höll fåglarna vakna, hördes då och då ett sakta kvitter.

Tyst och sofvande låg Svalbols by framför dem. Skymningen tätnade öfver dalsänkans botten, där byggningarna lågo mörkast, medan de högst belägna husen urskildes tydligt, nästan som midt på dagen. Där stannade båda, och deras ögon logo mot hvarandra. Tekla sade godnatt och gick ensam hemåt, för att ingen skulle behöfva se, att hon haft sällskap så sent. Per stod kvar vid grinden och såg flickans vackra, en smula tunga gestalt glida fram öfver vägen och försvinna bakom häcken vid föräldrarnas gård.

Sedan träffades Per och Tekla ofta, och länge dröjde det ej, innan moster fick veta, hvar Perhade sina vägar. Fråga honom, hur han hade det, gjorde hon inte. Ty så var inte mosters sätt. Men länge behöfde hon inte vänta på att få besked. Ty så van var Per att tala med moster om allt, att innan han någonsin friade till Tekla, kom han till moster en dag och berättade, att nu hade det blifvit så väl mellan honom och Tekla, att han trodde, han kunde få flickan, bara han frågade henne.

— Men först ville jag veta, hur moster tycker, tilläde han.

— Jag kan väl inte tycka på mer än ett sätt, svarade moster.

— Jag tänkte, att moster, som gått och ställt här ensam i så många år, började Per.

Men moster ville inte höra honom till slut. Hon afbröt honom midt i talet och sade:

— Det är inte med mig, som det var förr. Arbeta kan jag nog, men ligga i med allt, som här behöfs, det orkar jag inte. Och börjar du väl segla, då ska det vara en ung människa, som ser till allting, medan du är borta. Är gården utan husbonde, då ska här åtminstone finnas en matmor, och det en, som är rifvande af sig ändå.

Då var Per nöjd. Ty inom sig hade han fruktat, att den gamla, som så länge hållit tömmarna i sin hand, icke skulle vilja släppa dem, så länge honlefde. Och moster var ändå mera nöjd. Ty vissheten, att Per nu skulle gifta sig och få en hustru i huset, lyfte som en sten från hennes hjärta. Nu behöfde gården icke förfaras längre, sysslorna på marken icke försummas, jorden skulle gifva sitt, om också husbonden var borta på sjön.

— Det är det, jag alltid har sagt, menade moster. En matmor behöfs i huset, om allt det här nya ska gå.

Två veckor senare friade Per till Tekla, och många ord behöfdes icke, innan de unga kommo om sams. Tekla gick själf inom till moster, och moster visste inte, hur väl hon ville henne. Själf förde hon flickan med sig och visade henne omkring på ägorna och ute i ladugården, förklarade för henne, hur allt skulle göras, och blef icke trött af att tala och berömma den blifvande sonhustrun. Ty så kallade moster Tekla, och så kände hon det.

— En så vacker hustru du får, Per, sade moster. Det är inte många, som får en sådan.

Tekla log och såg förlägen ut vid berömmet. Men annars var hon van att höra sitt utseende berömmas, och hon visste väl, att hon var traktens skönhet, efter hvilken mer än en hade tittat, fast ingen före Per hade haft något för det. Med sina röda friska kinder, dunkelblå ögon och sin friska, fylliga växt hade Tekla också just det slags skönhet som kan dåra en bonde. Och hon var ej omedveten om de fördelar, hon erbjöd. Men i sitt hjärta var hon dock glad, att moster sagt det själf. Ty däraf förstod Tekla, att moster var nöjd.

Och utan att stå väl hos moster hade Tekla nog aldrig vågat att flytta samman med Per. Ty moster gällde för att ha makten där i huset, och det vet hvar och en, att det icke är lätt för en ung matmor att komma till sin rätt i huset, om där före henne sitter en gammal, som bara sträfvar emot. Men nu var moster idel solsken mot henne, som skulle komma, och undanträngd kände moster sig inte alls. Därför gick flickan glad hem, och Per följde henne.

Också blef det moster själf, som kom till Teklas föräldrar och friade för Per, och det skedde med mycken högtidlighet och mottogs lika så. Ty moster och Per hade sin heder att bevara, och Tekla och hennes släkt hade sin. Båda parterna hade namn med god klang i bygden, och barskrapad var hvar-ken Per eller den flicka, han

sökte till hustru. Efter öfliga betänkanden, krusningar och ömsesidiga artigheter ingicks trolofningen, och det blef be-ramadt, att bröllopet skulle stå under vintern, innan arbetet med vårsådden började, och innan Per skulle gå till sjöss.

Bröllop blef det också, och en hel vecka dröjdedet, innan alla högtidligheter med annandagskalas och granngårdsbesök voro öfverstökade. Men när då Per fört hem sin hustru, och moster och han en stund blifvit ensamma, då sade moster:

— Nu är jag lugn för dig, Per. Ty nu har du fått en hustru i huset, som får ta vid, där jag slutar. Men hålla henne vid arbete från början, det ska du. För så gjorde Håkan med mig. Och af det hade både han och jag nytta.

Per var så lycklig nu, att han skulle lofvat, hvad moster än hade bedt om. Egen gård hade han fått, gift karl blef han vid unga år, hustrun var vacker, så att alla vände sig om, hvar de båda gingo fram, och utanför bryggan låg skutan och red för dubbla ankarkettingar. Nu förargade det Per nästan, att han inte väntat med att döpa skutan, så att han kunnat få ge den namn efter hustrun. Men gjordt var gjordt, och att ändra namn på fartyg har aldrig haft lycka med sig. Hur det var, hade han ändå moster att tacka både för gård och hustru och skutan med, och då var det väl inte för mycket, om hennes namn fick ståta på bakstammen.

Skutan var Pers lif, och sedan han väl kom ut med den, var han inte hemma ofta annat är under den tid, då isen låg och all seglats var omöjlig. Visst var det svårt i början att vara så mycket bortafrån hustrun, medan allting ännu var nytt. »Men ska man hålla sig med fartyg, då ska man också segla,» tyckte Per. »Man ska inte smekas jämt,» menade han, »då blir det också gammalt.» När han kom till sjöss, glömde Per också allt annat för arbetet, och det var ett under, sade folk, hur snart den bonden, som aldrig varit till sjöss, lärde sig att bli skeppare. Godt lag med både åror och segel hade han förstås alltid haft, men när Per började, var det mer än en som sade åt honom: »Inte kommer du med skutan till Stockholm, med mindre du tar Granudden med dig.» Men sådant tystnade snart af sig själf, när Per gjorde den ena resan efter den andra både åt norr och åt söder, ja, en gång for ända ned till Oskarshamn och ändå kom lyckligt tillbaka.

Ty Per Ekberg var en karlakarl, allt hvad han tog i, gick lätt undan, och bra gick det också för honom både med handel och frakt. På gården gick nog inte allting, som det skulle. Ty husbonds öga gör halfva arbetet, heter det. Och nog kunde man se där, att om också mycket vanns på sjön, så något förlorade alltid jorden. Det fanns de, som menade, att den förlorade allt för mycket.

Men Per tog in sina frakter och räknade öfver, hvad han förtjänat på sommaren. »Så mycket kan jag aldrig ta in på jorden,» det var den slutsats,vid hvilken han stannade. »När vintern kommer, får man ligga hemma,» sade han vidare. »Och då får jorden sitt, som rätt är.»

Moster gick midt opp i detta, och åren runno bort så fort, att hon knappt hann räkna dem. Aldrig hann hon lära sig, att det kunde vara riktigt och rätt att taga arbetet från jorden och lägga det på köpenskap och segling. Det var kanske en ny tid, som kommit, efter många gjorde så. Men underligt tyckte hon det var att se kvinnor och lejdt folk nu gå och syssla med jorden, medan allt mankön for på sjön. Vid danserna på logen var det lika ondt om karlar som på åkern, och därför gingo flickorna och längtade efter vintern, då gossarna kommo hem, och det blef lifligt igen. Det var som i krig, tyckte moster, och det sade hon också.

När Tekla först kom i huset, sade Per till moster:

— Nu får vi göra i ordning rummen däruppe, så att du kan flytta dit när som helst. Sen ska du ha ro på gamla dagar, och bara sitta och se på, hur vi, som är unga, arbetar.

Men moster menade, att först skulle åtminstone en sommar gå, så att Tekla fick vänja sig vid allt det, som nu var henne nytt.

Därvid blef det också, och hur det nu var, men moster kom aldrig in i de nya rummen i öfre våningen, där hon skulle sitta i ro. Moster kundeinte undvaras där nere. Moster skulle vara med om allting, och moster frågade alla till råds, både gårdens folk och främmande, om de ville veta besked. Moster kokade maten och såg om

ladugården, moster skötte diskarna, moster rustade med folket och såg till, att det, som skulle göras, blef gjordt. Det fanns många, som påstodo, att det inte var lätt för Tekla att vara matmor. Ingenting fick hon göra. Ty moster skulle göra allt nu som förr. Andra funnos också, som skyllde skulden på Tekla och menade, att hon nog gärna såg, att en annan arbetade, bara hon slapp. Ingendera af dessa hade emellertid rätt i sina förmodanden. Tekla gjorde nog, hvad hon skulle, och när barnen kom, fick hon mycket att styra med dem, både innan de voro födda och sedermera.

Saken var den, att moster kunde ej slå sig till ro, därför att hon alltid gick och inbillade sig, att något skulle gå galet. Så nytt hade allting blifvit omkring henne, att det var, som om hon icke längre kände igen sig. Till och med huset hade blifvit som nytt, nu sedan också det blifvit tillbyggdt och stigit en hel våning i höjden. Väl var, att hon fått sin vilja fram, så att Per icke ref det ned ända från grunden. Den gamla grunden under fotterna hade hon ändå kvar, och den behöfde moster. Främmande hade allt det nya blifvit henne ändå,och därför måste hon sträfva från morgon till kväll, vara med om allt, se allt med egna ögon. Det var, som om hon hoppats att på så sätt dock kunna komma med till sist, så att hon riktigt kunde förstå och hoppas på framtiden.

Själf sade moster ingenting om hvad hon tänkte till någon, och allraminst ville hon tala om sådant med Per. Inte oftare än han var hemma, tyckte hon, att han då skulle ha glädje och frid. Han var nu en gång hennes stora pojke, och så godt som åt honom önskade hon ingen annan.

Om sådant vände sig mosters tankar, och medan hon går hemma och tänker, seglar Per ifrån hamn till hamn, tar frakter och lossar dem, köper ved och säljer. När han kommer den väg, som leder förbi hans knutar, och vinden icke är alltför god, lägger han i land och stannar hemma en dag eller två. Någon gång vill han träffa de sina, och om allting icke skötes, som det bör och skall, vill han se till ibland och göra sig påmind. När han är borta, går Tekla där ensam med barnen. Och fördrängen svarar för gården.

¿Men moster går där med sina tankar, och ingenting i huset blir gjordt, utan att hon lägger hand vid arbetet. Gammal är hon och grå. Själf säger hon, att hon är skröplig. Men alla andra förundra sig öfver, hur hon orkar med allt.Underligt är det att se henne i regn eller solsken, alltid i samma arbetsdräkt, gå fram öfver backen, från hvilken man kommer ned till grinden, som leder från uthusen och in på gården. De gamla askarna och lönnarna stå kvar, som de stått, och samma syrenbuskar, som blommade, när hon stod brud, växa ännu omkring förstugukvisten. Men eljest är allting nytt omkring henne, och hvart hon ser, är det, som om sjön komme henne närmare och toge bort af hennes jord, som hon en gång minns den.

— Inte vet jag, hur det är, kan hon säga. Här är fulla visthus hvar höst. Men när våren kommer, är de tomma. Ingenting blir öfver att sälja och förtjäna på. Så var det inte förr.

Att pengar komma in mer än i Håkans tid, det ser hon. Men hvart de taga vägen, vet hon icke. Räkna ut det, är nog inte så lätt för en gammal människa som hon. Men så mycket vet hon, att mycket går till räntorna, som suga musten ur jorden, och till något annat, som kallas amorteringar. Omkring henne kämpas den strid, som föres hela Sverige rundt, de nya förvärfskällornas strid mot de gamla. Midt i industriens tidehvarf, när storkapitalet vill lägga under sig jorden, då arbeta de små jordägarna med alla sina krafter samlade för målet att få behålla den torfva, där de en gångfunnit ett hem. För att nå detta mål tvingas de att splittra sina krafter, kunna icke längre som förr segt och envist hålla sig till ett. Från jorden, som icke längre ger nog mycket nog snabbt, vända de sig till annat, emedan de sträfva att göra sig oberoende af jorden, som kräfver mycket och ger långsam vinst. Penningen har nu blifvit målet, och få äro de, som kunna göra detta mål till sitt, utan att blifva penningens slafvar, fastän de alla hoppas att blifva penningens herre och kung.

På sitt sätt förstår moster detta. Men hon kan icke glömma det, att jorden lider, och så ofta hon tänker därpå, lider hon med den. Ty jorden är också en sträng herre, det vet hon. Och ingen kan tjäna två herrar. Så säger skriften, och skriften har rätt.

Skänkt bort allt sitt, det har moster. Men ändå kan hon aldrig glömma, att det som står och växer rundt omkring, det hör henne till. Det är, som tyckte hon, att en gång ska hon stå till svars för jorden och byggnaderna, kreaturen

och redskapen. Kanske träffar hon Flåkan också, när hon är död, och hvad ska hon svara honom när han frågar henne: »Hvad har du gjort af allt det, som var mitt?» Därför kan moster aldrig vara borta från det, som händer och sker på gården, hvarken med sitt öga eller med sin hand.Aldrig kommer hon ur sina tankar, och aldrig kommer hon heller in i de båda rummen, där hon skulle sitta i lugn och ro till döddagar och se på, hur de unga arbetade. Det är med henne som med så många andra gamla i denna bråda tid. Hon kan icke förena, det hon nu ser omkring sig, med det hon minns, och som en gång var. Ty förändringen har skett så våldsamt och kommit så fort. Därför går moster, så gammal hon är, från ladugården till köket, och från köket till källaren. Därför bakar hon och brygger, kokar husets mat, ordnar med folket, styr och ställer på bästa vis. Så länge hon det gör, minns hon ingenting annat, än det hon har för händer, och det är, som kom-me de gamla tiderna tillbaka. Släppte hon dessa sysslor ifrån sig, skulle tankarna och oron aldrig lämna henne i fred.

Så kommer vår efter vinter, sommar efter vår, och innan man vet ordet af, ligger isen på nytt, och vintern har efterträdt hösten. Då lägger sig isen mellan öarna, då är folket hemma igen, då har äfven skutan gått i vinterkvarter, skutan, som skall bära mosters namn kring skärgården, länge efter det att moster själf ej mera finns till.

Vintern kommer som mosters bästa tid. Då blir allt så lugnt omkring henne, då går ingen ångbåt, då äjrbetas ute och inne som före den tid,när människorna började vända sina tankar från jorden. När isen ligger, lägger sig äfven mosters oro, och hon börjar tala om att göra i ordning rummen, som äro hennes och stå för hennes räkning. Men så långt hinner moster icke. Därtill är vintern aldrig tillräckligt lång. Förr eller senare knakar det alltid i isen, och våren kommer.